

TV-15

Štev. 1

XXVIII.

11. januar
1990

Cena: 10 din

YU ISSN 0353-4405

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurirsko postajo v Občicah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Iz vsebine

2. str.: **Kaj vemo o ustavnih spremembah**
3. str.: **Začel se je predvolilni boj**
4. str.: **Televizija na delu za romunske spremembe**
6. str.: **Prekmurje, Gorenjska — gospodarske teme**

Lep sončen dan so otroci, ki so tudi prišli na prireditve v Dražgoše, izkoristili za igranje na igrišču tamkajšnje osnovne šole.

Kakšen bo odnos do NOV

Minulo nedeljo so majhno gorenjsko vasico Dražgoše obiskali številni planinci iz Slovenije in zamejstva, ki so tako zaznamovali osemindeseto obletnico bitke Cankarjevega bataljona in hkrati

tudi praznik občine Škofje Loka. Med obiskovalci so bili nekdanji borci, predvsem pa udeleženci številnih spominskih in rekreativnih pohodov, ki so iz sedmih smeri prihajali v Dražgoše.

Vreme je bilo po eni strani zaveznik organizatorjev, saj je zaradi lepega sončnega dneva prišlo veliko več obiskovalcev; kot bi jih sicer. Po drugi strani pa so morali zaradi pomanjkanja snega odpovedati smučarska in sankarska tekmovanja. Tako so bile letošnje, že triinšestdesete prireditve Po poteh partizanske Jelovice, predvsem rekreativne, saj sta bili tekmovanja samo dve, in sicer 19. odprto tekmovanje smučarskih patrulj TO in 16. tekmovanje Po poteh heroja Kebeta, v katerem so merile moči ekipe, sestavljene iz rezervnih vojaških starešin in mladincev.

Tako kot že vsa leta doslej, se je ob dvajsetih začela spominska prireditev pri spomeniku, ki leži nekaj sto metrov pod vasjo. Letošnji slavnostni govornik je bil domačin, prvoborec in eden pobudnikov prireditev v Dražgošah Janez Lušina. Med drugim je dejal, da so prva leta ljudje z navdušenjem poslušali pripovedi borcev, ki so sodelovali v bitki. Kasneje so skušali trezno presoditi, ali je bila bitka Cankarjevega bataljona res tako velika stvar, kot se je zdelo. Ko danes ocenjujemo boj v Dražgošah, lahko na podlagi številnih podatkov ugotovimo, da je bil za tisti čas to velik dogodek. Organizatorji so si prav zaradi tega prizadevali, da Slovenci ne bi pozabili Dražgoš. Menili so, da tudi v novih družbenih razmerah ni nobene potrebe, da bi opustili to in podobna spominska srečanja.

Janez Lušina je izrazil bojazn, da nove politične

stranke NOB ne bodo imele za svetinjo. Svojo bojazen je utemeljil tudi s tem, da je bilo v zadnjem času zapisanega veliko kritičnega, predvsem pa grdega o dogodkih v vojni, pa tudi stranke se še niso javno izrekle do NOB. Ob tem je še poudaril, da partizanstva in domobranstva ne bi smeli enako ocenjevati.

Po kulturnem programu so najboljšim patruljam in ekipam iz obeh tekmovanj podelili kolajne in praktična darila.

Kljub temu, da so imeli letos organizatorji srečo z vremenom, saj je sijalo sonce pa tudi mrzlo ni bilo preveč, se je v Dražgošah zbralo manj ljudi kot prejšnja leta. Vsekakor mora biti to opozorilo vsem organizatorjem, da začno razmišljati, predvsem pa iskati nove oblike teh prireditev. Naj povemo, da se je tekmovanja Po poteh heroja Kebeta udeležilo samo 12 ekip. V preteklosti je prišlo na to prireditev tudi več kot trideset in celo štirideset ekip ZRVS in ZSMS. Kje je vzrok za takšno radikalno zmanjšanje? Nekateri pravijo, da je vzrok denar. Toda mladinci odprto priznavajo, da je to stereotipna oblika tekmovanja, ki je že vrsto let enaka.

Okosteneli oblik prireditev Po poteh partizanske Jelovice se zavedajo tudi v organizacijskem odboru, saj je Janez Lušina predlagal, da bi v to telo vključili čimveč mladim. Ti naj bi z novimi idejami in svežimi prijemi izboljšali obliko in povečali zanimanje za prireditve v Dražgošah.

B. K.

Novi dinar

Vsem nam bo še nekaj časa v spominu prizor, ko je predsednik zvezne vlade Ante Marković malo pred koncem minulega leta med svojim skupščinskim ekspozijem delegatom in s tem vsej naši javnosti pokazal nova dva bankovca. Bankovca, ki sta bila tedaj že očistična štirih ničel in, kot temu pravijo, konvertibilna. Še malo pred tem je v svojem nagovoru povedal, da se bo usoda tako očistene dinarja v prihodnje neposredno navezala na zahodnonemško marko v razmerju ena proti sedem.

Prav tako se spomnim, kako nas je — več kot dvesto prisotnih novinarjev na tem zasedanju — ob tej priložnosti zanimalo vprašanje, ali se s to potezo res odločilno ruši naša inflacija. Kdor je bil nekoliko bolj zagret, je vsem okoli sebe razlagal, da smo se zdaj na mah znebili grozljivega pojava, ki nas je samo decembra z mesečno inflacijo v višini blizu 59 odstotkov spravil na tako inflacijo, ki bi na letni ravni pomenila že več kot 26000 odstotkov. Neverjetno, kako je mogoče z drastično, a vendarle pogumno potezo ljudi navdati z novim upanjem.

Zadeva seveda ni tako preprosta, da bi delovala kar samodejno. Mnogo lažje je seveda razglasiti konvertibilnost našega dinarja (sicer edinkrat po zgodnjih tridesetih letih tega stoletja), kot pa jo bo tudi obdržati. Za zdaj pa tudi Markoviću stvari očitno še naprej tečejo tako, kot je želel in napovedoval. Zdi se, da naposled naš dinar, zdaj že konvertibilni, začenjati uvrščati tudi na tabele svetovnih bančnih zavodov, kjer naj bi delal družbo drugemu, bolj zaželenemu denarju.

Zdi se, da se zdaj vsa zgodba plete prav okoli novega, se pravi konvertibilnega dinarja. V primerjavi z marko je verjetno še naprej nekoliko precenjen, tako so vsaj izvozniki prvotno opozarjali. V primerjavi z njim je v zadnjih dneh nekoliko zmanjšal svojo vrednost celo ameriški dolar (zdaj znašajo že okoli 6,1 milijarde dolarjev, ob Markovičevem nastopu pa samo okoli 5,6 milijarde dolarjev) prav zaradi pospešene prodaje deviz domačim bankam. Jugoslovani smo bili v svetovnih razmerah gotovo najbolj značilni po tem, da smo imeli kar 80 odstotkov svojega premoženja v bankah spravljene v mnogo bolj vabljivih devizah, ne pa v »zmajanih« dinarjih (v Ljubljanski banki kar 90 odstotkov). Toda v naših časnikih se že pojavljajo novice, da našim bankam včasih zmanjkuje dinarjev, da bi lahko sproti odkupile vse devize, ki jih prinašajo ljudje. Še več, v nekaterih južnejših predelih države — kot na primer v Prištini in Budvi — so se dosedanja prekupčevalci z devizami postavili kar pred bančna vrata, kjer svoje marke zdaj ponujajo za bistveno nižjo ceno od uradne — celo za 6000 do 6500 dinarjev. Ljudje pa še sami ne vedo, ali bi prekupčevalce še naprej dražili in hodili mimo ali pa kupili tako poceni marke. Nihče namreč ni prav trdno prepričan, kako se bo vse skupaj izteklo. Nekateri ekonomisti napovedujejo celo tako imenovano deflacijo: nadaljnje zmanjševanje cen, s tem pa morebitne ponovne obrate v naši tečajni politiki.

Zadeva z dinarjem je zato v resnici zapletena. Na eni strani mu začenjamo bolj zaupati, banke pa tudi vneto tekmujejo, da bi nam jih zvale. Še nikoli ni bilo tako glasne tekme med njimi pri pridobivanju novih varčevalcev, čeprav so obresti za naše razmere zdaj res zelo nizke. Toda nizke so predvsem v primerjavi z dosedanja inflacijo in predvsem glede na to, ker smo jih morali poprej obračunavati in spreminjati že vsak mesec sproti. Ob napovedih, da bo letošnja inflacija dosegla le še skromnih 13 odstotkov, so nove obrestne mere seveda toliko nižje. Seveda pa zaupanje v dinar ne bo trajalo dolgo, če cena tega denarja v naših bankah vendarle ne bo začela spet odločneje loviti inflacije. Izgovori, češ da banke ne zmorejo dati večjega nadomestila za prihranke, so iz trte zviti, saj ni prav nobene potrebe po tem, da bi tako še naprej umetno »cenili« posojila, ki jih iste banke dajejo gospodarstvu in drugim. Toda to je že druga zgodba, ki pa ima vendarle opraviti tudi z zaupanjem v dinar in posebej v novi ekonomski program naše države.

Stojan Žitko

Borci umirajo, mar ne?

Prvi dan tega leta so v Poljanah nad Škofjo Loko pokopali akademskega slikarja Iveta Šubica, znanega partizanskega kronista in grafika, izrazitega izpovedovalca tematike NOB. Komaj nekaj dni za njim je umrla Nada Vidmarjeva, ki je sicer začela svojo operno kariero na začetku vojne in bila v partizanih članica SNG, po osvoboditvi pa ljubljanske Opere SNG, od koder je odšla leta 1974 tudi v pokoj.

Ustavne spremembe

Strpno do novih odnosov v federaciji

V Skupščini SR Slovenije so ta teden razpravljali o predlogu ZIS za spremembo zvezne ustave. Svoje mnenje o začetku postopka in o predlaganih amandmajih pa je že dala komisija skupščine Slovenije za ustavna vprašanja in sicer nekaj dni pred koncem minulega leta.

Kot je znano, je zvezna vlada pripravljala ustavne spremembe v strogi tajnosti, podobno kot številne sistemske zakone za gospodarsko reformo.

Zvezni zbor je 19. decembra lani sklenil, naj se predlog, da se začne postopek za spremembo zvezne ustave, pošlje skupščinam republik in pokrajin, da bi dale svoje soglasje. Resnici na ljubo je večina skupščin republik in pokrajin že dala zeleno luč za začetek postopka za spremembo ustave, slovenska skupščina pa bo o tem razpravljala prav danes in, kot je mogoče sklepati po priporočilu njene ustavne komisije, bo ta odgovor negativen.

Za kaj pravzaprav gre? Čeprav je zvezna vlada predlagala le pet novih amandmajev in sicer na področju družbenoekonomske ureditve, glede pristojnosti federacije na področju davčnega sistema, davčne politike in financiranja federacije, pristojnosti zveznega izvršnega sveta, spremenjenega položaja in vloge Narodne banke Jugoslavije in državne varnosti pa se z zadnjimi amandmaji razširjajo pooblastila zveznega izvršnega sveta. ZIS namreč lahko prekliče odločitve vseh drugih organov, kadar so kršene pravice in svoboščine človeka in občana ali temelji enotnega jugoslovanskega trga.

ZIS je hkrati poudaril, da predlagane

ustavne reforme ne spreminjajo ustavnega koncepta federacije, temveč da so spremembe nujne za hitrejšo reformo gospodarskega sistema, za stabilnejše in učinkovitejše financiranje federacije ter za varstvo z ustavo SFRJ določenega reda (predvsem za varstvo temeljnih vrednot, svoboščin, pravic in dolžnosti človeka in občana ter enotnosti jugoslovanskega trga).

Povsem drugače pa je ugotovila slovenska ustavna komisija, ki je svoje mnenje posredovala v obravnavo delegatom slovenske skupščine. Strinjala se je le z enim od petih amandmajev, in sicer s tistim, ki odpravlja prevladujočo vlogo družbene lastnine in zagotavlja večjo samostojnost gospodarskih subjektov. To ustavno dopolnilo se v bistvu prilagaja že sprejetim spremembam v okviru gospodarske reforme, predvsem pa zakonu o podjetjih. Za preostale štiri amandmaje pa je bila republiška ustavna komisija mnenja, da niso neposredno v celoti v funkciji izvajanja gospodarske reforme, ki jo je predlagal zvezni izvršni svet. To zlasti potrjuje amandmaja o pristojnosti federacije na področju državne varnosti in amandma o pooblastilih ZIS, da lahko zadrži izvršitev aktov katerega koli organa, torej tudi skupščine Slovenije.

Komisija je bila tudi mnenja, da sedanjih nasprotij v Jugoslaviji ni mogoče reševati s centralizacijo odločanja in prenosom pristojnosti na zvezno državo. Temu v prid govori tudi dejstvo, da so bili zvezni organi ob zadnjih dogodkih (enostranski prekinitvi in blokadi odnosov med Srbijo in Slovenijo) povsem nemočni, čeprav so za ukrepanje

imeli pooblastila že po sedanjih ustavi. Slovenska ustavna komisija je tudi ugotovila, da se s predlaganimi spremembami spreminjajo temeljni odnosi v federaciji na škodo suverenosti republik; da bistveno posegajo v ekonomsko in politično suverenost republik in zmanjšujejo njihovo odgovornost za lasten razvoj; da bistveno spreminjajo pristojnosti skupščine SFRJ v smeri centralizacije; da spreminjajo ustavni položaj Zveznega izvršnega sveta; da zmanjšujejo vlogo skupščine SFRJ in krepijo vlogo ZIS in administracije Narodne banke Jugoslavije; glede državne varnosti pa je rečeno, da bi se močno razširile pristojnosti federacije in zveznih organov zlasti, ko nimamo trdne definicije temeljev sistema. Zvezni izvršni svet predlaga sprejemanje sprememb v paketu, v Sloveniji pa prevladuje mnenje, da bi, kadar gre za delne spremembe, lahko le-te sprejemali posamično, v takem primeru pa bi znova proučili posamezne predloge.

Zanimivo je tudi, da Zvezni izvršni svet poudarja, da s svojim predlogom ni prejuciral rešitev, o katerih je potrebna razprava ob pripravi nove ustave, mnenje slovenske ustavne komisije pa je ravno nasprotno. Iz predloga ZIS o davčni politiki je še razvidno, da so znova zagledale luč rešitve, ki so bile že zavrjene ob ustavnih spremembah leta 1988.

V Sloveniji tudi ugotavljajo, da s predlaganimi spremembami niso ponujene rešitve, ki bi zagotavljale več svobode in demokracije na političnem področju in širile varstvo človekovih pravic. Spremembe ustave na teh področjih pa so bistvene tudi za uresničevanje gospodarskih reform, ki brez reform v političnem sistemu ne morejo dati zelenih učinkov.

Ker pa Slovenija ni proti hitrejši ustavni reformi, še pred oblikovanjem nove ustave, je republiška ustavna komisija ob bok predlogu Zveznega izvršnega sveta ponudila svoje predloge za začetek postopka za spremembo zvezne ustave v obliki dodatnih tridesetih

amandmajev. Ti se nanašajo na: zajamčeno pravico do svobodnega združevanja, drugačno vlogo sindikata, enakopravnost vseh organizacij v družbenopolitičnem življenju, pravico do samoodločbe, ki vključuje tudi pravico do odcepitve, na enakopravnost opravljanja dejavnosti s sredstvi družbene, državne, zasebne in združne lastnine, lastninsko pravico kmetov na kmetijskem in gozdnem zemljišču, na volitve, svoboščine in pravice državljanov, na pravosodje in na nekatera druga področja in kjer so razmere za spremembo ustave dozorele. Skratka – večina sprememb, ki jih je predlagal Zvezni izvršni svet, pomeni po mnenju slovenske ustavne komisije – pa kaže, da ne samo nje – neutemeljeno centralizacijo odločanja v federaciji in zoževanje odgovornosti republik in pokrajin za lastni in skupni razvoj Jugoslavije. Poleg tega pa je bila večina sprememb, ki jih sedaj predlaga ZIS, predlaganih že predlanskim v razpravi o ustavnih dopolnilih k ustavi SFRJ, in takrat utemeljeno zavrnjenih. Nobenega razloga ni, da bi bile take spremembe sprejete sedaj. Hkrati prevladuje mnenje, da večina predlaganih sprememb ne more ničesar prispevati k uveljavitvi gospodarskih in družbenih reform.

Kako se bodo stvari odvijale naprej, bomo videli, jasno je le, da se postopek za začetek ustavnih sprememb ne more začeti, če ena od republik za to ne da soglasja. Slej ko prej pa gre le za eno samo temeljno vprašanje, namreč, kje naj bo izvirna suverenost, ali v republikah ali v federaciji. V Sloveniji, verjetno pa tudi na Hrvaškem, so prepričani, da je skupno življenje v federaciji možno le, če je izvirna suverenost v republikah. Zato bo Slovenija tudi predlagala začetek razprave o novih odnosih o federaciji. Razprava pa bo morala biti seveda strpna, z medsebojnim spoštovanjem in na podlagi argumentov ter v demokratičnem družbenem ozračju. To pa bi bila tudi podlaga za oblikovanje nove jugoslovanske ustave.

Janko Saradjen

Drugi o svetu, dogodkih in ljudeh

Svet manj o nas, mi veliko o sebi

V zadnji decembrski številki nemškega Sterna so na naslovnici zgoščeno naslikane – druga poleg druge, na nekakšnem »mitingu«, osebnosti minulega desetletja: v ospredju, prav pred vsemi stoji pravilna televizijska figura Alf – kot simbol dobrote in vseh najlepših humanističnih vrlin, ki so se zbrale v bitju z drugega planeta.

Simbolično, pa skrajno resno in žalostno. V Alf-u so simbolizirane vse naše želje in sanje – vse, kar je v svetu sedanosti med človeškimi odnosi še nedosegljivo, pa po tem prav vsi hrepenimo. Za simboličnim Alfom stojita vstric sovjetski predsednik Mihail Gorbačov in pepež Janez Pavel II. kot najzaslužnejša v minulem desetletju za zblíževanje odtujenega sveta. Komaj korak za njima stoji slavni tenisač Boris Becker kot nosilec »štafete« osnovne športne misli – za svet brez sovraštva, v spodbudnem tekmovanju in fair-playu. Za temi se v prvem planu zvrstijo zvezde hit parade od Tine Turner in Michaela Jacksona do Madonne. Za njimi, bolj v ozadju, stojijo še George Shultz, Bush, Arafat, Reagan, Benazir Buto, Beatle John Lennon in Lech Waleś, ter za njimi drugi. To je nekakšna podoba javnomnenjske ankete, ki dokazuje, da je (kdo ve, kolikšne že) slava v politiki podobno hitro minljiva kot v zvezdnstvu, saj so prav na dnu množice prepoznavni drobni obrazi Homeinija, Olafa Palmeja in

celo – kanclerja Kohla. Žal pa je stvarnost takšna, da ostajajo za zvezdami kasete in video posnetki, za politiki pa pogosto razdejanja, razprtija, vodnje in – kri. Sternova tema leta je seveda prihodnje življenje obeh Nemčij, precej jih zanima tudi dogajanje na Vzhodu – v Jugoslaviji malo. Niti med trač-stranmi ni najti drobcev iz jugosivine, iz drugih dežel vzhodne Evrope pa tudi drobir, kakršna je vest, da bodo z ameriškim kapitalom posneli film o življenju poljskega vodje Solidarnosti Waleśa.

Božični Time se na široko razpiše o možu desetletja Gorbačovu, se v prigradnem članku pokloni spominu pokojnega akademika Saharova, o »luknji v Berlinskem zidu« ... Med podobami minulega leta najdemo prizore s trga Nebeškega miru, iz Bakuja, Poljske in Češke – o Jugi nič. Za svet smo trenutno nekakšna dežela dremavice, čeprav bi lahko dokazovali, da bi dober opazovalec, ki ni »udarjen« le na glasne eho efekte medijev in površnih politikov, lahko napovedoval pomembnejša dogajanja na Balkanu za leto devetdeset.

Domača sredstva javnega obveščanja so seveda v vseh pogledih razburjala jugoslovansko javnost na temo jugoslovanske scene in pogosto bežnim izjavam iz tujine dajala večji pomen od dejanskega, da bi bilo videti, kako smo še vedno pomembni v mednarodnem dogajanju.

Brez dvoma pa smo najpomembnejši – sebi.

Štirinajstnevnik Start se je potrudil in pred novim letom objavil v posebni, prav zajetni številki, intervjuje, ki so prek leta izhajali v Startu. Izbor teh pogovorov zajema predvsem domače sogovornike, nanizani pa so – od Aleksandra Karadžordževića, do

Milovana Džilas, Dimitrija Rupla, kardinala Kuhariča ter Slavoj Žižka, Miroslava Šolevića in Olge Hebrang. Raztreseni po štirinajstnevniku so skozi leto zbuiali eden večjo in drugi manjšo pozornost, zbrani pa prinašajo svojevrstno celovitejšo podobo o dogajanju v Jugoslaviji v minulem letu. Če je bila

številka Starta, v kateri je bil (junija) objavljen intervju s Šolevićem, prepovedana z obrazložitvijo, da bi »vznemirjala javnost«, potem lahko mirno rečemo, da se je od junija pa do konca leta zgodilo že veliko stvari, ki nenehno in veliko huje vznemirjajo javnost in bi, če bi bili, denimo, dosledni – prenekateri številka časopisov in revij ne ugleda belega dne.

Sredi tega je zanimivo, kako Slavoj Žižek definira pro-

fil za današnjo rabo nujno splošno izobraženega človeka: »Kdor danes ne pozna glavnih del Johna Le Carréja, Lena Deightona, Patricie Highsmith, Ruth Rendel, Hitchcockovih filmov, in tega bi se našlo še več, ta nima splošne izobrazbe ...«

K splošni izobrazbi pa sodi tudi boljše poznavanje narodove in državne preteklosti, k čemur so v lanskem letu zagotovo prispevali tudi jugoslovanski novinarji.

B. Ž. J.

Zasedala predsedstvo in Zvezni odbor ZZB NOVJ

Sporočilo štirinajstemu izrednemu kongresu ZKJ

Kljub temu, da so imeli slovenski predstavniki že na ponedeljkovem predsedstvu ZO ZZB NOVJ pripombe, da ne kaže kongresu nič sporočiti, so se vsi skupaj na koncu dogovorili, da pošljejo štirinajstemu izrednemu kongresu Zveze komunistov Jugoslavije sporočilo, v katerem terjajo, da mora ZKJ vztrajati pri projektu demokratičnega socializma, utemeljenega na načelih pravne države, lastninskem in političnem pluralizmu, brez monopola ZK, pri stvarnejšem gospodarjenju, socialističnem samoupravljanju ter spoštovanju človekovih pravic in svoboščin.

Slovenski delegati in tudi nekateri drugi so se, kot že rečeno, predvsem spraševali, ali je obračanje na delegate zveznega partijskega kongresa in na javnost sploh smiselno. Nekateri so menili, da bi bilo primerno, če bi na kon-

gresu pojasnil stališča in mnenja ZZB NOVJ kar predsednik borčevske organizacije, nekateri drugi pa so spet menili, da se morajo borci oglašati tako s sporočilom kot tudi neposredno v razpravi na kongresu. Nekateri so bili

(kot Mihailo Švabič) kar nekam presenečeni nad glasovi, da bi lahko šlo brez borčevskega apela, češ, da so se tako navsezadnje dogovorili že lanskega maja. Pri tem pa so pozabili, da se je od lanske pomladi sem zgodilo že toliko tega, da utegne biti kakšen sklep že zastarel. Med drugim je Bogdan Pecotić, nekdanji predsednik Zveznega odbora ZZB NOV, tudi menil, da borci pač ne bodo grobarji KPJ in da tudi niso za njeno izginotje s političnega prizorišča. Hkrati pa je izrazil misel še nekaterih drugih, ko je dejal, da borci nimajo nika-kršnega namena »peti lekcije«, nič pa ne more biti naro-

be, če izrazijo svoja pričakovanja.

Delegati zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so v svojih stališčih v sporočilu 14. izrednemu kongresu ZKJ zapisali, da mora zveza komunistov v času krize enega modela socializma pokazati, da je možen in učinkovit drugačen model. To je model demokratičnega socializma, ki bo temeljil na načelih pravne države, lastninskega in političnega pluralizma, popolnem spoštovanju pravic in svoboščin občanov, realnem tržnem gospodarstvu in samoupravljanju, brez monopola ZK. Borci tudi zahtevajo, da mora ZK doseči na izrednem kon-

gresu dejansko in demokratično enotnost stališč o ključnih vprašanjih v zvezi z ohranitvijo in razvojem naše skupnosti.

Po njihovem mnenju morajo komunisti s kritiko odpraviti svoj dogmatizem in sektaštvo, birokratski voluntarizem, republiško-pokrajinski, nacionalni in vsak drug partikularizem. Zahtevajo tudi učinkovito ustavitve razkrojevalnih procesov v družbi in ZKJ. Komunisti in demokratične sile morajo v celoti podpreti uresničevanje korenite gospodarske reforme in programa ZIS, menijo pa tudi, da je treba novo ustavo Jugoslavije sprejeti čimprej.

Na predlog Božidarja Jovanovića je Zvezni odbor ZZB

NOV obsodil ustanavljanje nekaterih političnih organizacij. V svoji obsodbi med drugim poudarjajo, da odločno zavračajo in obsojajo nedavno javno predstavitev Srbske narodne prenove pod vodstvom Vuka Draškovića, Hrvaške demokratične skupnosti s Franjom Tudjmanom na čelu, Slovensko demokratično zvezo z Ruplom na čelu, pa tudi vse druge nacionalistične stranke in združenja, ki nas s svojimi mračnimi sporočili vodijo v brezno brezupa in bratomorilstva.

Slovenski delegat France Hočevar je zahteval, naj se Ruplovo ime izpusti, saj nima nobene funkcije. Njegovo zahtev so upoštevali in izpustili Dimitrija Rupla. France Hočevar je tudi opozoril, da ne kaže izenačevati vsake alternative z nacionalizmom.

Po šesti seji republiške konference SZDL Slovenije

Organizacija slovenskih socialistov

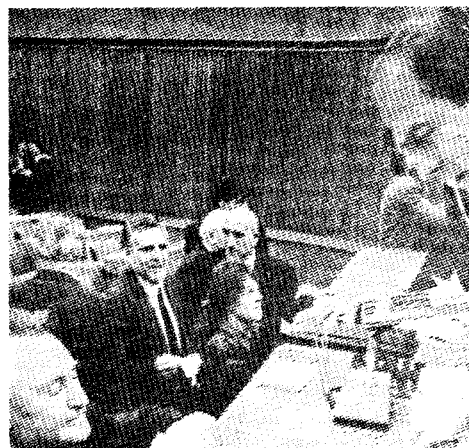
V prepričanju, da so v večstrankarskem sistemu, kot se oblikuje v Sloveniji, nastale zgodovinske okoliščine za to, da se sedanja socialistična zveza delovnih ljudi preoblikuje v samostojno socialistično stranko z lastnim programom, članstvom, simboli in imenom, se je republiška konferenca te organizacije na torkovi (9. januarja 1990) seji odločila organizacijo preimenoovati v Socialistično zvezo Slovenije, ki se bo na demokratičnih tradicijah povezovala v tokove sodobne evropske socialistične misli in prakse.

Kot si je zapisala v svoj statut in program, bo to organizacija, ki se je odločila za socializem kot takšen družbeni projekt, ki naj pripelje v državo blaginjo, nove načine bivanja, enakopravno druženje spominov, konfliktov in tradicij, pa tudi nove načine dela. Zavzemala se bo za to, da bosta v takšni družbi vladala radikalna ekološka zavest in solidarnost, da bo spoštovala posameznikove svoboščine in pravice, omejevala moč

represivnega aparata in zagotavljala nadzor javnosti nad vsemi področji družbenega življenja, da bo ustvarjala možnosti za dostojen družbeni in osebni način življenja.

Slovenski socialisti pa se bodo hkrati s svojimi izkušnjami identificirali tudi s tisto sodobno evropsko socialistično mislijo, ki je prek parlamentarne demokracije pripeljala do uveljavitve demokratične pravne države in uresničenja drugih socialističnih ciljev. Slovenski socialisti poudarjajo, da jim je so-

Socialistična zveza Slovenije bo kot prepoznava politična organizacija socialistov samostojno nastopila na volitvah. Bo pa tudi v prihodnje še prostor za »predparlamentarne razprave« in skupne akcije, če se bodo subjekti tako govorili. Sicer pa namerava biti socialistična zveza politična organizacija sui generis, katere osnova bo človek, hkrati pa tudi organizacija zvez, gibanj in društev.

cializem soznačnica za demokracijo, da ga razumejo kot način udejanjanja evropske humanistične misli in dosežkov sodobnih inovativnih družb v zdajšnjem zgodovinskem trenutku in v naših konkretnih gospodarskih in političnih danostih. Zato se zavzemajo za socialno državo, ki bo državljano zagotavljala maksimum v danem trenutku možne osebne blaginje in socialne varnosti, za politični sistem parlamentarne demokracije, v katerem bodo različni politični subjekti primerjali svoje poglede, zami-

sli in programe ter se v skladu s pravili potegovali za njihovo udejanjenje. Temu primerno bo Socialistična zveza Slovenije oblikovala tudi svojo organizacijo in metode političnega dela, ki naj posameznemu članu in organizacijam na vseh ravneh omogočijo avtonomno, enakopravno in demokratično sooblikovanje njene politike ter reševanje konkretnih vprašanj v njihovem okolju.

Po razpravi, ki jo je s svojim uvodnim prispevkom, v katerem je opisal dosedanj

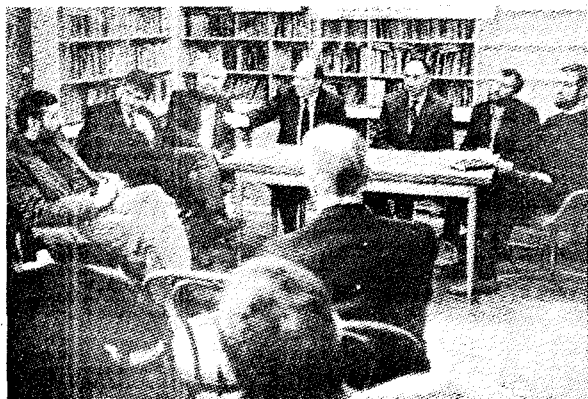
Na programski seji socialistične zveze so izrekli tudi ogorčenje zaradi moralnega razkroja na Kosovu in fizičnega nasilja nad otroki. Zahtevali so, naj organi federacije zagotovijo, da se kaj takega ne bo dogajalo nikjer več v Jugoslaviji. Kot nesprejemljiva so ocenili izhodišča iz Nove Pazove (ob ustanovitvi srbske stranke narodne prenove) saj bi peljala v mednarodne nestrpnosti in državljansko vojno.

razvoj, delo SZDL Slovenije in njeno preoblikovanje v novo organizacijo s sodobnim programom, usmeril Jože Smole, so na konferenci sprejeli predloge programa Z demokracijo in ustvarjalnostjo v bogatejši življenje, načel za kandidiranje njenih kandidatov na letošnjih volitvah in statuta zveze socialistov Slovenije.

Združena opozicija nastopa s Pučnikom

Združena petstrankarska koalicija, ki jo sestavljajo demokrati, socialdemokrati, krščanski demokrati in po novem tudi Zeleni ter Kmečka zveza, je na torkovi tiskovni konferenci v prostorih Društva pisateljev Slovenije predstavila njihovega skupnega kandidata za predsednika predsedstva, dr. Jožeta Pučnika, medtem ko ponuja za člane predsedstva po enega člana vsake zveze.

Članstvo združene opozicije se je s pristopom Zelenih in Kmečke zveze številčno okrepilo in vsebinsko zajelo širši krog interesov. Postregli so namreč s podatki, da štejejo: SDZ 4000 članov, SDZS 3000 članov, SKD 3000, SKZ 30.000

in Zeleni Slovenije 4000 članov. To je torej članstvo 44.000 volivcev – za alternativo, ki postaja resnejši sogovornik od dosedanjih posameznih zvez.

Jože Pučnik je na tiskovni konferenci označil prihodnje aprilске volitve v Sloveniji kot velik kulturni in politični dogodek. Menil je tudi, da naj bi združena opozicija Demosa zastopala interese večine volivcev v Sloveniji, zato tudi upajo na uspeh.

DEMOS – združena opozicija v CD na shodu z naslovom:

Prihodnost Slovenije

Torkov popoldanski zbor v Cankarjevem domu je privabil zagotovo vse, ki so utegnili od blizu in daleč priti. Že zato, da bi demonstrirali svojo opozicijsko držo; mnogi pa so prišli na shod pod naslovom Prihodnost Slovenije tudi zato, da bi morda slišali kaj novega, svežega in uporabnega za našo prihodnost.

Naše gospodarstvo naj bi temeljilo, je dejal Jože Mencinger na začetku shoda, na različnosti in sodelovanju, ne more pa temeljiti na načelu bratstva in enotnosti. Naslednja misel: »Položaj je danes v Jugoslaviji takšen, da vsak od igralcev meni, da ga drugi goljufa.«

Kljub temu, da so sodelujoči v razpravi prihajali pred mikrofoni z uvodno načrtanimi temami (o gospodarstvu, o družbenih odnosih, o kmetijstvu ali o kulturi), je vendar vsak od govorcev prešel svoj prvotni okvir in večini se je dogajalo, da so zdrknili v vode populistične patetike v smislu: »Noben Šolevič nas ne bo pošiljal v Filadelfijo in Celovec...«

Da pa ne bi bili pristranski in krivični nekaterim tehtnim prispevkom, je treba povedati, da so bile v več kot dvehurnem shodu izrečene tudi nekatere krvave resnice o življenju Slovenije v Jugoslaviji, o funkcioniranju (nefunkcioniranju) pravne države, o štiridesetletnem

Novopristopljene stranki – zvezi, oziroma njuna predstavnik Jože Oman in Dušan Plut, sta ob skupnem nastopu vendarle tudi opozorila, da sicer vsaka od strank ohranja svoj samostojni karakter, kar se kaže tudi na ta način, da bo vsaka od zvez za volitve v družbenopolitični zbor republiške skupščine nastopila samostojno s svojo listo kandidatov.

Kuriozitet, ki nas morda čaka že v bližnji prihodnosti, bo predvolilni skupni nastop Pučnika in Kučana kot protikandidatov na televiziji – kar bi nedvomno vneslo v naše novo volilno ozračje nekaj več konkretnosti. Jože Pučnik je takšno

zakrnelem razvoju gospodarstva v Sloveniji, o pomanjkanju podjetniške, delovne in vsakršne kreativne miselnosti, ki je v sivini štiridesetletne latergije zakrnela, o popolnoma zgrešeni slovenski kmečki politiki, ki je dosegla neverjetno razdrobljenost slovenske zemlje, o tlačenju vsega tistega, kar bi Slovenija kot enota združene Evrope lahko tej skupnosti nudila: svoje tradicionalno priznane obrti – razvite v manjše, individualne industrije, temelječe na slovenskem smislu za natančnost, za umetnost in oblikovanje...

Trdili so, med njimi so bili tudi agrarni poznavalci, da bi se Slovenija mogla in morala s svojimi kmetijskimi možnostmi, ob primerni nujni menjavi sama prehraniti, čeprav nam je bilo štirideset let zatrtjevano, da to ni mogoče. Če to zmoro sosednja Avstrija, ki svoje kmetijske viške tudi izvažajo, če to zmoro delno alpska Švica, zakaj ne bi mi; so se spraševali razpravljalci. Vse skupaj pa je bilo seveda naravnano na osnovno vprašanje ali bi Slovenija lahko uspevala kot samostojna država – enota Evrope, oziroma, ali ima za to sploh temeljne pogoje. Poleg drugih je advokat Ingo Paš o tej temi menil, da je slovenska opcija ta hip konfederacija v Jugoslaviji, kasneje pa morda – samostojnost.

Vse skupaj je natančnejšega poslušalca še enkrat spomnilo na dejstvo, da se vsi skupaj šele v grobem privajamo potem demokracije in tudi na to, da ima vsak individualno svoje, osebne predstave o tem, koliko je na oltar demokracije pripravljen žrtvovati.

B. Ž. J.

možnost pozdravil z izjavo, da se je soočenja pred TV ekrani pripravljen udeležiti.

Združena opozicija je opozorila na nesorazmerje porazdeljenih sredstev za potrebe predvolilne kampanje, pri čemer dobi združena opozicija dosti manj kot na primer SZDL, vendar so kljub temu napovedali tudi propagandni prodor in ustrezne spote na TV. Hkrati upajo na fair-play v sredstvih javnega obveščanja, za katera pa so menili, da jim doslej niso bila ustrezno naklonjena.

B. Ž. J.

Romunsko dogajanje

Televizija je opravila levji delež

Vse, skoraj vse je že bilo napisano in izrečeno o zadnjih dneh preteklega leta, ko je v Romuniji odplavilo še zadnjega povojnega fevdalnega gospoda v tistem delu Evrope, ki so mu še ne tako davno tega rekli vzhodnoevropska socialistična skupnost. Povojni fevdalni gospodje, taki, ki se skrivajo za rdečo zastavo in besednjakom, ki mu sami pravijo socialistični, so zdaj ostali samo še zunaj nekdanje železne zaves. Na jugovzhodu Azije, na jugovzhodu Evrope in na Karibih. Po tem, kar se je zgodilo Nicolaeu Ceausescuju, najbrž nikomur od tistih, ki še skušajo pluti proti toku, ni več posebej lagodno.

O romunskih dogodkih okrog božiča in novega leta je bilo napisano in izrečeno skoraj vse, ker se je udar (ali revolucija ali revolucionarni udar, kakorkoli ga bomo pač imenovali po bolj natančnih analizah in z več podatki, kot jih poznamo zdaj), zgodil takorekoč sredi Evrope, v obdobju, ko televizijska slika lahko preskoči vsako razdaljo in vstopi v vsako hišo. Avtorji romunskega prevrata so se pravzaprav prvi v zgodovini domislili, da je televizija tisti medij, s katerim lahko pridobijo domačo in tujo javnost. Z neposredno sliko, brez velikih besed in obširnih opisovanj. Ampak, ker je bilo tako, z neposredno sliko in skoraj brez velikih razglabljanj, je vsaj prve dni romunskih dogajanj, svet spremljal sliko in bil zgrožen nad dogodki, politične igre pa so ostajale v ozadju. Televizijskim gledalcem – in teh je bilo tokrat več kot ob kateremkoli pomembnem političnem dogodku doslej, – se je torej zgodilo prav podobno kot novinarjem, kadar spremljamo prelomne dogodke. Dogajanje te pač tako zelo vsrka vase, da se utegneš še dan, dva kasneje (včasih celo še več) vprašati, kaj se je pravzaprav zgodilo in kako se je lahko zgodilo.

Tako – da smo se o bistvu začeli spraševati šele čez dan

ali dva, ker smo prej videli mrtve in ranjene, slišali strele in se umikali nevarnostim – se je zgodilo tudi ob romunskem prevratu. Šele, ko se stvari umirijo in se ljudje, prestrašeni, prezeblji in otopeni, vrnejo na ulice, ti pride na misel vprašanje, ali nista bili morda romunska revolucija in ameriška agresija na Panamo (zgodili sta se hkrati) zapisani v nekakšen svetovni scenarij že na Malti, o kateri so tolikanj ponavljali, da ni bila Jalta. Na vzhodni in na zahodni polobli sta morala s prizorišča najbolj neposlušna, vsak po svoje fevdalna gospoda. Panamski samodržec Noriega samo v zapor, po eni izmed najbolj norih agresij, institucionaliziranih terorističnih akcij, kar jih je bilo znanih doslej, pa vendar brez mednarodnega hrupa, ki bi bil ob takšnih prilikah pričakovan. Romunski diktator pod rušo. Ker je bil gnev prevelik, nevarnost protiudara njegovih plačanih pristašev preblizu.

Po vprašanju o vlogi Malte pride na vrsto vprašanje o tem, kdaj se je začel romunski prevrat. V Romuniji smo, zlasti v vojaških krogih, večkrat slišali trditev, da se je začelo pravzaprav že novembra, pred partijskim kongresom. Takrat je dal conducator Ceausescu zapreti meje, vojska (kjer se je stvar očitno

že kuhala) pa je ostala brez sodobnega orožja, vsak vojak pa samo s sedmimi naboji. Do končnega spopada med vojsko in varnostno službo je prišlo šele po Malti. Varnostna služba je bitko izgubila. Za nekaj dni so ukinili celotno notranje ministrstvo in ko so ga spet vzpostavili, so mu na čelo postavili generale iz oboroženih sil.

Tretje vprašanje: kako in kdaj so pripravili novo civilno, politično strukturo, v kateri imajo sicer precej odločilno besedo vojaki. Gotovo ne čez noč in ne kar tako, na pamet. Upoštevati velja resnico, da se v Romuniji, v najhujši diktaturi, kar jih pozna sodobna Evropa, ni mogla do konca razviti nikakršna tehtna opozicija, vendar je res tudi to, da je po Evropi posejanih na tisoče izrazito antikomunistično usmerjenih romunskih beguncev, zlasti intelektualcev, v Fronti narodne rešitve pa sedijo razen silno redkih izjem samo ljudje, ki so se naučili politike, tudi vladanja, v stari, Ceausescujevi garnituri in torej izhajajo iz iste, moskovske šole. Taka sestava novega vodstva Romunom sicer daje upanje, da bodo zares doživeli reforme (zvečine gre za odstavljene conducatorjeve sodelavce), hkrati pa preprečuje radikalne, korenite spremembe, tudi spremembo mednarodnega položaja Romunije. V Romuniji smo, iz vrst opozicije, ki zdaj sedi ob boku najvišjim članom Fronte, vendar niso iz istega testa (pa tudi zelo malo jih je) slišali razmišljanje, da je udar (ki mu po vsem, kar je prinesel, lahko rečemo tudi revolucionarni udar) – prečel revolucijo. Koliko se za takimi trditvami (če so resnične, seveda) skriva pozitivnega in koliko negativnega, bo

V burnih dneh romunskega upora diktaturi so ljudje z zanimanjem prebirali novo romunsko časopisje. Na prvih straneh so lahko med drugimi novicami prebrali tudi podatke o jugoslovanski pomoči in zahvale zanjo. (Posnetek R. Posza)

povedala zgodovina. Ker so skoraj vse strukture ostale skoraj nespremenjene in je revolucionarna zmeda, trenutki negotovosti, vladala samo dva, tri dni, je udar terjal veliko manj življenj, kot bi jih ob popolnem revolucionarnem preobratu.

Še veliko vprašanj se utegne porajati, če razmišljate o romunskih dogodkih. Za začetek vsaj dve. Najprej – zakaj so novi romunski voditelji tako zelo visoko postavili številko mrtvih pred uda-

rom in še zlasti po njem. Zdaj jo sicer zmanjšujejo, še vedno pa ostaja sum, da so v visoko številko všteli tudi pripadnike Ceausescujeve garde in tajne policije, s katerimi so obračunali po udaru ali pa bodo morali v prihodnjih dneh. In še zadnje vprašanje za tale članek – zakaj so novi romunski voditelji zanikali lastne izjave o prisotnosti Palestincev, Libijcev, Irancev, Sircev, o njihovem delu za Ceausescujeve tajne službe, o krivdi Arafata, Gadafija in

še koga. Visoki vojaški oficirji so se hvalili, da so ujeli veliko Palestincev še tistega dne, ko je vlada kaj takega že odločno zanikala. Oficirji tistega dne očitno niso poslušali radia in gledali televizije.

O romunski revoluciji ali udaru ali revolucionarnem udaru je bilo napisano in izrečeno skoraj vse. Pa vendar bo marsikatera prava resnica prišla na dan kdo ve kdaj.

Tone Hočevar

Večni kamen spotike

Zahodnoevropski revanšisti ne zamudijo nobene priložnosti, ki se jim ponudi, da ne bi postavljali svojih zahtev in motili povojne ureditve Evrope. Najnovejši dogodki v Vzhodni Evropi so bili na primer nova priložnost za konzervativce v ZR Nemčiji, da so se spomnili tako poljsko-nemških meja kakor tudi skoraj pozabljenega sudetskega vprašanja.

Češkoslovaško javnost že 14 dni ali celo dlje razburja zadeva, o kateri so bili na Češkoslovaškem prepričani, da je končana enkrat za vselej. To je obnovljeno »sudetsko vprašanje« – usoda Nemcev, ki so jih po koncu 2. svetovne vojne zaradi njihovih zadržanj v času med obema svetovnjima vojnama, še posebej pa med 2. svetovno vojno, izselili iz Sudetov. Sedanji spor je nastal zaradi tega, ker je češkoslovaški književnik Vaclav Havel, preden je postal kandidat za predsednika Češkoslovaške republike, izrekel mnenje, da bi se kazalo **sudetskim Nemcem opravičiti**.

Ne le predstavniki češkoslovaških borcev, temveč tudi drugi državljani so ogorčeni zaradi stališča Vaclava Havela in zunanega ministra Jiřija Dinstbira, da se morajo Čehi in Slovaki opravičiti tistim, ki so v bistvu krivi ne le za svojo povojno usodo, temveč tudi za trpljenje Čehov in Slovakov v letih po Münchenskem sporazumu in vse do osvoboditve Češkoslovaške v prvi polovici maja 1945.

Videti je, da za afero tičijo Zahodni Nemci. Predsednik bavarske vlade Max Streibl,

katerega gost je bil Vaclav Havel, je menda svetoval novi vladi v Pragi, da bi se kazalo opravičiti sudetskim Nemcem. Novi šef češkoslovaškega zunanega ministrstva Dinstbir pa je na srečanju z avstrijskim in zahodnonemškim zunanjim ministrom ponudil celo formiranje trojne komisije, ki bi »preučila vprašanje sudetskih Nemcev«.

V Pragi opozarjajo, da so revanšisti v ZR Nemčiji vseh 45 let po koncu 2. svetovne vojne grenili življenje češkoslovaški vladi. Ves čas so sklicevali zborovanja »pregnancev«, divjali in tožili o nekakšnem nasilnem in surovem izseljevanju sudetskih Nemcev, ki so vsakokrat zahtevali od vlade v Bonnu, da jih podpre v akcijah za zgladitev krivice, to je za njihovo ponovno naselitev v starih krajih. Čehi in Slovaki so skozi desetletja postali imuni na to rovarjenje, zato so bili toliko bolj osupli, ko jim je z nekoliko omljenimi očitki postregel njihov človek, zaupanja vreden Vaclav Havel.

Tiste dni, ko je bil Vaclav Havel le eden od kandidatov za predsednika češkoslovaške republike, je v televizijskem intervjuju razlagal svoje stališče do sudetskega vprašanja. Dejal je: prvič, da češkoslovaških meja ni mogoče spreminjati, drugič, da se pred več kakor štirimi desetletji izseljeni Nemci ne morejo vrniti na Češkoslovaško in tretjič, da so Čehi in Slovaki krivi za težave sudetskih Nemcev. Zato so se jim dolžni opravičiti, »če že za drugega ne, potem zato, ker so jim grobo odvzeli njihove domove«.

Kaj hujšega bi lahko Vaclav Havel še

rekel ljudem, ki so leta 1938 doživeli vdor nemških čet v državo na temelju sporazuma v Münchnu med Chamberlainom, Hitlerjem in Dalaidierjem, nato pa eno leto kasneje vzpostavitev nacističnega protektorata nad Češko in Moravsko.

V Sudetih je živelo okoli 3 milijone Nemcev, večina prvotnih naseljencev, nekaj pa prišlekov, ki jih je tja naselil tretji rajh. Veliko imajo češkoslovaški ljudje povedati o zadržanju sudetskih Nemcev potem, ko so postali podaniki nacistične države. Vsekakor so imeli Čehi in Slovaki dovolj razlogov, da so po osvoboditvi Nemcem pokazali pot na Bavarsko.

Vaclav Havel je s svojim razmišljanjem dregnil v sršenje gnezdo. Tudi sam se bo moral verjetno opravičiti, vendar ne Nemcem, temveč svojim rojakom, ki so ga zdaj brez pridržka izvolili za predsednika republike, od katerega pričakujejo varstvo in zaščito.

Pri Poljakih se še ni našel človek, ki bi dregnil v takšno rano, kot je Havel na Češkoslovaškem, čeprav imajo tudi nekaj ranljivih točk. **Znova so začeli Nemci, tokrat z obeh strani razmejitvene črte. Razplamtel** se je polemika zaradi krepitve neonacizma in stališča do poljskih zahodnih meja. Kancler Helmut Kohl je v svoji novoletni poslanici po radiju govoril tudi o mednemškem zblizevanju in dejal, naj nihče ne razume težnje po združitvi kot grožnjo, češ da tisto, kar se zdaj dogaja, ni »obdobje novega nacionalizma«. Pristavil je, da je mogoče nemško vprašanje rešiti samo v večjem okviru razvoja Evrope in odnosov med Vzhodom in Zahodom.

Predsednica zahodnonemškega Bundestaga Rita Süßmuth pa je odkrito opozorila

v nekem intervjuju, da je ne le v DR Nemčiji, temveč tudi v ZR Nemčiji opaziti poskuse desnoradikalnih krogov, to je neonacistov, da bi sedanjo stopnjo v razvoju mednemških odnosov izkoristili za nacionalistično propagando. Pozvala je vse stranke v parlamentu, naj ustavijo takšen razvoj, ki se kaže v vsebini letakov, plakatov in gesel, izpisanih po zidovih, meja nenehno vzbuja sum o iskrenosti političnih deklaracij zahodnonemške vlade. Predlagala je, da obe nemški državi skupno potrdita, da ne bosta spreminjali te meje, s čimer bi odpravili nezaupanje pri Poljaki. Gre za Šljonsk in druga nekdanja nemška območja, ki so z odločitvijo zmagovitih sil protihitlerjevske koalicije leta 1945 v Potsdamu pripadla Poljski!

Kancler Kohl je predlog zavrnil z utemeljitvijo, da je ZR Nemčija z varšavsko pogodbo leta 1970 sporočila, da nima ozemelskih zahtev do Poljske. »Kdor zahteva več kot to, naj se zaveda, da terja nekaj, česar ZR Nemčija ne more dati, pa tudi nima namena dajati«. Uradno stališče ZR Nemčije je, da lahko končno mirovno pogodbo sklene samo združena Nemčija. Šele tedaj bi dokončno uredili tudi vprašanje poljskih zahodnih meja.

S tem pa se en del Nemcev ne strinja in ponavlja svoje stališče z zahtevami vred. Šef združenja Nemcev, ki zase pravijo, da so bili po koncu 2. svetovne vojne izgnani iz Poljske, Herbert Huppka, je v izjavi novinarjem poudaril, da obenem s somišljeniki ne name-rava pozabiti na Šljonsk. Zahteval je, da »nova evropska ureditev« zajame tudi »sovjetski imperij«, vključno z nekdanjo vzhodno Prusijo, ki je zdaj del Sovjetske zveze.

n

Politkomisar Sime zbira in komentira

Borčevski »miting resnice« v Ljubljani?

Komaj smo preprečili zloglasni napovedani prvodecembrski »miting resnice« v Ljubljani v organizaciji in izvedbi uglednega turistično-mitingaško-izvoznega podjetja s cvetličnim imenom Božur s Kosovega Polja, se Ljubljani obeta že nov miting resnice, tokrat ga zahtevajo – verjeli ali ne – borci z jugovzhoda!

Na sestanku vojvodinskih borcev, živčih v Belem gradu, so soglasno zahtevali, da se v Ljubljani nujno pripravi miting vseh udeležencev NOB, ki so se borili v Sloveniji!

Kot poročajo, je močan aplavz dobil borec Marko Tanjrdžić za naslednje besede (navajam): »Pošteni narodi ove zemlje, u prvom redu Srbi, nisu se plašili ni Franje Josipa, ni Hitlera ni Musolinija, pa ne strahuju ni od slovenačkog i hrvatskog rukovodstva i njihovih podanika koji su lakoverni ukoliko se uzdaju u pomoć sa strane. Jer njihovi gospodari znaju, da se onaj koji napadne srpski narod ne vraća živ kući!« (konec navedbe)

Ker tudi sam sodim med številne stare slovenske partizane, ki bi danes radi videli na lastne oči in spoznali v Ljubljani – mestu heroju svoje »osvoboditelje«, predlagam republiškem vodstvu slovenskih borcev, da nemudoma sprejme izziv! Ob tem še predlagam, da za to priložnost povabi (da bo družčina popolna) še znamenitega referenta za preselitev Slovencev z rodne grude v Philadelphijo in Gradec, spoštovanega člana sveta federacije narodnega heroja Mihajla Švabiča, pravkar izvoljenega predsednika srbske borčevske organizacije.

Potne stroške in »dnevni« udeležencev mitingu »borčevske resnice« v Ljubljani bo poravnala po že utečenem običaju srbska blagajna. To ji ne bi smelo delati težav, saj je povsem nepriskakovano prihranila lep kup denarja zaradi odpovedanega prvodecembrskega mitinga v Ljubljani.

Za pijačo (za siceršnje dobro počutje) »osvoboditeljev« v separatistični, fašistični in tudi sicer izkoriščevalski prestolnici Slovenije pa bomo slovenski partizani plačali iz svojih žepov.

Ker se iskreno veselim bližnjega srečanja z svojimi »osvoboditelji«, jih, izražajoč dobrodoščilo, tovariško prosim le, da pridejo brez kakršnih koli tradicionalnih mitingaških rekvizitov, med katere sodijo po mojem mnenju tudi slike vožda Slobodana Miloševića.

Večernji list je 14. decembra poročal, da je na sestanku ZZB NOV v novoustanovljeni občini Obilič (Kosovo) Dojčin Jović v svojem uvodnem govoru poleg že znanih obtožb na račun slovenskega, hrvaškega in sedaj še bosanskohercegovega vodstva dejal še, da bi moral biti tudi Šetinc tam, kjer je Vllasi.

Vukadin Trajković pa je »seznamu« obtoženih dodal še Janeza Drnovška in Petra Gračanina, ker ne branita srbskega vodstva pred številnimi napadi. Dodal je, da mu ni znano, da bi imela Slovenija v času vojne sploh kakšno brigado. Dobro je namreč znano, da so Zagreb in Ljubljano

osvobodile srbsko-črnogorske brigade!

Spiro gornjega »bratskega« pisanja republiško vodstvo slovenskih borcev lepo prosim, da na borčevski »miting resnice« v Ljubljani obvezno povabi tudi predsedstvo novoustanovljenega občinskega odbora borcev Obilič (pošta št. 38212), vključno z Vukadinom Trajkovićem! Kosovsim borcem je treba namreč omogočiti, da se v Ljubljani srečajo iz oči v oči z borci neobstoječih slovenskih brigad...

Boksarska izvedenka Radmila Anđelković, šefinja srbske socialistične zveze, se je spet poslužila nizkega udarca, po katerih je postala znana

»Srbija od Soluna do Pečuja i Korduna«, »Ko je prvi, ja sam drugi, da pijemo turske krvi«, »Muslimani crni vrani, crni su vam došli dani, nema Tita da vas brani«, »Slobodane, pošlji nam salate, biće mesa, klačemo Hrvate«, »Crna Gora i Srbija, to je jedna familija«, itd.

V zvezi z napovedanim, prepovedanim in končno odpovedanim prvodecembrskim mitingom »dobrih ljudi« v Ljubljani pa sedaj prihajajo na dan tudi zelo zanimive podrobnosti. Tako je Petar Radenović iz Novega Sada objavil v tedniku Danas 19. decembra lani med drugim: »Ne znam da li je u drugim gradovima bilo tako, ali u mom se nemali broj onih koji su se

vojno policijski, izkoriščevalski, nedemokratski itd. sloveniji!

Vse to se je zgodilo seveda z »žegnom« srbskega voditelja, ki je že zdavnaj pozabil, kar je svečano izjavljaj kot predsednik predsedstva SR Srbije septembra lani v intervjuju za New York Times: »Na enotnem jugoslovanskem trgu je treba nujno uvesti vsa ekonomska načela, ki veljajo v razvitih tržnih gospodarstvih: svobodno konkurenco v državi in do tujine, trg kapitala, dela in tehnološkega znanja, popolno poslovno samostojnost podjetij in menedžerjev, priznavanje vseh vrst podjetij – od družbenih, ki jih upravljajo sami delavci, do

zastave razvite, je vsa modrost v trobenju!«

Zato zdaj milostivica (kot bi dejal Krleža) Rada nenehno trobenta v prav nič skriti želji, da bi postala enaka svetopisemski jerihonski trombi in s svojim trobentanjem porušila čvrst obrambni zid okoli male pokončne Slovenije. Pokazalo pa se je že, da jerihonsko trobentanje ni za žensko, pa čeprav je ta sama Rada...

Sicer pa je ve več tudi Srbov, ki ne odobravajo današnje srbske politike. Tako je, denimo, srbski akademik prof. dr. Stevan Dedijer dejal: »Ja sam Srbin sa dna kace, što će reći najbolja vrsta Srbina. To je onaj koji se buni protiv svih vrsta nepravdi i gluposti,

Izvršitelj »kazni« je bil Slavko Mijović, v beograjskem podzemlju znan kot »Pijuk«, ki je odsedel deset let zaradi umora. Ta je Goranu Breganoviću vprilo številnih gostov dejal: »Majmune, šta si pričo o Slobi! Jebačeti Srbi mater!« Tudi ta beograjski gangster sodi med »dobre ljudi«.

V beograjskem tedniku »8-Novosti« z 28. decembra sem prebral, da bi moral na mitingu v Ljubljani govoriti tudi pesnik Bora Đorđević-Čorba, ki je nam, Slovincem, posvetil zares »bratsko« pesem Oče da se odcepe. Ta pesniški umotvor sem komentiral že v prejšnji številki. Na vprašanje novinarja, kaj bi govoril v Ljubljani, je Čorba odgovoril: »Rekao bih: Kad je slučajno u Afriku svrn'o on je crnce zavio u crno. Ljudoždere iz Azije doveo na Terazije!« Cikanje na Tita je očito...

Čorba razširja tudi stihe »Rado ide Srbin u vojne, dva ga vuku a trojica tuku!« Politkomisar JLA admiral Petar Simić se še ni oglasil...

Kot so bralci po vsej verjetnosti že sami ugotovili, so vrste »dobrih ljudi« Rade lambade vsaj tako pisane in kvalitetne, kot je krama na tržaškem Rušem mostu (Ponterosu).

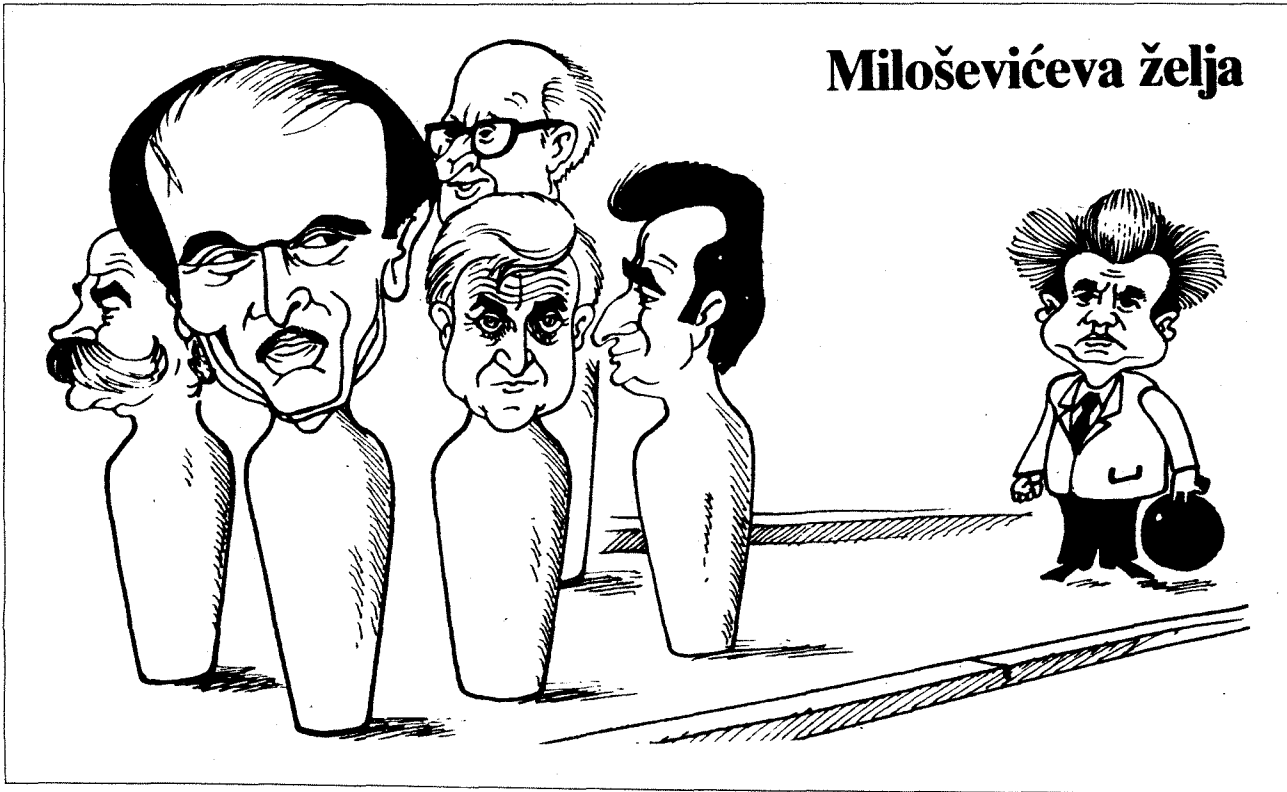
Beograjsko društvo za negovanje slovensko-srbskega (ne)prijateljstva je brezuspešno kanilo spraviti na ljubljanski »miting resnice« tudi beograjskega nadškofa dr. Franca Perka. O tem bom obširneje poročal prihodnjič.

In še sklepno vprašanje, ki že dolgo muči številne državljane širom Jugoslavije in na katerega doslej sploh še niso dobili odgovora.

Zato spoštovano Radmilo Anđelković javno vprašujem: Koliko so znašali doslej vsi stroški vseh dosedanjih mitingov, vključno s propadlim ljubljanskim, kdo jih je plačal in iz katerih virov? Da gre za ogromne vsote, je delno razkril že dr. Stipe Suvar, član predsedstva SFRJ, ki je po mojem dobro obveščen! Ta je v sila dolgem intervjuju za zagrebski Vjesnik 3. decembra med drugim izjavil (navajam): »Jer, kako ćete (na Kosovu) poboljšati in politične prilike u situaciji kada na gotovo dva milijuna ljudi dolazi tek nešto više od 200.000 radnih mesta, a isto toliko ljudi traga za poslom. Da su se troškovi za mitinge usmerili u tom pravcu, moglo se na Kosovu otvoriti najmanje 50.000 novih radnih mesta!« (konec navedbe).

Odgovor spoštovane gospe Radmile Anđelković na postavljeno vprašanje pa ne bom dočkal

Vaš Sime

Miloševićeva želja

širom Jugoslavije. V izjavi za beograjski NIN je med drugim namreč dejala (navajam): »Naša odločitev o prekinitvi odnosov s Slovenijo je tako resna, kolikor je resen vzrok zanj. Vrh te politično izrazite enostranskosti in izključnosti je sprejem na »nož« ljudi dobre volje... Tako smo le odgovorili na ravnanje slovenskega vodstva, ki neposredno razbija Jugoslavijo...« (konec navedbe)

Milostljiva gospa pa je povsem pozabila, da so njeni »ljudje dobre volje« po vseh dosedanjih mitingih nosili napise in kričali, da je treba ubiti Vllasija, zapreti Kučana, Smoleta, Stanovnika, zadnje čase še Drnovška in še vse druge iz ostalih delov Jugoslavije, ki so si drznili postaviti se po robu novokomponirani srbski politiki Slobodana Miloševića.

Večernji list je 14. decembra poročal, da je na sestanku ZZB NOV v novoustanovljeni občini Obilič (Kosovo) Dojčin Jović v svojem uvodnem govoru poleg že znanih obtožb na račun slovenskega, hrvaškega in sedaj še bosanskohercegovega vodstva dejal še, da bi moral biti tudi Šetinc tam, kjer je Vllasi.

spremali za miting naoružavao (i to ne samo hladnim oružjem!) uz obrazloženje da »idu da pokažu Slovincima!«

Muhamet Shala iz Peči (Kosovo) pa je v isti številki Danasa zapisal: »U sredstvi javnog informiranja u Srbiji pisalo se i to da će na miting u Ljubljano ići i Albanci!«

Kakva ironija! Albanci ne smiju ni štrajkati u svojoj pokrajini i svojoj republici, ali zato, pravo na miting mogu da ostvare u SR Sloveniji! Međutim, ovih se dana postavilo u Peči da Albanci koji su trebali mitingovati u Ljubljani nisu Albanci – ali imaju bijele kape. Nekoliko dana prije praznika, naime, police u radnjama koje prave bijele kape – ostale su prazne! Ubrzo je procurila vijest (a zna to i SUP u Peči) da su bijele kape kupovali mitingaši jo-gurt revolucije.

Bilo je dogovoreno da mitingaši koji nose bijele kape ne nose brade i da ne daju intervju, samo da se raspodijele na vidna mesta i drže transparente na albanskom jeziku. Da vide svi Slovenci da su i bijelokapci – protiv njihove politike! Sad, poslije neuspjelog mitinga mitingaši nikako da se saberu. Ne znaju što će s tolikim bijelim kapama. Neki bi da to svakako iskoriste. Ako nisu već u Ljubljani, onda su tra u Zagrebu ili Sarajevu!

Ker »ljudje dobre volje« prvega decembra niso mogli v Ljubljano, je v svojsko počastitev dneva republike demokratska Srbija napovedala

zasebnih, mešanih in združenih.

Ko sta predsedstvo SFRJ in zvezna vlada ob napovedanem mitingu v Ljubljani otrpnila v popolno mrtvoudnost in tako pustila Slovenijo na cedilu, kot da bi bila ta suverena republika na Marsu in ne v SFRJ, nadaljujeta oba visoka foruma s to, že kar kronično boleznijo tudi ob srbskem bojkotu Slovenije...

Ob tem se spomnim, kako urna, živahna in kar poskočna sta bila še septembra ob sprejemanju dopolnil slovenske Postave...

Po zgodovinski osmi seji srbskega cekaja je novonastali vožd srbskega naroda Slobodan I. začel vneto širiti novokomponirano srbsko politiko v duhu in slogu starega ukrajinskega pregovora: »Ko so

a pogotovo kad ih čine Srbi. Ja mislim, da je današnji trend iz Beograda na prvom mestu porazan za srpski narod. Srbi ne mogu živjeti sa takvim idejama ni u Jugoslaviji ni van nje!«

Zanimiva je tudi izjava Gorana Bregovića, šefa znanega rockerskega ansambla »Bijelo dugme« iz Sarajeva: »Slobodan Milošević će sve uništiti. Srbima će trebati deset godina da dođu k sebi kad on ode!«

Za to izjavo jih je Goran Bregović dobesedno dobil po glavi konec decembra pri odprtju prenovljenega nočnega bara uglednega beograjskega hotela Majestic. Beograjska policija, sicer znana po svoji hitrosti in učinkovitosti (primer Muzević!), tokrat ni posredovala...

Odmev

Soborcu in prijatelju Simetu

Ob Tvojem odmevu v članku Pometanje pred domačim pragom v TV-15 dne 14. 12. 1989 mislim, da se nisva povsem razumela. Na predsedstvu ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik je bilo izrečeno priznanje in pohvala Tvojemu zanimivemu in zelo branemu pisanju, s predlogom, da naj bi v Tvoji rubriki kdaj pa kdaj kritično pisal tudi o pojavih iz domačih, slovenskih logov, saj je tudi pri nas doma mnogo spodrsrlajev, napak in slabosti, ki naj jih biča in obelodani tvoje ostro novinarsko pero. Tako je mišljenje tudi mnogih rednih bralcev TV-15, s katerimi smo se pogovarjali. S podobnimi pripombami se je pred leti v TV-15 oglasil tudi slovenski partizan prvoborec Mato Jukić iz Zagreba.

Kot pišeš v Tvojem odmevu, si se trdno

odločil, da se nikakor ne misliš ukvarjati s problemi tostran Sotle in Kolpe. Če pa te bo kdorkoli prepirčeval, kaj in kako naj pišeš, »Simeta ne bo več«.

Sime, prepričan sem, da se nihče od bralcev TV-15 ne želi vmešavati v tvojo osebnost, da bi ti kot svobodnemu, izkušenemu in originalnemu piscu solil pamet in skušal narekovati, o čem in kako naj bi pisal. Mislim pa, da ima pisec, ki vidi napake in spodrsrlaje tudi v svojem bližnjem okolju, še več moralne moči pri bičanju in žigosanju drugih. Toliko v pojasnilo.

Sicer pa sprejemam vrženo rokavico in bom skušal z nekaterimi podatki pomesti pred pragom naše, borčevske organizacije.

Miloš Rutar

Ob enakih pogojih v konkurenčni boj

Pomurski kmetijci so novo leto pričakali v znamenju dveh dogodkov, za katera pravijo, da se bosta odločilno odražala v njihovem prihodnjem življenju in delu. Po predhodni reorganizaciji v skladu z zakonom o podjetjih se je večina članic, ki so bile že doslej vključene v sestavljeno organizacijo združenega dela ABC Pomurka, odločila, da se poveže v sestavljeno podjetje ABC Pomurka in tako še naprej skupno uresničuje zastavljene cilje.

Z velikimi upi pa so pričakovali tudi napovedane ukrepe zvezne vlade, saj je kmetijstvo panoga, ki jo je inflacija še toliko bolj načela in začela tudi resno spodkopavati temelje njene eksistenčnosti.

Kmetijstvo je po vojni doživljalo številne krize, ki jih je vselej uspevalo premagovati, vendar je ta, zadnja trajala le predolgo in posledice so očitne. Že v primarni delitvi je bilo kmetijstvo najbolj prizadeto, dohodek se je odlival na druga področja, kmetijstvu pa je ostajalo zgolj toliko, da je preživel. O posodobitvi si skorajda niso upali razmišljati, naložbe so zastale in mnogi novi programi, ki so veliko obetali, so ostali v predalih. Kriza, ki je najprej zajela živinorejo, tudi tu ni minila brez posledic, čeprav so jo uspevali dolgo časa premagovati. Kmet je trdoživ, pravijo Pomurci, marsikaj hudega je že preživel in se ohranil, vendar druge izbire takrat ni imel. Danes pa je drugače. Mladi, ki z odprtimi očmi spremljajo dogajanja v kmetijstvu, kaj hitro spoznajo, da tu zanje ni prihodnosti, zato zapuščajo kmetije. Starostna sestava kmetov se slabša, podeželje pa se vedno bolj prazni. Vedno več pa je praznih tudi hlevov, v katerih še pred nekaj leti ni bilo prostora za novi naraščaj. Ko odda kmet

iz hleva še zadnjo kravo, je njegova usoda zapečateni in v ta hlev žival skorajda že po pravilu nikoli več ne najde poti. Težave so se iz govedoreje selile v prašičerejo, v zadnjem času pa so zajele tudi drugo proizvodnjo. Že pred iztekom lanskega leta so se spuntali pomurski perutninarji, ki dokazujejo, da se prireja piščančjega mesa ne splača, in pod sedanjimi pogoji niso več pripravljeni delati. Vsak pobere svoje, le sistemu, ki proizvaja, ne ostane skorajda ničesar, pravijo.

To trditev dokazujejo tudi s podatki, da dobijo rejci od drobnoprodajnih cen piščanč-

jega mesa le slabe tri odstotke, medtem ko trgovina pobere skoraj 18 odstotkov. In podobno je na drugih področjih, tudi v rastlinski pridelavi, saj kmetom ne gre v glavo, da za sto kilogramov pšenice, ki so jo oddali ob žetvi, zdaj ne dobijo niti pet kilogramov slabšega kruha. Prepričevanje, da je za vse to kriva inflacija, ne zaleže veliko, saj se samo od besed tudi v kmetijstvu ne da živeti.

So pa zato pomurski kmetijci z veliko mero odobravanja sprejeli prednovoletne reformske ukrepe, ki jih je pred jugoslovansko javnostjo razgrnil predsednik vlade Ante

Marković, saj jim le-ti vlivajo nekoliko več upanja, da se bo položaj tudi v kmetijstvu vendarle začel izboljševati. Zavedajo se, da se razmere ne bodo spremenile čez noč, vendar je velika pridobitev že to, da nam je uspelo zaustaviti inflacijo. Zdaj že mirneje spimo kot prej, ko smo morali po 10 ali 14 dni čakati na plačilo naših proizvodov, v tem času pa nam je inflacija pobrala tretjino ali še več vrednosti, pravijo kmetije.

V teh najnovejših krepkih se kmetijci neposredno sicer niso našli, vendar pa je bilo nekaj konkretnih ukrepov, ki naj bi prispevali k izboljšanju položaja v kmetijstvu, sprejetih tudi v praksi. Ne zahtevajo nobenih dodatnih ugodnosti, pač pa le enakopravne pogoje z ostalimi panogami gospodarstva, pri čemer pa je treba upoštevati nekatere specifične pogoje, v katerih posluje kmetijstvo. Pripravljeni so iti v tržni boj in se spopasti s konkurenco, vendar pri tem ne bi smeli pozabiti, da kmetijstva ni moč v celoti prepustiti delovanju tržišča. Vsaj pri nekaterih osnovnih kmetijskih proizvodih ne, in če ne želimo, da bo hrana draga, bo morala država še posredovati. Pri tem se bo potrebno zgledovati tudi po razvitih zahodnih državah.

V pomurskem kmetijstvu je ostalo v zadnjem času veliko neizkoriščenih možnosti in zdaj je priložnost, da jih izkoristijo. Že doslej so beležili ugodne izvozne rezultate, še večja usmerjenost v izvoz pa je eden izmed osnovnih ciljev. Pa ne le tistih tradicionalnih izdelkov, ki so bili že doslej iskani na tujih trgih (med njimi pa prevladujejo meso in mesni izdelki), pač pa tudi novih. V zadnjih letih je velik razvoj doživelo sadjarstvo, ki naj bi vrnilo življenje v nekatere skorajda že odmrle goričke vasi; možnosti na tem področju so še veli-

Kako kaže gorenjskemu gospodarstvu?

Venerino leto

Stopili smo v Venerino leto, za katerega je po stoletnem koledarju menda značilno, da je bogato z nevihtami. Nekaj takega pa žal pričakujemo v 1990. letu tudi v Jugoslaviji. Pri tem se na gorenjskem zaskrbljeno sprašujejo, ali bodo te pogoste nevihte bolj uničujoče za razvitejši del gospodarstva ali za tiste, ki imajo že sedaj malo. Dosedanje izkušnje so pač take, da gospodarska politika Jugoslavije dosledno prelaga iz večjega na manjši kup. Na tak način pa jemlje dragoceno energijo tisti lokomotivi, ki bi nemara še lahko potegnili gospodarski voz naprej. Na tej lokomotivi pa je tudi gorenjsko gospodarstvo.

To namreč sodi v jugoslovanskem merilu v vrh konvertibilnih izvoznikov in prinaša pomemben del deviznega dohodka. Gorenjska izvozna podjetja so tudi med tistimi, ki so si ustvarila v svetu ime in se ne razprodajajo. Kratkovidna je torej tista politika, ki hladnokrvno uničuje najrazvitejši del svjega gospodarstva. Že tri leta zapored industrijska proizvodnja na gorenjskem močno zaostaja za cilji, ki si jih je zastavila. Lani je bila recimo za 3 odstotke nižja kot leto poprej, v Kranju (kot najmočnejši predstavnici gorenjske industrije) pa celo za 5 odstotkov! Bistveno manj je naročil na domačem trgu, izvoza na zahtevne konvertibilne trge pa tudi ni moč čez noč povečati. To je vzrok za 22 odstotkov nižjo proizvodnjo v Iskri Kibernetiki, v Kmetijsko-živilskem kombinatu gorenjske, manj se prodaja tekstilnih izdelkov, gradbenega materiala in električnih aparatov, zaradi česar se so znašli pred stečajem v Bombažni predilnici Tržič, v kranjskem Tekstilindusu, v Iskri, močno se majoje temelji jeseniške železarne, leške verige in še in še. Težje kot kdajkoli se prodajajo telefonske centrale in telefonski aparati, tudi tri tovarne pohištva so naenkrat preveč, čeprav Alples Železniki še vedno dela pohištvo po okusu zahtevnega ameriškega kupca. Mnoge tovarne pošiljajo svoje delavce na prisilni dopust, na spisku viškov delavcev pa je že nekaj tisoč zaposlenih. Stanje je resno, opozarjajo v kranjski Savi, ki je postala te dni podjetje in tudi zmanjšuje število zaposlenih. Kupci po Jugoslaviji namreč Savi dolgujejo 1555 milijard dinarjev, novih seveda, ne konvertibilnih. V španoviji z našimi podjetji pa tujci neradi delajo, saj smo zanje še vse preveč nezanesljiva naložba. Izgube na Gorenjskem so lani presegle vse razumne meje: samo v Kranju so se od junija do oktobra povečale enajstkrat.

Pa vendar Gorenjci niso ljudje, ki bi obupali. Kot enega izmed vzrokov za znižanje proizvodnje navajajo postopno spreminjanje strukture proizvodnje, ki začenja bolj graditi na kakovosti in večjem deležu vloženega znanja. Če to drži, je sedanja kriza, gledano dolgoročno, pravzaprav korak naprej. Tega pa brez žrtve seveda ne bo. Samo v kranjski občini se je lani znižalo število zaposlenih za 4 odstotke, stopnja brezposelnosti pa je bila dva in pol odstotna. Med brezposlenimi so zlasti ženske in mladi pa tudi nekvalificirani delavci, ki jih je Gorenjska v preteklosti navdušeno vabila iz drugih delov Jugoslavije.

Kot velika napaka vodilnih ljudi v tej regiji pa se ocenjuje tudi zapostavljanje razvoja turizma in gostinstva zlasti v občinah Kranj, Tržič in Škofja Loka, ki so nekdanje od te dejavnosti boljše živele. Industrijski razvoj je sedaj skoraj onemogočil večji razmah turizma, saj so nekritično pogrادیli najlepše predele gorenjske pokrajine in jo v dobršni meri onesnažili. Zato ni naključje, da gorenjski delavci sedaj odločno zahtevajo, naj se umaknejo v ozadje vsi tisti, ki so botrovali napačnim odločitvam, in pa, naj se iz tovarn takoj umaknejo vse politične organizacije. Kajti tovarna ni prostor za filozofiranje in politično agitacijo. Namenjena naj bo izključno delu!

Dragica Manfreda

lesnina

podčrtano z rumeno

ke. Zdaj še toliko bolj, ker je bila dolgo načrtovana gradnja hladilniško-predelovalnega centra v drugi polovici lanskega leta končno uresničena – prva faza že služi svojemu namenu, načrtujejo pa njegovo nadaljnje dograjevanje. Pridelke, ki jih Pomurci znajo pridelati, je potrebno kar najbolj dodelati in čim višje ovrednotiti, saj bo le tako ostalo v tej pokrajini več dohodka. Dosedanja predelo-

valna industrija v Pomurju je temeljila na mesu in mleku, pri vseh ostalih kmetijskih pridelkih pa je Pomurje predstavljalo surovinsko osnovo za druga, v glavnem razvita območja. Zdaj se je začelo premikatu tudi tu. Reformski ukrepi, če jih bomo uspeli spraviti v življenje, pa bodo te procese še pospešili. In pomurski kmetijci si to tudi srčno želijo.

Ludvik Kovač

Med partizani

Tu, v Jugoslaviji, mora biti človek vsak trenutek pripravljen na premik – na to, da se odpravi naprej takoj, ko je to potrebno, in da se ne ozira za žalostjo nazaj kot Lot v Bibliji. Občudovanja vreden pa je sistem, ki so ga, kljub svojim hudim težavam, organizirali partizani. To poročilo vam pošiljam iz samega »živčnega vozlišča« osvobodilnega boja v Sloveniji. Povsod okrog nas, daleč naokrog – kako daleč, tega niti ne bom poskušal ocenjevati – pa živi pravi upravni aparat sodobne države: ministrstva, časopisi, šole, pošte, telefonsko omrežje in električna razsvetljava, slovenska narodna banka in narodnosvobodilni svet. Tisto, čemur pravijo partizani »konspiracija«, je vsem tem ustanovam zagotovo precejšnjo varnost in stabilnost.

Po pomenu je na prvem mestu skrivališče. Narava je vso to deželo prekrila z bujnim rastlinstvom. V dolinah raste tako visoka kora, da se človek lahko v njej skrrije, ne da bi se mu bilo treba skloniti. Pobočja hribov in gora so do polovice porasla z gostim grmičevjem, proti vrhovom pa visoko drevje z gostimi vejami skriva nebo, tako da je pod njim kot v katedrali, v kateri so tla prekrita s preprogo iz bukovega listja in smrekovih iglic, tu in tam pa tudi pretkano s planinskim cvetjem. Človek bi pomislil, da na svetu ni nič takega, kar se tam ne bi moglo skriti, vendar tako lahko le ne gre.

Sovražnik je tudi najbolj skrito stezico zaznamoval v svojih zemljevidih in, kar je še najpomembnejše, pozna vsak izvir. Zato so morali partizani svoje štabe in druge centre urediti daleč stran od izvirov in ni redek primer, ko je treba vodo nositi po dve ali tri ure daleč. Prav tako je bilo treba spretno prikriti dostope do raznih partizanskih štabov in drugih upravnih ustanov. Tja je pogosto prihajalo po več sto ljudi vsak dan; za vse to je bilo potrebno veliko spretnosti, vendar ne smem izdati skrivnosti, kako so vse to prikrili. Dve obliki prikrivanja, ki sem ju spoznal, bi lahko bili dobra snov za detektivko. Vrh vsega tega je »bunker« – kot partizani pravijo svojim podzemnim skrivališčem – kamor lahko, če je potrebno, poskrijejo vse, kar morajo skriti: od zabojev s strelivom do celotnega štaba. Videl sem veliko takšnih skrivališč: odlično so zgrajena. Malo je ljudi v ljudski fronti, ki se ne bi spominjali dolgih dni, ki so jih bili preživeli v bunkerjih, kjer so razčlenjevali pretekle operacije in sestavljali načrte za nove, zunaj pa je globok sneg prekrival ravan.

Kako dobro so ti kraji skriti, vam lahko povem iz lastnih izkušenj. Z dvema prijateljskima, ki sta že velikokrat šla po tej poti, sam se odpravil na obisk v štab, ki bi moral biti le kakšnih štirideset minut hoda stran. Ko pa smo že več kot dve uri lomastili sem in tja po planinskih poteh, sta mi prijatelja priznala, da smo se zgubili. Eden od njiju, Američan, se je počehal po glavi in dejal: »Prisegel bi, da nismo več kot tristo metrov stran od štaba.« Vseeno se je moral nekdo od nas vrniti k najbližji partizanski enoti in prositi za vodnika. Pokazalo se je, da je imel Američan prav. Naenkrat smo uzrli leseno barako v gostem malinovju. Kar začudili smo se, kako da je nismo videli že prej. Mlad Američan nas je sprejel v baraki, kjer je po stenah viselo razno orožje, med njim tudi strojnica, pa Titova slika in še kaj. Povedal nam je, da je med vojno so-

vražnik že trikrat prišel mimo po glavni stezi, pa barake ni opazil.

Partizani so uporabljali tudi sistem »razredčitve« oziroma razpršitve. Pomembnejša oporišča so na široko razpršili, tako da sovražniku nikoli ni uspelo z enim samim pohodom onesposobiti njihove organizacije. Štabi in upravni centri so označeni s številkami – kot objekti na bojišču. Tako imamo, na primer, na tem območju točki 68 in 100. Konspiracija je popolna in zahteva, da lahko ve za vsako točko samo nekaj ljudi in da tisti, ki ve za neko točko, ne ve tudi za druge. Kurir, ki vas sme odpeljati do točke 20, ne ve, kje je točka 21. Najstrožje so varovane skrivne bolnišnice. Tistim, ki morajo na previjališča ali v operacijske ba-

Med vojno je na Malti izhajal za jugoslovanske partizanske ranjence žepni časopis britansko-ameriške vojske. V eni izmed števil je bilo objavljeno tudi poročilo britanskega vojnega dopisnika Kennetha Matthews o dneh, ki jih je preživel med partizani v Sloveniji. Poročilo je bilo objavljeno v angleščini na londonskem radiu, v srbohrvaskem prevodu pa v omenjenem časopisu. Kot zanimiv pogled tujca na partizane in njihov boj ga objavljamo v slovenskem prevodu iz časopisne podlage. V objavo nam ga je ljubezno odstopil Ivo Gabrijeleč iz Nove Gorice.

rake, pred tem zavežejo oči. Celo ranjencem zavežejo oči. Tako pravzaprav le malo ljudi varuje največje skrivnosti. Nemška oblast se v tej deželi zmanjšuje, vendar partizani zato niso nič manj previdni. Konspiracija se je izkazala za močno orožje, zato se mu ne bodo odpovedali niti, ko bo napočil čas svobode.

Nemci nam pravijo razbojnik. Proti »banditskim tolpom« in proti »banditskim gnezdrom« – s tem imenom

Partizani se vadijo za letališke službe v britanski letalski šoli v Italiji. Predavanje o razstavljanju propelerja.

so počastili štab, kjer sem – izvajajo brezglave operacije. Pogosto mi pride na misel, da mora imeti beseda »razbojništvo« v nemščini zelo različne pomeni in da pomeni tudi nekaj takega, kot je umetnost gospe Simčičeve, ki je prišla k nam iz ljubljanskega narodnega gledališča ali pa eruditivnost profesorja Zwitterja, predstojnika raziskovalnega inštituta. Morda bi bilo dobro, če bi vam predstavil nekaj teh »razbojnikov«: na primer majorja Natašo. Srečal sem jo tisti večer, ko sem prišel. Na letališču se je med ranjenci premikala tako neopazno, da si nikoli ne bi mogel misliti, da vodi evakuacijo. Presenečen sem bil, ko sem na njenih rokavih videl našite zlate trakove čina. Še bolj pa sem bil presenečen, ko sem zvedel, da je ona tista študentka medicine, o kateri je pisal Louis Adamič v knjigi »Moja rodna dežela« (ki je bila v Ameriki preprosto razgrabljena), da se je v slovenskih gorah pogovarjala s svojim zaročencem o dobrem novem svetu, ki ga bosta skupaj pomagala zgraditi v Jugoslaviji (to se je dogajalo pred vojno). Italijani so med vojno objavili, da si je sama vzela življenje, ko so našli skrito bolnišnico, kjer je negovala ranjence. Ko sem jo spomnil na to, mi je z nasmehom odgovorila: »Ne, nisem še mrtva.« V minulih treh letih so njene nežne roke opravile nekaj najtežjih operacij, kar jih kirurgija sploh pozna. Nekega temnega dne lanskega leta so Nemci med ofenzivo vdrl v njeno bolnišnico in poslušati je morala kričanje ranjencev, ko so Nemci vdrali vanjo. Major Nataša zdaj vodi drugo bolnišnico, za katero pa dvomim, da jo bo sploh kdaj našel kak Nemec. Pa vendar vedno spi z napolnjeno avtomatsko puško.

Človek se vedno počuti nekoliko nelagodno, ko sreča ljudi, za katere je prej komaj slišal. O generalmajorju Stanetu, poveljniku vseh partizanov v Sloveniji, mi je pripovedoval Novozelanec Jack Denvir, ki se je bil dve leti bojeval v partizanskih vrstah. Dejal mi je, da je Stane »dobar človek«. Novozelanec Denvirjevega kova lepše pohvale ne bi mogel izreči. Najvišji britanski oficirji, ki so bili na tem območju, pa se niso bali opisati Stanetove nadarjenosti za vodenje ne navadnih operacij kar z besedo »genialno«. Stane je bil pred vojno bančnik, bil pa je tudi borec mednarodnih brigad v Španiji. Sodi med prve komunistične borce v Jugoslaviji, ki jih je zaradi vojnih žrtev ostalo le še malo. To, kar je, je postal po želji svojih mož; pravijo, da ga prav obo-

Risba, s katero je bil opremljen članek v časopisu.

žujejo. Nekoč sem bil povabljen na večerjo s Stanetom in nekim njegovim oficirjem. Podoben je kakšnemu tipičnemu Londončanu (visok je komajda kaj več kot poldrugi meter), zelo je bister, rad se šali in je zelo odkrit. Med večerjo je večkrat preletel poročila, ki mu jih je prinašal njegov pribočnik. Če ga vidiš v resnem pogovoru z generalom Aušičem, ki je bil že pred

predstavnik vseh tistih tisočev kmetov, ki so temu narodnemu gibanju pomagali v vseh težavah, ne da bi jim bilo česa žal.

Božidar Jakac je umetnik mednarodnega slovesa. Morda poznate njegovo upodobitev Tita? Pokazal mi je original v rdeči kredi. Vse njegovo premoženje, vse njegove predvojne slike so v Ljubljani

di britanske, ameriške in ruske oficirje, ki so obiskali Slovenijo, med njimi tudi podoboj majorja Jonesa, ki je vodil prvo britankso misijo v teh krajih. Poleg tega pa je narisal tudi podobe mnogih navadnih partizanov. Iz nekaterih od teh podob seva neka nedoumljiva duševna lepota, ki je pritegnila umetnika, na drugih pa so spet upodobljene prastodušne kmečke postave. Ko bo vojne konec, bo Jakčev album vsekakor velik spomenik partizanskega boja.

Predaleč bi me zapeljalo, če bi hotel opisati vsakega, ki sem ga srečal. Vseeno pa moram zapisati še kakšno besedo o Micki, ki sem je obiskal vrh neke planine. Tisti kraj ni bil najboljši za njenega otročka, rojenega pred tednom dni. Toda Micka je četudi je njen obraz tako otroški že znana partizanka, tako da se nikjer v dolini ne bi mogla skriti pred Nemci. Zaljubila se je v prijatelja, s katerim sta se skupaj bojevala v isti brigadi. Nek politični oficir ju je poročil kar na bojišču. Potem pa je nekega temnega dne med umikom sredi boja njen mož padel, samo pa je bila ranjena. Vrnila se je, našla truplo svojega moža in ga sama pokopala v gozdu. Zdaj leži z okuženo rano v porodnišnici, kakršne si niti zamisliti ne bi mogli. Njen otroček je zdrav. Zavrt je v plenicce iz padalske svile. Kdaj pa kdaj zablodijo sem gozdne živali in ovohavajo njegovo borovo zibel. Od vsega, kar sem videl v tej vojni, se mi je to najbolj milo vtisnilo v srce.

Srečen sem, da sem lahko razbojnik v takšni družini!

prevod
Roman Zupan

Nekje na Bliznjem vzhodu se partizani urijo v upravljanju z mehaniziranim orožjem. Tank je ameriške izdelave.

vojno precej znan vojak, spoznaš, da se je stara jugoslovanska vojska pridružila novi – kar se je cinikom zdelo takorekoč nemogoče.

Povsem po naključju sem srečal še občinskega predsednika. Odšel sem k njemu domov na korazec jabolčnika – njegova hiša je trdno kmečko poslopje sredi sadovnjakov. Star je devetinšestdeset let. Je krepak kmet z velikimi brki. Župan je bil že v starih avstroogrskih časih.

Zdaj je bil izvoljen za predsednika partizanskega krajevnega odbora. Ko smo pili jabolčnik, sem ga povpraševal, kako to, da on in njegova družina pomagajo partizanom. Takole mi je odgovoril: »V začetku smo bili le trije ali štirje fantje. Poznali smo jih: na skrivaj smo jim nosili hrano. Morda smo si mislili, da jim ne bo uspelo. Ko pa so Italijani podlegli in ste prišli vi, Angleži, smo vedeli, da so uspeli.« Potem je nadaljeval: »Morali smo storiti to, kar smo storili, da se naš slovenski jezik v Evropi ne bi pozabil.« Zdelo se mi je, da je ta stari kmet s pokončno držo in vsem svojim domoljubjem

zasegli Nemci. Namesto z njimi se zdaj hvali z javno tiralicco, s katero so ga izdajalske oblasti v Ljubljani razglasile za izdajalca. Več mesecev je preživel v podzemeljskih, s snegom pokritih bunkerjih. Ima fotografijo o tem, kako je v neki jami v Bosni risal maršala Tita. Zdaj prebiva v majhni hišici ob nasadu hrušk in orehov ter riše podobe svojih tovarišev partizanov za enako nagrado, kot jo oni dobijo za boj – se pravi zastonj. Njegov album je nekakšna narodova biografija. Riše podobe vodij, kot so maršal Tito, slovenski predsednik Vidmar, general Stane in mnogi drugi. Narisal je tu-

terme čatež

OB VSAKEM ČASU, ZA VSAKOGAR NEKAJ

do **emona hoteli**

Črni oktober 1941 v Ljutomeru

Letos oktobra je minilo 48 let, odkar so nacisti v Ljutomeru aretirali prve aktiviste OF. Nemški okupator je po izdaji samo v enem dnevu aretirali v mestu in bližnji okolici več kot deset ljudi. Do viška nacističnega divjanja pa je prišlo 16. oktobra, ko so nacisti po mučenju ubili prvega sekretarja OF za mesto Ljutomer Jakoba Babiča, doma iz Cvena. Ta dan je med domačimi zapisan kot črni oktober, ki se ga Ljutomerčani še zdaj neradi spominjajo. Začeto delo pa je vzklilo in kljub terorju okupatorja tlelo; upor v prleški metropoli ni nikoli povsem ugasnil.

Izgon zavednih družin

Nemški okupator je podobno kot drugod na Spodnjem Štajerskem tudi na Ljutomerskem območju pričel z izgonom zavednih slovenskih družin. Domačine so izgnali po seznamu, ki so ga pripravili člani KB. Prve družine so nacisti preselili iz Ljutomerja v noči med 27. in 28. aprilom 1941. Kakor navajajo poročila, so v tistih dneh izgnali iz Ljutomera in okolice kar 65 ljudi. Zaprti so jih v prostore Meščanske šole v Ljutomeru, nato pa izgnali

na Hrvaško. Odtod so nekateri nato ošli v Ljubljano. Ponovne aretacije so v Ljutomeru sledile 4. in 5. maja 1941 po zbranih podatkih so izgnali iz mesta in okolice kar 128 oseb. Zadnje aretacije so bile 22. julija 1941, takrat pa so izgnali 68 oseb. Večino aretirancev so najprej odvedli v meljsko vojašnico v Mariboru, od tam pa na Hrvaško in v Srbijo. Izgoni domačinov so ljudi prestrašili, mnogi pa so kaj kmalu ugotovili, da je Hitlerjev režim nasilen in ne tak, kot so ga prikazovali člani KB.

Med prvimi organizatorji vstaje

Podobno kot drugod po Sloveniji se je tudi v prleški

metropoli pričela vstaja proti okupatorju. Kljub temu, da je nemški okupator izgnal iz te pokrajine mnogo narodno zavednih ljudi, se je še vedno našla skupina ljudi, ki je dala nacistom čutiti, da Prlekija ni tako ponižna, kot so spočetka mislili.

Zarišča upora so bila v Ljutomeru med železniškimi delavci, ki jih je vodil Janez Varoga, med uslužbenci Cestne uprave, kjer jih je spodbujal k uporju Jakob Babič, med obrtniško mladino, kjer sta delovala Slavko Čeh in Stane Červič-Bojan in na Katastrskem uradu, kjer je netil upor Vekoslav Šturm. Ing. Josip Hedžet je spočetka deloval na Ljutomerskem območju, pozneje pa v Murskem Središču.

Vse te uporniške skupine pa sta usmerjala prof. Jože Kerenčič in pozneje še Vinko Megla, predvojna komunista. Delo na področju mladine in SKOJ je usmerjala Nada Rajh iz Mote, ki jo je pritegnil k sodelovanju Jakob Babič. Že 1. junija 1941 so se sestali nekateri organizatorji vstaje na Ljutomerskem območju na domačiji Jakoba Babiča na Cvenu. Julija 1941 so Jakoba Babiča imenovali za prvega sekretarja OF za mesto Ljutomer. Že septembra 1941 pa sta bila ustanovljena okrožni odbor OF, ki ga je vodil prof. Jože Kerenčič, in okrožni komite KPS za Ljutomersko okrožje, katerega sekretar je bil Štefan Kuhar-Bojan.

Nemški okupatorji so postali pozorni na prve sabotažne akcije. Zasluhlil je, da Prlekija ni tako nemška, kot so si predstavljali.

Po izdaji aretacije

Dne 12. oktobra 1941 je Janez Nemec s Cvena, ki je bil v službi na nemški orožniški postaji v Ljutomeru (bil pa je povezan z aktivisti), obvestil Jakoba Babiča, da nameravajo nacisti aretirati Ferdinanda Kikca iz Podgradja.

Petinsedemdeset let Bruna Gerdoviča

Plodno življenje

Te dni je v najožjem krogu svojih nekdanjih taboriščnih tovarišev, na republiškem odboru ZZB-NOV tiho in skoraj neopazno proslavil 75-letnico svojega plodnega življenja eden prvih članov Osvobodilne fronte v Mariboru, znan družbenopolitični delavec, ugleden in uspešen gospodarstvenik, dober tovariš in danes upokojenec, tovariš Bruno Gerdovič.

Rojen je bil 1914. v Nabrežini pri Trstu. Naslednje leto se je Brunova mati zaradi vojnih dogodkov preselila na Pragersko. Tam je Bruno obiskoval osnovno šolo. Leta 1931 je opravil izpit za kvalificiranega gostinskega delavca.

V burnih aprilskih dneh 1941 je sodeloval v znani akciji proti ustašem v Crikvenici, ki jo je vodil kapetan bojne ladje Miroko Pleiweis. Po vrnitvi v Maribor se je leta 1941 med prvimi vključil v Osvobodilno fronto in

aktivno deloval med gostinskimi delavci. Po veliki izdaji jeseni 1941. so ga gestapovci zgrabili na delovnem mestu v hotelu Orel v Mariboru.

Spoznal sem ga malo pred začetkom vojne. Ne vem več točno, kje in kako. Vem, da je bil plačilni pri Orlu. Ko sva se znašla v nemških zaporih sva bila dobra tovariša in sva drug za drugega vedela kaj sva po političnem prepričanju.

Aprila 1942 so postavili gestapovci Bruna pred naglo vojaško sodišče v Mariboru. Za to, da je odnesel živo glavo, je imela velike zasluge takratna lastnica hotela Orel, danes že pokojna gospa Marija Zemljčič, ki se je zavzela za svojega delavca.

Iz mariborskih zaporov so Bruna poslali v zloglasno nacistično koncentracijsko taborišče Mauthausen. V težkih taboriščnih razmerah in ob kupu mrličev sva se tam ponovno srečala. V Mauthausnu je

Bruno mnogim rešil življenje in je skupaj s drugimi sodeloval pri reševanju življenja Prežihovemu Vorancu. V taborišču je tudi aktivno sodeloval v akciji zbiranja hrane, obleke in zdravil ter pri zbiranju političnih vesti in njihovem širjenju med interniranci. S pomočjo mladega dunajskega komuniste Hansa Maršaleka in drugih članov mednarodnega političnega komiteja internirancev je pomagal mnogim internirancem pri zamenjavi delovne enote, transporta in podobno. Kot priznanje za to svoje delo je bil maja 1945 v Mauthausenu izvoljen v jugoslovanski komite.

Maja 1945 se je med prvimi vrnil iz taborišča. Z vsem žarom se je vrغل

na delo, da bi pomagal porušeni domovini. Opravljal je različne odgovorne naloge. Naj naštejem le nekatere: bil je »komisar« kavarne Central v Gosposki ulici, sekretar Osvobodilne fronte, Koroške četrti, dolgoletni sindikalni funkcionar. Uspešno je vodil kavarino Astorijo, Radence v izgradnji in druge gostinske obrate. Ustanovil je gostinsko šolo v Mariboru, ki jo je vodil kot direktor v letih 1958–1967. Ves čas je bil družbeno-politično aktiven. Niso ga obremenjevala znana neupravičena sumničenja internirancev iz časov dachavskih procesov, ko so nas »pametne glave« spraševale: »Kako, da si ostal živ?«

Tudi danes je še vedno aktiven. Deluje v društvu nekadilcev, sodeluje v krajevni in občinski organizaciji ZZB NOV in v republiški sekciji nekdanjih internirancev Mauthausna.

Nas, njegove številne tovariše in prijatelje, veseli, da je lahko v teh letih in po vsem prestopnem naporu še vedno tako aktiven. Želimo mu veliko zdravja in še na mnoga leta.

Mato Utovič

Dne 13. oktobra 1941 so ga nacisti res aretirali. Na žalost pa je v zaporu pričel izdajati.

Sedaj se je vsul plaz aretacij aktivistov OF na Ljutomerskem in radgonskem območju. Ernest Likovec, šef izpostave gestapa v Ljutomeru, je dal 15. oktobra 1941 aretirati naslednje sodelavce OF: Jakoba Babiča, njegovo sestro Liziko, Dragico Rajh, Jožeta Antaliča, Irmo Kuharič in Janca Varogo. V Veržejah je bil aretiran Franček Sonaja, v Radomerju pa Jože Magdič.

Zaprti v Ljutomerske zapore

Aretirance so nacisti najprej zališevali v prostorih izpostave gestapa v Ljutomeru. Tam so jih pretepali in poskušali od njih izvedati, kdo sta Janko (Jože Kerenčič) in Bojan (Štefan Kuhar-Bojan). Po zaslišanju so jih odvedli v Ljutomerske zapore, kjer so jih

tudi sredi noči pretepali. Naslednjega dne so jih na dvorišču Ljutomerskih zaporov postavili ob zid in jim zagrozili s smrtjo.

Ko so ugotovili, da ne bodo ničesar izdali, so nekatere izpustili, druge pa odpeljali v ptujske zapore ali na Borl. Jakoba Babiča pa so obdržali v Ljutomerskih zaporih.

16. oktober 1941 – črni dan za Prlekijo

Med vsemi aretiranci so nacisti najbolj mučili Jakoba Babiča. Verjetno so ugotovili, da je bil vodja upora v Ljutomeru. Kot trda kmečka grča je vzdržal vsa mučenja in ni ničesar izdal. Zlomili so mu roke in noge, mu prebili lobanjo in prsni koš. Nezavestnega so pustili ležati v pisarni gestapa. Ponoči 16. oktobra 1941 so ga odvedli proti hiši Janka Huberja v Ljutomeru in ga med potjo ustrelili.

li. Tako je bila ubita prva žrtev okupatorja v Prlekiji.

To je bil za Prleke črn dan, ki ne bi smel nikoli potoniti v pozabo. Ubitega sekretarja so nacisti odpeljali v Gradec, kjer so ga v krematoriju sežgali.

Na kraju, kjer je bil ubit, je vzidana spominska plošča. Ljutomerčani so tudi eno izmed ulic poimenovali po ubitem sekretarju.

Začeto delo je rodilo sadove

Kljub izdaji nemškemu okupatorju ni uspelo odkriti vseh organizatorjev OF v Ljutomeru in okolici. Začeto delo so nadaljevali drugi, čeprav je okupator leta 1942 poostiril teror. Prav v tem letu pa so se v partizansko enoto na Pohorju vključili tudi prvi domačini.

Drago Novak

Elkroj
MOZIRJE

formula EL

FORMULA KAKOVOSTI

Zgodba o dveh nesrečnežih ali:

Ko se nesreča v srečo spremeni

Pravijo, da nesreča nikoli ne počiva. Pa tudi da je sreča opoteča.

Srečni so otroci, ki imajo vsaj mater, očeta, brata, sestro.

Blažek in Nežika nista imela nikogar. Blažu je umrl oče, mati ga je položila pred tuja vrata in izginila, kakor da bi se v zemljo pogreznila. Rasel je pri tujih ljudeh, pri Hostarjevih, ki so imeli veliko kmetijo. Gospodar je bil jezive in brdavsaste vrste človek, žena pa je bila njegovo pravo nasprotje.

Nežikino mamo je pobrala griza. Griza je bila tisti čas smrtonosna bolezen. Deklice so se usmilili Čulkovi. Niso imeli velike kmetije. Dodaten zaslužek je prinašal gospodar, ki je bil za mojstra v bližnji tovarni.

In kako je bilo z Blažem in Nežiko?

Vsak po svoje sta živela na tem božjem svetu...

Svoj drugi dom sta imela vsak v svoji vasi,

mogoče uro vsaksebi, obiskovala pa sta isto šolo. Nežika je bila tri leta mlajša.

V šoli nista imela težav, le nadaljnje šolanje je bilo vprašljivo.

Vzcvetela je ljubezen med Blažem in Nežiko. Vendar: za soncem, pravijo, pride dež.

Spomladi leta 1943 je dobil Hostarjev Blaž poziv za nemško vojsko. Priletna Mica, ki je bila Blažu že od rojstva rejnica, ga je vprašala:

»Blaže, kaj si pa tako slabe volje?«

»Na fronto moram. V Rusijo ali pa v Italijo. Sam ne vem, kje se bom stegnil.«

»Moli in vse bo dobro. Na boga se zanesi. Jaz sem tudi za mojega v prvi vojni molila. Vidiš, pa se je vrnil domov.«

»Prismoda!« je stari zarohnel. »Sam sem jo popihal in tvoj bogec mi ni prav nič pomagal.«

»Blaž, že lani bi moral iti. Pa sem nesla županu dve puri in si še danes doma. Sedaj

pa se ne smeš izmikati. Bregarjeva sta šla, Robanov je že eno leto v Rusiji, Podmenikovi pa so kar trije v Italiji,« je nadaljevala Hostarica.

»Saj ste čisto zmešani!« se je hudoval Blaž.

»Bog ti grehe odpusti,« je godla stara, ko je Blažu pripravljala popotnico.

»Še tisti večer sta se doli na ozarh sestala Blažek in Nežika. Že dva, tri mesece prej sta govorila o poroki. Nežika je rotala, prosila:

»Ne hodi, Blaž, ne boš se vrnil. Za mojim sosedom pojdi.«

»Kam, Nežika, kam?«

»V hosto, Blaže, v hosto!«

Trije dnevi so hitro minili. Blaže je vzel svoj kovček, gospodinjo ga je trikrat prekrizala, gospodar pa mu je stisnil roko.

»Ob prvi priložnosti jo popihaj! Na Hitlerjeve medalje se pa kar poživljaj. Prav?«

»Prav!«

Doli za vasjo ga je Nežika že pričakovala. »Blažek, moj Blažek, na nevarno pot se podajaš. O moj bog, moj bog!«

Prišla sta v Celje. Dolgo sta stala pred kasarno. Oba sta bila solzna. Gledali so ju fantje pri oknih, se smejali in ju zbadali. Nežika se je Blaža še tesneje ovila in mu zašepetala v uho:

»Pojdi v hosto, še je čas!«

Nenadoma pa se je Blaž odločil. Objel je Nežiko, jo nekajkrat strastno poljubil, skočil na dvorišče ter naglo zaprl vrata. S ceste je bilo slišati krik žalosti.

Prikazal se je spet gori pri oknu. V tretje nadstropje je zlezal, da je bolje videl na cesto. Tam je še vedno stala Nežika in z obžalovanji očmi gledala gor.

Na dvorišču in dolgih hodnikih so grmela nemška povelja.

V Blažu je kar vrelo. Vse glasneje se je oglasalo: »Rusija, Italija, smrt za norega Hitlerja. Zakaj?«

»Ne!« je Blaž stisnil pest. Pustil je kovček na hodniku in zdirjal na dvorišče. Pri vratih ga je ustavil stražar s puško in nasajenim bajonetom.

»Kam? Nazaj!«

Blaž je pokazal na jokajoče dekle. Ko se je stražar spet obrnil proti dvorišču, sta Blaž in Nežika izginila kot kavra. Tja proti Savinji in po zaslini brvi za prvo grmovje.

»Nežika, tudi ti?«

»Da, Blaže, tudi jaz. Samo hitro, hitro! Za nama je patrolja!«

»Halt, halt!«

Odjeknilo je nekaj strelav.

Jugoslovanski »zbeg« v južni Italiji

Proti koncu leta 1943 se je prekomorcem, ki so se zbirali v južni Italiji, pridružila še nova skupina Jugoslovancev. To so bili begunci, katerih družine so sodelovale v narodnoosvobodilnem boju in so imele tudi po več svojih članov v partizanih, zaradi nemškega vdora pa so bili v veliki nevarnosti. Da bi se izognili maščevanju in preganjanju, je prebivalstvo zapuščalo vasi in mesta ter se umikalo na osvobojeno ozemlje. Ljudi, ki niso bili telesno sposobni za boj v vrstah NOV Jugoslavije, so iz mest, predvsem iz Splita, Šibenika in Trogirja, premestili na otoke Brač, Solta in Vis, malo zatem pa še s polotoka Pelješa na otoke Korčula, Mljet in Lastovo. Novembra 1943 je bilo največ »zbega« pripeljano iz Makarskega primorja na otoka Brač in Hvar. Begunce iz severne Dalmacije so, sprva v manjših skupinah, zadrževali na osvobojenem ozemlju, pozneje pa jih pripeljali na otok Vis. Konec novembra 1943 je bilo na otokih več kot 10.000 beguncev.

Skrb za vsa vprašanja v zvezi z »zbegom« so prevzeli okrožni NOO srednjedalmatinskega otočja, okrožni NOO Dubrovnik ter okrajni, občinski in vaški NOO. Vsi skupaj so bili pod vodstvom oblastnega NOO za Dalmacijo, ki je imel takrat svoj sedež na Hvaru. Tam so 22. novembra 1943 v Vrbovskem sklicali prvo konferenco, ki so se je udeležili predstavniki beguncev z vseh otokov in na kateri so izvolili centralni odbor »zbega« za otoke (predsednika, tajnika in šest članov).

Proti koncu decembra 1943, ko so Nemci čedalje bolj napredovali in je pretila nevarnost, da bodo zavzeli otoke in sam Vis, sta oblastni NOO in oblastni komite KPH za Dalmacijo v soglasju z Avnojem oziroma NKOJ ter s privolitvijo zavezniškega poveljstva v Italiji sklenila premestiti begunce v Italijo.

Med premeščanjem beguncev z Otoka Visa v Italijo je bilo v Bariju že zastopstvo nacionalnega komiteja oziroma baza NOVJ.

Dne 3. oktobra 1943, ko je ladja »Bakar« prispela v Bari, je bilo na njej 25 težkih ranjen-

cev in 125 drugih oseb, v glavnem židovskih beguncev in Italijanov. Z ranjenci sta bila dva zdravnik in tri bolničarke. Tedaj in pozneje, novembra in decembra, so bile v pomoč tudi tri prekomorske brigade in druge prekomorske enote NOV Jugoslavije, ki so pomagale pri sprejemanju, prevozu in namestitvi beguncev.

Po izkrcanju v Bariju so begunce prepeljali v prehodna taborišča Carbonara, Tutarano in Taranto, od koder so jih poslali naprej v kraje Santa Maria di Bagno, Santa Maria di Leuca, Santa Cesarea, Taranto in Santa Maria di Maglie, na sami peti italijanskega škornja. Tam so jim izkazovali pomoč borci 3. prekomorske brigade, tankisti, letalci in drugi.

V posameznih taboriščih za begunce v južni Italiji je bilo stalno ali pa prehodno od 5000 do 7000 ljudi.

Takoj so organizirali šole za otroke in razne tečaje.

Že v pogovorih na otoku Visu in pozneje v Italiji so zavezniški predlagali premestitev beguncev v severno Afriko. V začetku januarja 1944 je bilo sklenjeno, da begunce premestijo v El Shatt v Egiptu.

Prva skupina 196 beguncev iz makarskega primorja je odpotovala v začetku januarja 1944 in 13. januarja prispela v Port Said, 27. januarja, po premestitvi v Aleksandrijo, pa v El Shatt, na vzhodni obali Sueškega prekopa. Dne 2. februarja 1944 je prispela druga skupina, 4200 beguncev. Zadnja skupina je prišla 15. februarja 1944.

V jugoslovanskem »zbegu« v Italiji in v Egiptu je bilo skupaj 39.674 ljudi, od teh samo v Egiptu 28.120 (med njimi tudi 350 Slovencev, ki so prišli iz partizanskega tabora Carbonara in Gravina itd).

Prve skupine so se nameščale na golem pesku, na katerem je bilo treba urediti vse, kar človek potrebuje za življenje. Tu, v severni Afriki, ob Sueškem prekopu, so jim priskočili na pomoč pripadniki Prvega odreda NOVJ (primorski Slovenci in istrski Hrvati).

Že prve dni po prihodu (10. februarja 1944) v »partizansko mesto« v puščavi so naši ljudje izobesili v njem jugoslovansko trobojnico z rdečo zvezdo kot

simbol svojega boja za svobodo. Plapolala je do zadnjega dne, ko je 26. marca 1946, po več kot dveh letih, zadnji begunec zapustil El Shatt.

Taborišče je bilo zaokrožena celota, ki se je delilo na rajone, ki so bili prav tako zaokrožene celote s 1000 do 1200 ljudi. V vsak rajon so postavili 70 velikih šotorov, v vsakem je bilo 18 do 20 ljudi.

V Egiptu je bilo pet taborišč, in sicer tri v El Shattu (I., II. in III.), eno v Catadbi (pozneje so bili begunci iz tega taborišča premeščeni v El Shatt) in otroško taborišče v Tulumbatu blizu Aleksandrije.

Centralni odbor »zbega« v El Shattu je bil zakoniti predstavnik, ki ga je priznavalo tudi zavezniško poveljstvo na Srednjem vzhodu. Za svoje delo je bil CO »Zbega« odgovoren oblastnemu NOO za Dalmacijo oziroma zastopstvu Nacionalnega komiteja v Bariju. Centralni odbor je imel v svoji sestavi šest oddelkov: upravno-administrativni, gospodarski, prosvetni, propagandni (pozneje kulturno – informativni), zdravstveni in tehnični. Posamezni oddelki so se delili tudi na odseke.

Aprila 1944 je bila v Kairu imenovana vojaška misija NKOJ, katere naloga je bila organizirati čim boljše sodelovanje z raznimi zavezniškimi organizacijami, v začetku zlasti z Merro, pozneje pa z Unrro.

V navodilih, ki jih je izdal centralni odbor »zbega« takoj po prihodu v El Shatt, je zapisano: »Z delom, organizacijo in disciplino bomo tudi to dokazali, da smo dostojni tistim junakom, ki na bojnem polju s svojimi žrtvami postavljajo temelje nove Jugoslavije«.

Delovna zagnanost naših ljudi je dajala utrip celotnemu življenju v taborišču. Takoj so sestavili delovne skupine, bataljone in brigade. Organizirali so pouk za razna kvalificirana dela, na primer za poklice šoferja, peka, bolničarja, osebja za vzdrževanje higiene itd. Ustanovili so tudi vse potrebne delavnice, npr. mizarske, krojaške, čevljarke, kovaške, brivske, mehanične, itd. ter razne servise, potrebne za delo in življenje v »zbegu« (v delavnicah in kuhinjah je delalo 2100 ljudi).

Tako sta postala Blažek in Nežika partizana. Pri Hostarjevih in Čulkovih pa so se godile čudne reči. Vse štiri – otrok pri nobeni hiši ni bilo – so strpali v Stari pisar. Čeprav so bili že vsi starejši, so skušali kar precej batin. Iz dneva v dan so jih spraševali isto: »Kje sta Blaž in Neža? Pri banditih, kajne? Govorite!«

»Ne vemo, ničesar ne vemo. Blaž je šel v nemško vojsko, Nežka ga je pospremila do kasarne v Celju...«

»Nato pa po brvi prek Savinje. Takole: na, na, na, naaa!«

Štiri mesece je bilo tako, dokler ni šest partizanov na silo odprlo vrata Starega pisarja. Ne Hostarja in ne Čulka niso pomislili na starost; po najkrajši poti so jo odnesli v hosto in nato po bližnjicah proti domu.

Skoraj za leto dni je za Blažem in Nežiko izginila vsaka sled. Vohljači in ovaduhji so delali dan in noč. Nemcem niso mogli povedati prav nič otipljivega.

»Vsi banditen, ales banditen,« so rjovelj gestapo, policisti in žandarji.

Bilo je proti koncu decembra, v novoletnem času. V noč so odjeknili strelji. Bila je zadnja zima v vojni. Pri Hostarjevih je potrkalo, odprla so se vrata. Blaž se je ranjen opotekel po kuhinji in vpil:

Udeleženci učiteljskega tečaja v begunskem taboru Santa Maria di Leuca v južni Italiji.

Sprememba podnebja in prilagajanje afriškemu podnebj sta močno vplivala na zdravje naših ljudi, zlasti otrok in bolnih. Pojavile so se razne bolezni. To se je zlasti občutilo v začetku, ob prihodu v Afriko, ko je za zdravljenje bolnikov primanjkovalo vsega, tudi najpotrebnejših zdravil. Zato je bila umrljivost na začetku največja. Skupaj je v El Shattu umrlo 715 ljudi, med begunci v Italiji pa 345 oseb, od tega največ otrok. Pozneje so majhne in bolne otroke namestili v taborišče Tulumbatu v bližini Aleksandrije, kjer so bile razmere mnogo boljše. Razmere so se polagoma uredile, da je bilo na voljo dovolj ambulant in zdravil ter tudi zadosti prostora v glavni bolnišnici v El Shattu in v drugih bolnišnicah.

Že takoj v začetku bivanja v Afriki so začeli begunci razvijati intenzivno kulturno-prosvetno dejavnost. Kaj kmalu so v vseh taboriščih pričele delovati osnovne šole, ki so imele skupaj 174 oddelkov in 5766 učencev. Malo pozneje so odprli še dve nižji gimnaziji s 1194 dijakov in 32 oddelki. Do sredine leta 1944 je v šolah delovalo že 147 učiteljev. Ker je primanjkovalo učnega osebja, so organizirali tečaje za pomočnike učiteljev, ki jih je obiskalo 176 kandidatov.

Tudi izvenšolski dejavnosti so posvečali veliko pozornost. V taborišču El Shatt je delovala ljudska univerza. Organizirali so kulturniške skupine, gledališko skupino, pevski zbor, godbo na pihala itd.

V taboriščih so potekale tudi druge dejavnosti. Tako je delo-

vala skupina književnikov (med njimi pesnik Igo Gruden, doma iz Nabrežine) ter skupina likovnih umetnikov in arhitektov.

Vodstvo taborišča je vedelo, kako pomembno je obveščanje ljudi o dogodkih v taboriščih, v domovini in po svetu. Tako je Naš list, glasilo centralnega odbora »zbega« v El Shattu, izšel že 6. februarja 1944, še preden so bili postavljeni šotori. Poslej so ga tiskali vsak dan. Dne 18. februarja 1944 je pričel izhajati tudi časopis Naš pionir, malo pozneje pa še Mladinska beseda in Zena zbega.

V taboriščih so organizirali partizansko stražo, poštno službo itd.

V begunskih taboriščih so dosledno spoštovali načelo enakopravnosti narodov in narodnosti ter na vsakem koraku krepili njihovo bratstvo in enotnost. Tako kot v enotah NOVJ so tudi tu obveščali ljudi o vseh važnejših dogodkih v domovini in po svetu. Intenzivno sta delovali partijska in skopevska organizacija, pa tudi Združena zveza antifašistične mladine (USAOJ) in Antifašistična fronta žena (AFŽ).

Poleg usposabljanja delavcev in strokovnjakov za vsakdanje potrebe v taboriščih so že od prvega dne stremeli za tem, da bi mladino usposobili za potrebe strokovnega in bojnega kadra v vojni in pri povojni obnovi. Tako so začeli usposablјati bolniško osebje, bolničarje, šoferje itd. Štab baze v Bariju je konec avgusta 1944 pooblastil posebno komisijo, da je opravljala mobilizacijo za potrebe delovne službe enot NOVJ, sa-

nitetne službe v Italiji in Jugoslaviji ter kadrov pri obnovi domovine.

S prvo skupino beguncev, ki se je vrnila 16. februarja 1945, je prispela tudi brigada 1015 prostovoljcev, v glavnem mladincev in mladink. Med njimi je bilo 400 bolničark in 100 borcev, drugi pa so bili usposobljeni za opravljanje različnih poklicev.

Veliko mladink je bilo, takoj ko so iz domačega kraja prispelle na Vis ali v južno Italijo, sprejetih v NOV Jugoslavije. Ko so opravile ustrezne tečaje, so bile razvrščene kot sanitetno osebje v vojsko, zlasti v prekomorske brigade in druge prekomorske enote NOVJ. Te tovarišice so nato sodelovale v bojih na vsej dolgi borbeni poti od Visa do reke Soče in Koroške.

Naj omenimo, da je bil sklep, da se begunci premestijo iz Italije v Egipt, dobro pretehtan. Pomoč, ki so jo nudili zavezniški, je bila vsekakor pomembna. El Shatt, taborišče, določeno za begunce iz Jugoslavije, je bilo v neposredni bližini partizanskega tabora Gineifa, kjer je bila zibelka 1. odreda NOVJ na Bližnjem vzhodu in drugih partizanskih enot. Prihod tisočev beguncev pa je bil za primorske Slovence in istrske Hrvate ter druge Jugoslovane, ki so se odločili za vstop v NOVJ, nadvse pomemben dogodek. Med begunskim taboriščem in enotami NOVJ, ki so bile v partizanskem taboru v Gineifi, je prišlo do tesne povezave in sodelovanja.

Albert Klun

Blaž in Nežika pa sta bila že na desnem bregu Savinje, stisnjena ob debela mogočnih divjih kostonjan, ponos celjskega parka, ki so jim celo Nemci prizanesli.

Tekla sta proti vrhu gozdnatega Šmohorja. Vsa zadihana sta hotela sesti v mah, ko se je za debelo bukvijo zaslišalo:

»Stojte, sicer streljam!«

Deset ali dvanajst mož ju je obkolilo. Povedala sta, kako in kaj. Vsi so poznali Hostarje in Čulke, ki pa so jih imeli po krivici slabo zapisane.

»Na noge in hajd z nami v štab!« se je glasilo povelje. Hodili so več ur, oba sta dobila dober požirek žganja. Globoko v grapi zasavskih gozdov so zagledali kolibo. Z brzostrelko na prsih se je prikazal visok mlad fant. Ostro ju je vprašal:

»Sta se prišla boriti ali izdajati?«

Komaj je Nežika slišala glas, je prepoznala postav in skoraj kriknila: »Ti si, Globačnikov Tona! Kaj me res ne poznaš, Tona? To pa je moj fant. Danes bi moral na rusko fronto, pa sva skupaj pobegnili k vam v hosto. Naju sprejmete?«

»Seveda, Nežika. Poročena še menda ni sta, kaj? Je kaj na poti?«

»Vse je v najlepšem redu!« se je zdaj še Blaže ojunačil.

»Kdo nas je izdal, kdo, kdo, kdo?«

»Tale,« je mati s prstom pokazala na sosedo Podmenika, petdesetletnega zagrizenega ovaduha, ki se je bil ravno kar mizil pri Hostarjevih. Z njim je bil tudi do zob oborožen policist.

»Blažek in Nežika, ha, ha, ha...« se je Podmenik smehljaj sam pri sebi.

Iz sadovnjaka se naenkrat zasliši rafal, dva, trije. Podmenik in policist se spogledata. Blažu se temni pred očmi. Skušaja se dokopati do orožja, pa ne more. Kje je bolničarka Nežika, njegovo dekle? Podmenik, misleč da prihaja ojačena nemška patrulja, se je nad Blažem razčeperil.

»Naši na fronti crkujejo, ti pa v hosti gospoda špilaš, ti, hudičev!«

Nenadoma pa se je v kuhinjo vsulo veliko neznanih ljudi. Policist in sosed sta bila v hipu razorožena in zvezana, čeprav sta javkala:

»Bite, ich nicht schuld... Komanda, komanda...«

»Nisem kriv, Nemci so me prisilili... Milost, milost...«

Krepko dekle, s pištolo in torbico prve pomoči za pasom je Blažu pričelo prevezo-

vati rane. Hostarica gleda, strmi, se čudi. Nato dekle po materinsko objame, jo poljublja, ihti.

»Nežika, moja zlata, hrabra Nežika!«

Po izdatnem šilčku, ko so bili tudi lačni želodci po dolgem času spet siti, je po kuhinji zazvenela pesem:

»Slovenci kremeniti, le stopimo v korak, da osvobodimo svoj domači prag... Čez gore, polja...«

Zmaga. Leta po vojni. Težka leta za kmeta... Čas pa teče, hitreje kot tokovi bistre Savinje. Nekaj let po poroki. Oba stara Čulka je hitro pobralo. Nato še Hostarico. Toliko, da so se dodobra nagledali vnučka in vnučke. Tako je ostal samo še stari Hostar. Dvaindevetdeset let mu je in je še pri močeh. Blaže in Nežika sta bila sodnijsko potrjena posvojenca. Čulkovalo je prevzela hči Anka, poročena seveda, sin Silvester z družino je pri starših in dedku, ki mu še zdaj politika ne gre in ne gre iz glave. Ondan, ko je poslušal radio, je slišal Miloševića: »Tita je treba črtati iz novejših srbske zgodovine.« S pestjo je udaril po mizi stari Hostar in skoraj zakričal:

»Tako bi ga našgal, da bi...!«

Drago Kumer

Tehnični remontni zavod Bregana

Iz njihovih obratov prideta oborožitve in oprema kot nova

Čeprav je vojaška oprema na prvi pogled čvrsta in trpežna, ima svoj uporabi čas, po katerem jo morajo pregledati in opraviti vse tisto, kar bi lahko v najbolj kritičnem trenutku odpovedalo. Veliko manjših popravil opravijo v delavnicah v samih vojašnicah, generalna popravila pa v posebnih zavodih, kjer so tehnično in kadrovsko usposobljeni za ta opravila. Eden izmed takšnih zavodov je tudi Tehnični remontni zavod v Bregani, to je naselju med Brezicami in Zagrebom.

Kljub temu, da je bil direktor zavoda polkovnik Viktor Husak, sicer diplomirani inženir, zelo zaseden, si je vzel toliko časa, da smo se lahko pogovorili o tej ustanovi naših oboroženih sil.

»Tehnični remontni zavod Bregana je ustanova tehnične službe kopenske vojske JLA, ki v sistemu tehnične zagotovitve oboroženih sil opravlja vzdrževanje oborožitve in vojaške opreme do generalne obnove,« pravi Viktor Husak. Zavod dela po načrtu tehnične uprave zveznega sekretariata za ljudsko obrambo in opravlja te naloge: generalno obnavlja celotna sredstva, posamezne dele in sklope. Opravi generalni pregled sredstev, posameznih delov in sklopov, opravi posodobitve in prilagoditve na orožjih in opremi. V Zavodu izdelujejo posamezne rezervne dele in sestavne dele, ki jih potrebujejo pri remontu. Regenerirajo posamezne rezervne dele in sklope, izdelujejo in predpisujejo tehnološko dokumentacijo za regeneracijo in remontno dokumentacijo za generalni remont in pregled. Med drugim izdelujejo tudi učne pripomočke in učila za potrebe enot in ustanov in zagotavljajo praktični pouk gojencem vojaškotehničnih šol s področja remonta. Del svojih zmogljivosti namenjajo tudi uporabnikom izven oboroženih sil.

»Z generalnim remontom obnovimo vsa tehnična sredstva, ki so opravila določeno število uporabnih ur, in tako so po svojih lastnostih in zmogljivostih takšna, kot bi bila nova,« je dejal Viktor Husak. »Na ta način podaljšamo trajanje uporabe in tako prispevamo precej k prihrankom, saj tako ni potrebno kupovati novih tehničnih sredstev. Posodobitve na posameznih orožjih in tehničnih sredstvih opravljamo zato, da jih po njihovih lastnostih pri-

bližamo najnovejšim in torej tudi tako prispevamo k prihrankom. Tako z manjšimi denarnimi sredstvi dosega JLA približno enak učinek, kakor če bi kupila drago sodobno tehniko. Orožje in tehniko posodabljammo vse bolj pogosto.«

Organizacijsko je Zavod zasnovan tako, da lahko najbolj racionalno uresničuje svoje temeljne naloge. Tako ima zavod sedem sektorjev; to so: uprava, razvoj, proizvodnja, remont, kontrola kakovosti in zanesljivosti, obrat za vzdrževanje ter energetiko in skupne službe.

Sektor razvoja je nosilec vseh investicijskih del za potrebe Zavoda, hkrati pa je tudi nosilec remonta in izdelave tehnične remonte dokumentacije in tehnologije remonta. Sprejema in organizira proizvodnjo rezervnih delov, koordinira izdelavo, spremlja uresničevanje vseh načrtov Zavoda in razvija njegov informacijski sistem.

Sektor proizvodnje nudi izdelavo ter obnovo rezervnih delov in sklopov materialno podporo sektorju remonta. Izdeluje rezervne dele, učila, učne pripomočke in

išče delo za tiste zmogljivosti Zavoda, ki niso zasedene s storitvami za oborožene sile. Ta sektor je opremljen za strojno in toplotno obdelavo materialov, ključavničarska ter varilska dela, galvansko zaščito, regeneracijo, mizarstva ter tapetniško pasarska dela.

Nosilec osnovne dejavnosti Zavoda je sektor remonta. Tam opravljajo remont, preglede, posodobitve in prilagoditve na pehotni oborožitvi, na orožjih kopenskega in protiletalskega topništva, bojnih in nebojnih vozilih, inženirskih strojih, elektroagregatih, sklopih za vozila in drugih tehničnih sredstvih, kot so avtomobilске prikolice, premične kuhinje, pralnice, sušilnice za perilo, premične pekarnice in drugo.

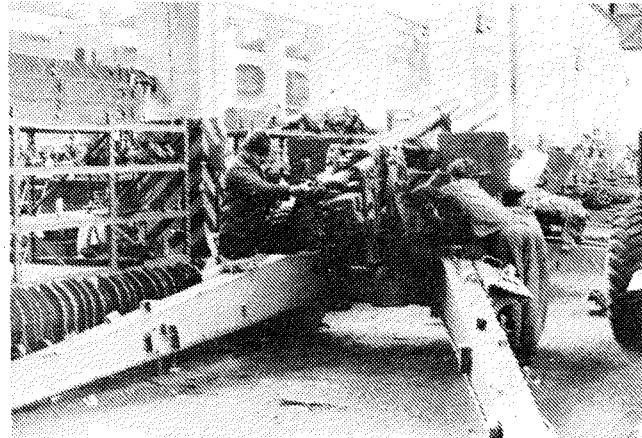
Sektor kontrole kakovosti in zanesljivosti nadzira kakovost materiala in surovin, opravlja nadzor med posameznimi fazami remonta, analizira reklamacije, predlaga spremembe v tehnologiji, zagotavlja nadzorovanje merilnih instrumentov in naprav.

Število zaposlenih se je v Zavodu v Bregani spre-

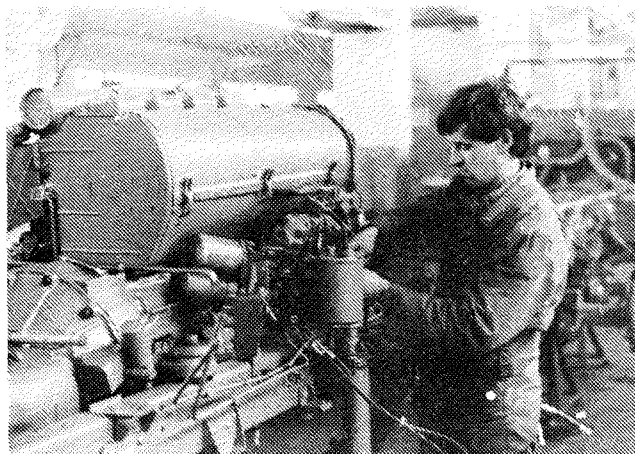
nijalo. V zadnjih petih letih je bilo v njem zaposlenih od 800 do 900 ljudi, od tega pa je manj kot dva odstotka aktivnih vojaških oseb. Največji uporabnik storitev Zavoda je Jugoslovanska ljudska armada, ki zasede od 75 do 80 odstotkov zmogljivosti. Ostale zmogljivosti pa uporabljajo gospodarske organizacije, nekatere z večletnimi sporazumi, druge pa s posameznimi enkratnimi storitvami. V okviru te dejavnosti opravljajo tudi servisne storitve in popravila osebnih vozil Škoda in Wartburg in tovornih vozil Tam in Tatra.

Glede na to, da je včasih tudi petindvajset odstotkov zmogljivosti zavoda zasedeno z delom za civilna podjetja, deluje na načelu pridobivanja in delitve dohodka. Kot pravi Viktor Husak, temelji delovanje dohodkovnih ustanov na enakih načelih kakor družbena delovna organizacija. Vse dohodkovne ustanove JLA imajo svojo organiziranost in delo prilagojeno načelom samoupravljanja, njihovo delovanje pa ureja posebni pravilnik. V njem je tudi zapisano, da se osebni dohodki civilnih oseb, zaposlenih v teh ustanovah, oblikujejo glede na višino povprečnega osebnega dohodka zaposlenih v podobni dejavnosti v regiji, kjer je ustanova. Na žalost pa v zavodu osebni dohodki zaostajajo za približno dvajset odstotkov v njihovi regiji. Problem nizkih osebnih dohodkov pri zaposlenih pa blažijo z dokaj visokim družbenim standardom. Do zdaj je zavod zagotovil svojim delavcem več kot 400 stanovanj in razdelil dvesto posojil za reševanje stanovanjskih problemov, od tega so jih v zadnjih treh letih razdelili 120. Povprečno morajo zdaj delavci čakati na rešitev stanovanjskega problema manj kot pet let. Poleg tega pa imajo še vrsto drugih ugodnosti, kot so lastni avtobusi za prevoz na delo, možnost cenejšega počitnikovanja in drugo.

Medtem ko smo se skupaj s polkovnikom Viktorjem Husakom sprehajali skozi

V obratih Zavoda »pomladajo« orožja in jim tako podaljšajo življenjsko dobo, hkrati pa tudi izboljšajo njihove lastnosti tako, da jih opremijo s sodobnejšo opremo.

Del zmogljivosti je na voljo civilnim podjetjem in tako dosega Zavod pomemben del svojega dohodka.

ogromne delovne hale, je pripovedoval, kako je nastal sedanji Tehnični remontni zavod Bregana.

Njegovi začetki segajo v leto 1949, ko so začeli v Bregani graditi tovarno dizelskih motorjev Vladimir Bakarić, ki je sodila v okvir vojaške industrije. Ko so leta 1954 tovarno dizelskih motorjev ustavili, so ustanovili 5. remontni zavod JLA, ki je prevzel zgradbo, del strojev in druge opreme bivše tovarne, v njem pa je ostalo tudi približno štirideset odstotkov delavcev nekdanje tovarne. Preostali del opreme in specialna orodja pa sta prevzeli vojaška tehnična delavnica iz Siska in glavna topniška delavnica iz Zagreba. V teh dveh pa so zaposlili tudi vse delavce iz nekdanje tovarne dizelskih motorjev.

Na začetku je bila glavna naloga zavoda v Bregani generalni remont bojnih in nebojnih vozil, kasneje pa tudi topniške oborožitve. Po letih izolacije zaradi resolucije Informbiroja je v začetku petdesetih let začela prihajati vo-

jaško tehnična pomoč z zalogami.

Del te pomoči so bila tudi tehnična sredstva, ki so v vojaških arzenalih ostala iz druge svetovne vojne in so nujno potrebovala generalno popravilo. Od ustanovitve do leta 1965 je sodil Remontni zavod v Bregani v pristojnosti pete armade, od takrat dalje pa je neposredno podrejen zveznemu sekretariatu za ljudsko obrambo. Takrat je dobil sedanje ime, prešel pa je tudi s proračunskega financiranja na samofinanciranje.

To pa pomeni, da je postal vojaška ustanova, ki deluje po načelu pridobivanja dohodka. Hkrati z razvojem in posodobitvijo tehnologije in opreme za remont in uvajanjem novih sodobnejših bojnih sredstev v enote JLA so se širile tudi zmogljivosti zavoda. Posebno pozornost so namenili kvalifikacijski strukturi zaposlenih. Tako so danes usposobljeni za remont vseh sodobnih vrst orožja in opreme, ki jih imajo na voljo enote JLA.

B. K.

Inženirci JLA tudi lani niso mirovali

Novi kilometri cest, vodovodov...

Pripadniki JLA že vrsto let sodelujejo v delovnih akcijah, na katerih gradijo ali obnavljajo infrastrukturo. Pomagajo pri gradnji cest, napeljevanju telefonskih kablov, vodovodov in podobnih delih. Tudi lani so pripadniki pomagali na gradbiščih. Po končanem delu je za njimi ostalo več novih cest, mostov, novih telefonskih priključkov, vodovodov in prav njim se občani lahko zahvalijo, da je skozi marsikatero pipo pritekla zdrava pitna voda. Pogozdili so tudi precej golih kraških površin. Vsi ti podatki kažejo, da so predvsem pripadniki inženirskih enot JLA poleg rednega dela večino prostega časa preživali na terenu. To so nam potrdili tudi v enoti JLA, ki ji poveljuje starešina Gojko Vujanović.

Inženirci iz te enote, ki jim poveljuje starešina Dule Perencević, so lani preživali na delovnih akcijah več kot sedem mesecev in pogosto so bilo delovni pogoji zelo težki. Vendar pa ob pesmi in mla-

dostni zagnanosti ni bilo težko kopati jarkov, popravljati ceste, graditi mostove in pomagati prebivalcem s težko inženirsko mehanizacijo. Seveda je bilo po končanem delu še časa in volje za najrazlič-

nejša športna srečanja, ples in druge prireditve. Kot poudarjajo naši sogovorniki, se je prav pri delu v težkih razmerah pokazalo prijateljstvo z domačini in neverjetna volja ter zagnanost vojakov pri delu. Po Brkinih in drugih krajih na Slovenskem in na Hrvaškem so inženirci opravili veliko dela in domačini se jih bodo še dolgo spominjali. Tako so med Debelim rtičem in Dinjanom položili 22 km telefonskega kabla. V občini Opatija so položili osem kilometrov telefonskega kabla med Rupo in Šapjani. V občini Sežana so položili šest kilometrov telefonskih kablov.

Radoje Mijatović

Obnovili so cesto Sp. Spisnik-Zalužnica v občini Otočac. Popravili so tri kilometre ceste, ki povezuje naselja Kuželj-Gašparci v občini Otočac. V vasi Partizanska dražnica, kjer je bila ustanovljena šesta gorska brigada NOV, so postavili spominsko ploščo. Uredili so tudi vodni izvir. Poleg tega pa so pripravili tu-

Sabri Redžepi

di precej kilometrov cest za asfaltiranje.

V času največjih del je delovna skupina štela 35 ljudi. Z delovnimi stroji in inženirsko mehanizacijo so opravili 2570 delovni ur in prevozili 26.582 km. Zelo pomemben pa je podatek, da se ni pri teh delih poškodoval noben vo-

Marko Kapčić

jak ali starešina. Vzrok za to je v tem, da so na vseh gradbiščih namenili izjemno pozornost varnosti pri delu. Kot so nam povedali v enoti, ki ji poveljuje starešina Gojko Vujanović, so se pri delu še posebej izkazali vojaki Radoje Mijatović, Sabri Redžepi in Marko Kapčić.

P. Nikolić

Hrana in kuha v antični Emoni

»Leta 1786 je plug nekega kmeta v Pompejih odkril ne navadne bronaste predmete. Tako so bili odkriti Pompeji, mesto, ki je skoraj 2000 let ždelo pod pepelom in lavo Vezuva. Za Emono, predhodnico Ljubljane, so vedeli mnogo prej. Schönlehnova knjiga »Aemona vindicata« iz leta 1674 je že prinesla dokaj verodostojen načrt in opis antičnega mesta...«

Tako sta v uvod h knjižici z naslovom Življenje v antični Emoni zapisala Ljudmila Plesničar-Gec in Boris Kuhar, uvajajoč bralca k razmišljanju o vsakdanjem življenju starih Rimljanov v Emoni. V nadaljevanju pa sta nas popeljala v tisti del življenja starih Rimljanov, ki je bil nadvse pomembno družabno opravilo in ne le banalna stvar preživetja – v kuhinjo antičnega Rima. Sledi in vpli-

ve je ta kuhinja zapustila kasnejšim rodovom in ljudstvom po vsem svetu, pri čemer je sprejela v svoje kuharske knjige tudi veliko tistega, kar je značilno za kuhinjo starih Grkov in Orienta.

Prednovoletni čas, ki nas je ob tenkih denarnicah in že skoraj nedosegljivih silvestrskih potovalnih ponudbah številnih agencij spet povrnili v domače kuhinje, je bil ravno pravi čas za razstavo, ki so jo pripravili v Kulturno-informacijskem centru Mestnega muzeja. Razstava, krajši literarni odlomki o pojedinah, ki jih je »slastno« prebral Boris Kralj, ter spremna brošura s starimi rimskimi kuharskimi recepti so nas torej popeljali v čas stare Emone, v čas toplih, javnih kopališč, številnih iger in odlične prehrane. V marsičem so takšne razstave in natisi knjig zanimivi tudi za današnjega človeka. Naj-

prej pa so pomembni zato, ker lahko na ta način, ko spoznavamo življenje naših daljnih prednikov, vselej znova odkrivamo, da nekatere današnje »tako nove« teorije o prehranjevanju niso zares nove.

Običajna prehrana nižjega sloja rimljanskega prebivalstva je bila sestavljena iz žitne kaše, mlincev, zelja in stročnic. Na jugu so cenili čičerko (stročnico), čislali so fige in najrazličnejše sadje – od jabolka do češenj, dateljev in marelic, ki so jih uvažali celo iz Armenije ter breskev, ki so prihajale iz Perzije. Perzijske malone so bile velike kot pomaranče in zelo iskane.

Savillum

Testo pripravimo iz 25 dag moka, 115 dag skute, 1/8 kg medu in enega jajca. Zvrnemo ga v namaščeno lončeno posodo, jo dobro zapremo in denemo v drugo, večjo posodo z vrelo vodo. Skuhano do strjenega polijemo z medom in potresemo z makom.

K tem dobrotam je treba pristeti beli kozji sir, ki so si ga za razliko od današnjega lahko privoščili tudi revnejši prebivalci na vsakdanjih jedilnikih. Posebna poslastica pa je bil ovčji sir iz mleka galskih ovac (nekaj podobnega današnjemu roquefortu). Plinij starejši omenja v svojih spisih tudi pikantni sir s plemenito plesnijo...

Praznična rimska kuhinja, četudi je bila revna, je poznala tudi šunko z zeljem, kokoš, pripravljeno na različne načine, jagnjetino... Pri vsem naštetem pa je bila vendarle glavna hrana pulis, žitna kaša, ki je bila prvotno iz prosa in pire, kasneje pa iz ječmena. Polenta torej je prava naslednica rimske pire, le da je iz koruznega zdroba. Rimljani so jo menda najpogostejše jedli z mlekom in medom.

Sčasoma so stare žrmlje zamenjali mlini, z mlini je prišla v rabo fina moka in z moko – kruh. Tako se je v stari rimski peči že pekel z galskim pivskim kvasom vzhajani kruh. Imeli so celo svojo boginjo krušne peči! Tej krušni zgodbi pa velja dodati, da je bil kruh jed bogatih, da so

pekli le po bogatih domovih. Šele v drugem stoletju naše ere so ga začeli peči poklicni peki in kuharji.

Koštrunje meso je bilo v vsakdanji kuhinji nepogrešljivo, cenjena je bila šunka in z njo pršut, od perutnine pa še kopuni, divja perjad, od večje divjačine pa še posebno – divji prašiči.

Rim je bil na svojem slavnem vrhuncu znan po razkošnih pojedinah s celo dvanajstimi dnevnimi obroki! Nove vrste zelenjave, kot artičoke, slezovec in divje koprive, so dopolnjevale ponudbo. Posebno mesto pa so zavzemale začimbe. Le krompirja, kaka-va, koruze in paradižnika na tistih jedilnikih še ni bilo. Zato pa so bile začimbe iz daljnih dežel sila drage in so dosegale celo vrednost zlata! Pravijo, da je bila značilnost

vseh rimskih omak sladkokiselkast okus, pogosto prefinjeno dopolnjen z okusom popra, mete, pinijevih oreščkov, rozin, korenja, medu, olja, vina, sladkega mošta in še kakšne mediteranske drobnarije.

Poznali so tudi poobedke v obliki slastnih omet, peciva s sirom in podobnega.

Vse o teh dobrotah in tudi o rimljanskih jedilnih navadah sta v brošurici zapisala Plesničarjeva in Kuhar, mi pa vam za pokušino ponujamo droben recept za poobedek.

Ohranjenih rimljanskih receptov je, pravijo poznavalci, prek štiristo. Nekaj vam jih bomo zagotovo še predstavili potem, ko bo prihodnji teden v Ljubljani predstavljena knjiga »Apicij – o kuhanju«, ki je pred kratkim v srbohrvaškem prevodu dr. Svetlane Slapšakove izšla pri zagrebški založbi Latina et Graeca. Rimljan Apicij je bil namreč sladokusec in tudi sam iznajditelj mnogih dobrih jedi. Napisal je dve kuharski knjigi – eno o splošnih jedeh in eno o omakah.

B. Ž. J.

Zdravnikovi zapisi

Spet o starostnem bolniku

Slaba gibljivost, nepomičnost (imobilnost) je pri starostnikih pogost pojav, vzrokov za to pa je veliko. Glavni vzrok je navadno zatrdlost sklepov, šibkost, ki jo spremljajo bolečine, motnje v ravnotežju in tudi psihične motnje. Slabost je lahko tudi posledica nezaposlenosti mišic s hojo, slaba oziroma neprimerna prehrana, lahko gre za slabo – ali malokrvnost, morda je v telesu preveč raztopin, lahko gre za živčne motnje, lahko pa gre tudi za prava obolenja mišičnega tkiva.

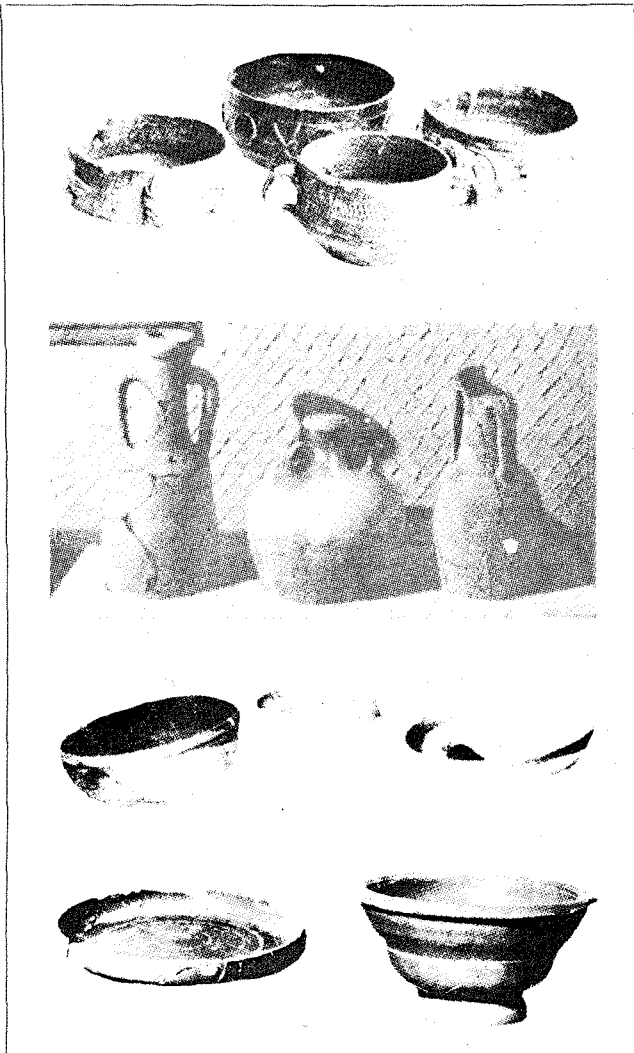
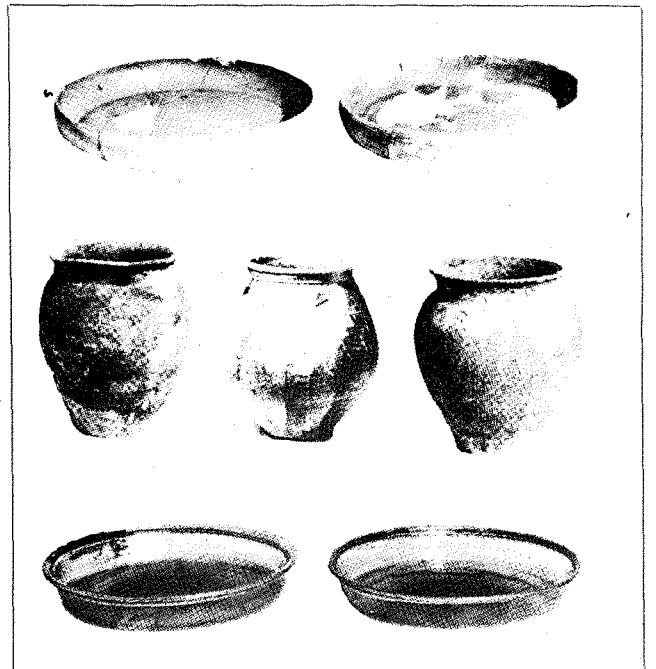
Otežkočenost gibanja pri starejših najpogostejše povzroča vnetje sklepov. V tem starostnem obdobju tudi niso izključena revmatična obolenja sklepov, putika in navidezna putika. Bolečine v kosteh so pogoste zaradi osteoporoze, osteomalacije, Pagetove bolezni, zaradi razsevkov rakastih obolenj v kosteh; osteoartritis, revmatoidni artritis in putika povzročajo bolečine v sklepih, mišične bolečine, ki jih povzročajo bolezni mišic, pa tudi lahko ohromijo starostnika.

Včasih pozabljamo, kako zelo pomembna so zdrava stopala. Prav ta del telesa pogosto boleče trapi starostnike-otečajo jim blazinice na stopalih, nastajajo rane in žulji, oteče prvi sklep palca na nogi, včasih navznoter urastejo nohti. Za te težave je včasih kriva tudi neprimerna obutev.

Glavni vzrok za nezadostno gibanje je strah pred padcem zaradi slabega ravnotežja. Slednje pa je lahko posledica splošne oslabelosti, živčnih motenj (npr. možganske kapi, izgube refleksov, obolenja živčevja zaradi sladkorne bolezni, alkoholizma...), zaskrbljenosti ali strahu ali pa obojega hrati (če bolnik je pretirane količine zdravil ali pa predolgo poležuje v postelji).

Psihična stanja kot poudarjena stanja strahu (anksioznost), potrtost (depresija) in katotonija (psihična ohromelost) lahko pripeljejo ali vsaj močno prispevajo k stanju imobilnosti starostnika. Hkrati pa ne smemo zanemariti preveč dobesednega upoštevanja zdravnikovih navodil o mirovanju in počivanju, zlasti, če je to povezano s pretiranim jemanjem zdravil. Oboje skupaj kaj rado pripelje do popolne neaktivnosti. Zato naj velja, da kaže tudi navodila upoštevati vselej v okvirih še razumnega.

(se bo nadaljevalo)
Dr. Danijel Brezic

Če ste »želodčnik«, preberite in ne ženite si preveč k srcu:

Slaba volja zaradi čira in čir zaradi slabe volje

Kar zajeten kupček bolezni je takih, zaradi katerih so imeli ljudje tegobe že od nekdaj, a jih sodoben način življenja z vsakodnevnimi stresi, nervozo, napačno prehrano in še čim dodatno stopnjuje. Izjema ni niti čir ali ulkus, za katerega bi resnično lahko rekli, da je sodobna bolezen, od vseh bolnikov, pravijo strokovnjaki, jih kar pet do sedem odstotkov trpi zaradi ulkusa na želodcu ali dvanajsterniku. Zato čir tudi ni samo medicinski, temveč socio-medicijski problem.

Omenjenih pet do sedem odstotkov »čirašev« nikakor ni majhna številka, meni prof. dr. Nijaz Hadžić, predstojnik klinike za notranje bolezni na medicinski fakul-

teti Rebro v Zagrebu. Dr. Hadžić se je udeležil posveta jugoslovanskih gastroenterologov, ki ga je na Otočcu organizirala novomeška Krka. Medicina je na tem področju res dosegla veliko, ne samo v svetu, marveč tudi pri nas, in prav tako drži, da se število bolnikov s čirami na dvanajsterniku počasi zmanjšuje. Toda, ker se bolezen rada ponavlja, kljub temu pomeni veliko težavo. Za ulkus je namreč značilno periodično ponavljanje, kaj pa to pomeni v vsakodnevem življenju, ni treba posebej povedati. Dovolj je, če omenimo samo odsotnost z dela, da o bolečinah sploh ne govorimo!

Zato ni čudno, da si strokovnjaki po vsem svetu želijo

odkriti čim bolj učinkovito zdravilo. Uspehi, doseženi v zadnjih 10–15 letih v medicamentoznem zdravljenju čira, so se začeli z odkritjem t. i. antagonistov H₂ receptorjev. V tem okviru je znova zanimiv bizmut pa tudi drugi elementi, ki so pripeljali do bistvenega napredka v zdravljenju čira. To je izrednega pomena ravno zaradi ponavljanja bolezni, ki lahko traja nekaj tednov, nato pa se umiri. Pri bolnikih s čirami in pri krizah, ki so vidne s pomočjo gastroskopije ali rentgena, se uspešnost takšne terapije giblje med 80 in 85 odstotki, včasih pa je celo večja. Seveda ne smemo pozabiti, dodaja dr. Hadžić, da lahko pride tudi do zapletov, kot so krva-

vitve, perforacija in izhod želodca v črevo. Vse to pa zahteva drugačno terapijo ali kirurški pristop.

Zdaj vseh ulkusov ni potrebno več operirati. Nemajhne zasluge za to pripisujejo zdravilu omeprazol, ki ga pod imenom Ultop proizvaja Krka, in ki preprečuje izločanje solne kisline v želodcu. Povedano bolj preprosto – dandanes lahko z zdravili ozdravimo praktično vsak ulkus.

Vsekakor pa je na prvem mestu natančna diagnostika. Ne gre pozabiti, in na to vedno bolj opozarjajo tudi strokovnjaki, da ima pri nastanku čira veliko vlogo psihični dejavnik. Ulkus je namreč bolezen, ki, kot pravi dr. Hadžić,

nastane v glavi, konča pa se v želodcu ali dvanajsterniku. Dolgo se je, in se tudi še zdaj, pretirava s pomenom hrane, ki je sicer eden pomembnih vzrokov za nastanek ulkusa, vendar je njen pomen v zdravljenju veliko preveč poudarjen. Vsak bolnik, ki ga mučijo tegobe zaradi čira, namreč sam najbolje ve, kaj mu prija in kaj ne, in torej ne rabi

posebnih navodil glede pravilne prehrane. Toda, velik TODA velja za kadičce, pri katerih ta slaba razvada zmanjšuje uspeh zdravljenja čira kar za 25 odstotkov. In tudi prvi znaki čira se pri njih ne »oglašajo« samo jeseni ali spomladi, kar je sicer značilno za te bolnike, temveč veliko pogostejše.

Žal je tako, da primarni vzroki za nastanek ulkusa še vedno niso znani, ne glede na to, da vemo, kaj vse ga lahko povzroči, pravi dr. Nijaz Hadžić. Kaj prida ne pomagati alterantivna medicina, čeprav ima lahko naravni način zdravljenja ugodne učinke. Če bi prodrli v skrivnost osnovnih vzrokov, pravi dr. Hadžić, bi ulkus lahko tudi dokončno ozdravili. To bo mogoče šele, ko bomo zvedeli, zakaj kislina nekomu škodi, drugemu pa ne.

Katarina Novak

Priprave na volitve 1990

Na 28. redni seji predsedstva OO ZZB NOV Radovljica 17. 10. so razpravljali in sklepali o stališčih zadnje seje RO ZZB NOV, o najnovejših dogodkih, o poročilu programskih usmeritev in statutu ZZB NOV Slovenije, kadrovske politiki in drugem. **Predsedstvo je soglasno sprejelo stališča, predloge in sklepe RO ZZB NOV Slovenije.** Na predlog kadrovske komisije je predsedstvo sprejelo

osnutek kandidatne liste za člane predsedstva, nadzornega odbora ter predsednika, podpredsednika in sekretarja Občinskega odbora ZZB NOV Radovljica za naslednje mandatno obdobje. Predsedstvo bo poslalo osnutek kandidatne liste vsem KO ZB v radovljiški občini v javno razpravo in dopolnitev. Sklenili so tudi, da bodo programsko – volilne konference v krajevnih organizacijah ZB

od 31. 1. do 31. 3. 1990, občinska programsko – volilna konferenca pa v drugi polovici aprila ali prvi polovici maja 1990. Razpravljali so še o možnih kandidatih za občinske vodilne funkcije in potrdili predlog kandidatov za nekatere republiške komisije iz občine Radovljica.

Za plaketo SLO in DS so predlagali Jošta Rolca, ki je že od 1960. leta uspešen pre-

davatelj na področju splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite.

Potem, ko so obravnavali še nekatera lokalna vprašanja, so na koncu ugotovili, da so za novega predsednika OK SZDL Radovljica ostali štirje kandidati, ki so se že tudi javno predstavili in predložili svoje programe.

Ciril Rozman

Člana borčevske organizacije pri Mariji Cerar, nastarejši članici ZB (na sliki z možem)

Srečanje z borci in aktivisti KO Vrhpolje

Krajevna organizacija ZB NOV Vrhpolje s pomočjo občinske borčevske organizacije vsako leto obdari svoje člane, stare več kot sedemdeset let. Tako se je tudi letos, že pred praznikom republike, sestala tričlanska delegacija, ki je obiskala svoje člane. Borci so povedali, da bi si želeli še več takih obiskov, tudi med letom.

Tekst: Jože Novak
Foto: Vlado Ocepek

O novi krajinski zasnovi Krvavca

V torek, 21. novembra, je bil v Cerkljah sestanek, na katerem so obravnavali krajinsko zasnovo Krvavca. Udeležili so se predstavniki občinske skupščine Kranj, občinske turistične zveze, DO RTC Krvavec in družbeno-političnih organizacij cerkljanskega območja. **Krajani vasi pod Krvavcem kot člani DPO so bili z zamišljeno krajinsko zasnovo seznanjeni, a se niso strinjali, da bi na Krvavcu gradili 600 novih prenočitvenih kapacitet.** Gradnja na Krvavcu bi bila namreč kar trikrat dražja in bi povečevala nevarnost onesnaženja vodnih virov, od katerih je odvisno približno 50 tisoč prebivalcev vasi pod Krvavcem, do Mengša oziroma Domžal. Pred 25 leti je bilo vode dovolj in je bila neoporečna, sedaj pa jo je treba klorirati. **Vprašljiva je bila tudi izkoriščenost objektov v poletni sezoni in pridobivanje kadra.** Krajani so bili tudi proti novim večjim parkirnim površinam ter nadaljnjemu poseku gozda na območju Krvavca, ker bi to povzročilo erozijo in uččenje narave (flore, favne).

Predlagali so, da bi večino turističnih objektov gradili ob vznožju Krvavca, kjer naj bi se razvijal stacionarni turizem s kakovostno ponudbo. Pod Krvavcem bi bilo potrebno tudi razvijati ostale dejavnosti, kot so: trgovina na drobno, obrtna dejavnost, komunalna itd. **Cerklje naj bi postale turistični center, kjer naj bi se zbiral turistična ponudba za individualni turizem.** Z razvojem turizma pa naj bi se razvijale tudi primarne dejavnosti, kot so kmetijstvo, kjer naj bi živinoreja in poljedelstvo s svojimi pridelki zalagala gostinstvo, hkrati pa dajala prebivalcem večji zaslužek.

Po burni razpravi so se dogovorili, da se ustanovi posebna komisija iz predstavnikov DPO cerkljanskega območja in DO RTC Krvavec, ki naj bi uskladila predlagane spremembe. **V vasi Grad pod Krvavcem se že pripravljajo za gradnjo hotela s 75 posteljami,** ki naj bi oživil nekdanji zdraviliški turizem. Pobudniki so sedaj trije zasebniki, vse bolj pa se jim pridružujejo tudi domačini in občina Kranj. Na koncu so obravnavali tudi razvoj krajevnih skupnosti pod Krvavcem, kjer se bodo še naprej usmerjali v turizem, kmetijstvo, obrt in trgovino.

Janez Kuhar

Budili so narodno zavest

Pred 124 leti so v Rušah ustanovili bralno društvo, ki je postalo eno izmed izvirnih slovenske narodne in budi- teljske dejavnosti v tem kraju in bližnji okolici. Njegovi pobudniki so bili Matija Wurzer (imenovali so ga za duhovnega očeta), Davorin Grizold (prvi predsednik društva), Luka Hlep in še nekateri posamezniki iz Ruš, Smolnika in Lobnice. Tem zaslužnim možem, ki so se od 1865. leta dalje trudili za lepo slovensko besedo, so v tamkajšnjem parku na Trgu revolucije postavili spominsko obeležje, nanj pa zapisali: »Knjiga utrjuje slovensko zavest, plemeniti lepo domačo besedo, pomaga človeku seči do zvezd«.

Po besedah prof. Gene Penove, ki je slovesnost pozdravila v imenu Sveta za ohranjanje tradicij NOB pri Ob-

činski konferenci SZDL in občinskem odboru ZZB NOV Maribor-Ruše, smo potrebovali več kot sto let, da smo poravnali del dolga do teh velikih mož.

Dr. Janko Pleterski, član predsedstva SR Slovenije in predsednik univerzitetnega sveta mariborske univerze, je spomnil, da so bile Ruše v preteklosti prizorišče živga in vztrajnega kulturnega življenja. Že 1645. leta so ustanovili gimnazijo, njeno več kot stoletno delo je pozneje, in sicer od 1761. leta naprej, nadaljevala v Mariboru ustanovljena gimnazija.

V ruški gimnaziji, na kateri so se zbirali prosvetitelji tedanjega časa, so poleg latinščine, nemščine in drugih predmetov poučevali še slovenski jezik. Poleg drugih kulturnih in prosvetnih dejavnosti so

prirejali ljudske igre in tudi tako skrbeli za slovenščino. Ruška kulturna dejavnost ima tako globoke korenine, da jih ni bilo mogoče izriniti.

Govorec o vlogi bralnega društva v Rušah je dr. Janko Pleterski poudaril, da je bil to steber, okrog katerega se je odvijala kulturna in prosvetna dejavnost v kraju. V okviru bralnega društva so posvečali veliko skrb slovenskemu jeziku in krepitvi narodne zavesti.

O Rušah zelo radi govorijo zgodovinarji. Nazadnje so o tem razpravljali celo v Parizu, kjer je avstrijski znanstvenik in raziskovalec omenjal Ruše kot pomembno kulturno središče v Evropi.

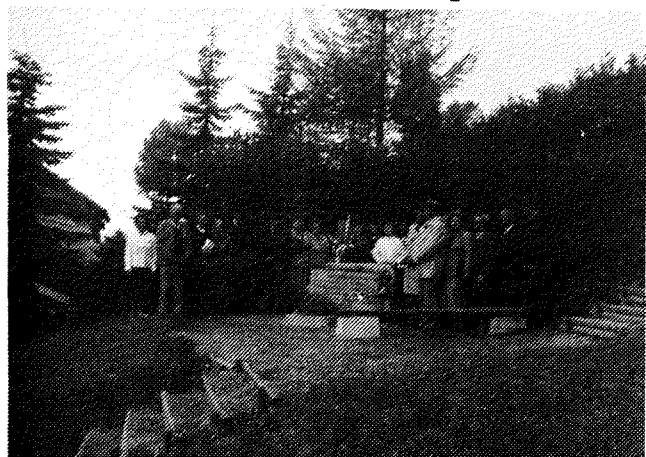
Tako so torej Ruše ne samo takrat, pred 344-timi leti, in pozneje, ampak tudi v času delovanja bralnega društva

pomembno prispevale k razvoju in oblikovanju slovenske narodne zavesti. Vse to se je odražalo tudi ob dogodkih pred in med prvo svetovno vojno ter v narodnoosvobodilnem boju 1941–1945. V Rušah se je rodilo nekaj pomembnih mož in več predvojnih revolucionarjev ter borcev NOB.

Slovesnost so zaključili v Smolniku z okroglo mizo. Prof. Grena Penova je posredovala več dokumentarnih sestavkov, ki so jih takrat objavljali slovenski časopisi o odmevnem delovanju bralnega društva v Rušah. Pridružila se ji je še 79-letna Erna Meško, najbližja Grizoldova sorodnica, ki je pretresljivo prebrala nekaj svojih literarnih črtic o Grizoldovih in o Pohorju tedanjega časa.

Drago Miklavc

Reminiscence ob spomeniku

Že na jesen je nastala ta fotografija, ki nam jo je poslala skupaj s prijaznim besedilom Štefka Malenškova iz Razbora. Nekdanji borci so se zbrali okrog spomenika in obujali spomine na težke boje Tomšičeve brigade pred 45 leti, ko je borca v Razborčane rešila megla. Takrat so namreč Nemci merili previšoko in streljali nekaj čez Razbor. Padlo je veliko število Nemcev in le malo partizanov. Tisti dan bitke pa je ostal ohranjen v spominu domačinov kot črni petek.

Naši dopisniki je odtaval spomin v vojni čas in k dogodku, ki smo ga omenjali zgoraj. Spomnila se je, kako so takrat željno pričakovali konec vojne in življenje v miru. Ob tem je z žalostjo ugotavljala, da dandanes prenekateri ljudje vse preradi pozabljajo na to dejstvo in prekrajajo ter maličijo dejanske dogodke iz časa NOB. Spomeniki in obeležja, je zapisala Štefka Malenškova, pričajo o stvareh, ki so se res zgodile, zato tega ne smemo potiskati v pozabo ali zanikati. In tudi mladi naj zvedo, kako se rojeva svoboda.

Ob podelitvi značk pohodnikom po transverzali kurirjev in vezistov NOV Slovenije

V Ljubljani so podelili značke pohodnikom po transverzali kurirjev in vezistov NOV Slovenije, ki so letos končali to pot. Zanje so pripravili sprejem v restavraciji PTT. Na zboru vseh pohodnikov je predsednik odbora za transverzalo Martin Prevorčnik ob 20. jubilejnim letu transverzale poudaril, da je bila transverzala kurirjev in vezistov NOV Slovenije predana svojemu namenu 13. junija 1969. Transverzala si je v dveh desetletjih obstoja pridobila med pohodniki in v vrstah PTT spoštljiv naziv »živ spomenik NOV«. Javnost je transverzalo ugodno sprejela, saj jo letno prehodi povprečno 25 pohodnikov. Letos pa je transverzalo sklenilo kar 60 pohodnikov. Tako so letos tudi krepko prekoračili število 500 podeljenih značk. Transverzala je vabljava, cenjena in zelo dobro obiskana. Ni malo pohodnikov, ki se večkrat vračajo nanje. V ospredju pa je nedvomno veteran Slavko Krušnik iz Ljubljane, ki bo sprejel to-

krat že štirinajsto značko. Več kot doslej pa bo treba storiti, da bi na pohod po transverzali pritegnili čimveč mladih ljudi. Dvajseto obletnico transverzale so proslavili letos na Polževem in je bila povezana z 22. zborom planincev PTT Slovenije.

Predsednik poslovnega odbora Združenih PTT organizacij Slovenije Miloš Mitić je odboru za transverzalo v znak priznanja za dvajsetletno delo izročil plaketo Združenih organizacij PTT Slovenije. Na slavnostni seji je bila izjemoma podeljena prva značka za prehojeno pot tujemu državljanu. Prejel jo je avstrijski državljani dr. Hans Sattler, profesor iz Celovca. Odbor za transverzalo pa bi svojo dejavnost na transverzali težko uresničeval brez pomoči Združenih PTT organizacij Slovenije in zvestih vzdrževalcev trase od Gančanov do Slavnika. Na zboru v Ljubljani je predsednik poslovnega odbora ZO PTT Slovenije Miloš Mitić zagotovil nadaljnjo pomoč. Tu-

di predsednik Planinske zveze Slovenije je pozitivno ocenil aktivnost v zvezi s transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije. Transverzalne značke je letos v jubilejnem letu podelila prvoborka Dragica Rome, prva predsednica domicilnega odbora kurirjev in vezistov NOV in pobudnica za ustanovitev transverzale. Samo pet pohodnikov je bilo opravičeno odsotnih. Osebo sta značke prevzela tudi dva Beograjčana in dva Zagrebčana. Častne značke za posebne zasluge pri urejanju transverzale so prejeli Ivan Jelen iz Kranja, Avgustin Skrt iz Nove Gorice, Ivan Borko iz Maribora in Bruno Fras iz Maribora. V imenu dobitnikov značke se je zanje zahvalil Stanko Dolenc, bivši PTT delavec iz Ljubljane, ki je transverzalo že četrtri prehodil. Dobitnik značke s tekočo številko 500 je bil Milan Meden iz Maribora, ki je transverzalo prehodil petič, in je kot petstoti pohodnik prejel knjižno darilo.

Na svečanosti so prikazali tudi diapozitive s transverzale kurirjev in vezistov, ki jih je z ljubeznijo in požrtvovalnostjo pripravil Jože Dobnik, sicer tudi podpredsednik odbora za transverzalo. To je bil prvi prikaz z nekoliko novimi motivi in besedilom ob 20-letnici obstoja transverzale. Žal je zaradi bolezni odpadel nastop okteta KUD Pošta iz Ljubljane. Zbor so končali s čestitkami ob dnevu republike. Za transverzalo je Jože Dobnik pripravil in uredil pregledno in zelo strokovno pripravljen Vodnik, brez katerega si je težko zamisliti pohod po tej poti. Za tega planinskega entuziasta in upokojenega vodilnega PTT delavca Slovenije lahko brez pretiravanja trdimo, da je pravi duhovni vodja transverzale. Velike zasluge za delo odbora in za pohode po tej transverzali pa ima Martin Prevorčnik iz Maribora, predsednik odbora za transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije.

M. K.

Srečanje ob glasbi v Ilirski Bistrici

V bistriškem domu JLA je bilo pred novim letom srečanje invalidov notranjske regije, ki so se ga udeležili tudi številni gostje. Poleg obveznih slavnostnih govornikov so prisotni lahko uživali v kulturnem programu, ki so ga pripravili tamkajšnji vojaki, osnovnošolci z Jelšan in Podgrada ter oni iz Logatca in Ilirske Bistrice. Sledilo je prijetno tovariško srečanje. Vse je potekalo pod pokroviteljstvom novogoriškega Mipa.

Besedilo in foto:
P. Nikolić

Franc Kalan-Evstahij

V Medvodah smo se lani poslovili od aktivista in borca Franca Kalana. Rodil se je leta 1908 v Vašah pri Medvodah. V tovarni celuloze in pnotama v Goričanah se je včlanil v delavsko organizacijo in sodeloval v stavki, ki je trajala mesec dni. Med okupacijo se je povezal z OF, leta 1941 je sodeloval pri organizaciji in zavarovanju kurirske zveze, ki je potekala iz Ljubljane proti Gorenjski. Konec leta 1942 je bil postavljen za sekretarja rajonskega komiteja. Oktobra 1943 je bil imenovan za člana pokrajinskega komiteja za Gorenjsko, nato pa je odšel v ilegalo. Po končanih političnih tečajih je prešel v operativno enoto 18. bazoviške brigade. Najprej je bil politkomisar čete, pozneje pa politkomisar bataljona. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Karel Jereb-Dušan

Karel Jereb je bil predvojni delavski revolucionar, vodja naprednih sindikatov, kandidat KP od leta 1926 in član KP od leta 1930. Bil je borec 18. divizije. Med vojno je bil tudi zaprt in interniran. Po vojni pa je bil aktiven družbenopolitični delavec. Umrl je septembra lani, pokopan je na pokopališču v Štepanji vasi v Ljubljani.

Pavla Černe

Lanskega septembra smo se v Preski poslovili od enaindesetletne Pavle Černe, rojene v Medvodah. Med vojno je od marca 1943 aktivno sodelovala na terenu Medvode in v Tekstilni tovarni. Po vojni je bila v tovarni večkratna udarnica na delovnem mestu tkalke.

Milada Šarabon

V Trzinu smo se lani poslovili od Milade Šarabon. Rojena je bila pred enaindesetimi leti na Češkoslovaškem. Že pred vojno je delovala v društvu Sokol. Takoj po okupaciji se je vključila v delo NOG. Mož je odšel v partizane, sama pa je aktivno delala z OF.

Mirko Lučki

Konec lanskega septembra smo se v Trzinu poslovili od Mirka Lučkega, rojenega leta 1936. Komaj šestletnega so ga Nemci z mamo in sorodniki izselili v Nemčijo. Očeta je zgubil med vojno v nemškem koncentracijskem taborišču. Mirko je bil kot partizanska sirota najmlajši član organizacije ZB.

Marija Furlan

Lani je umrla Marija Furlan iz Borovnice. Rojena je bila leta 1915 v Zaboševem pri Borovnici. S partizani je začela sodelovati aprila 1942. Zbirala je hrano in jo nosila na dogovorjeno mesto. Septembra istega leta je bila aretirana in odpeljana na Rab in kasneje v Gonars. Po vrnitvi leta 1943 se je ponovno vključila v delo NOB, za kar je bila odlikovana.

Ivana Lavrič

Na smledniškem pokopališču smo se lani poslovili od šestinosemdesetletne Ivane Lavrič. Že leta 1942 se je povezala s partizani in jih oskrbovala s hrano in drugim. Tudi po vojni je bila aktivna pri obnovi domovine.

Marija Dolajš

Rojena je bila leta 1921. Med NOV je bila kurirka na svojem in sosednjem terenu. Ujeli so jo kozaki in do konca vojne je bila zaprta v Vidmu ob Ščavnici.

Radon Flore

Rojen je bil leta 1929 v Trzinu. Že leta 1943 je začel delati za Osvobodilno fronto. Septembra 1944 pa je vstopil v Koroški odred. Nato je odšel na Koroško in bil vse do osvoboditve v 1. bataljonu Koroškega odreda. 1947. leta se je udeležil akcije za izgradnjo proge Šamac-Sarajevo, kjer je delal tri mesece. Od njega smo se poslovili avgusta na pokopališču v Trzinu.

Ive Šubic

V 67. letu starosti je v Škofji Loki umrl nosilec partizanske spomenice 1941, akademik slikar IVE ŠUBIC.

V NOB je začel sodelovati decembra 1941 med poljansko vstajo. Decembra 1941 je vstopil v Cankarjev bataljon. Bil je udeleženec znamenite dražgoške bitke. Pozneje je bil v Tomšičevi brigadi. Bil je ilustrator ter vodja grafičnega oddelka v Centralni tehniki KPS.

Po vojni je kot svobodni umetnik, slikar, grafik in ilustrator ustvaril pomembna dela, vezana za zgodovino NOB. Bil je vseskozi družbeno aktiven in je nosilec številnih družbenih, kulturnih in drugih priznanj.

Anton Jukić

V 66. letu starosti je v Celju umrl nosilec partizanske spomenice 1941 Anton Jukić.

1941. leta je vstopil v Orienski bataljon. Leta 1942 je bil ujet in poslan v italijansko taborišče. Po kapitulaciji Italije so ga ujeli Nemci. Ko mu je uspelo pobegniti, se je priključil Šerčerjevi brigadi, kasneje pa je bil spremljevalec komandanta operativne cone.

Po osvoboditvi je služboval v JLA ter bil aktiven član organizacije ZRVS in ZB.

Rihard Gregorčič- Janez

V 86. letu starosti je v Ljubljani umrl nosilec partizanske spomenice 1941 dr. Rihard GREGORČIČ-Janez.

V Osvobodilno fronto se je vključil ob njeni ustanovitvi leta 1941. Med vojno je delal na terenu – v OF v Ljubljani, v začetku kot terenski aktivist, od aprila 1942 do osvoboditve pa kot sekretar rajonskega odbora OF.

Po vojni je opravljal odgovorne dolžnosti v zdravstveni službi.

Franc Pirkovič

V 76. letu starosti je v Ljubljani umrl nosilec partizanske spomenice 1941 in član Sveta republike Franc Pirkovič.

Od maja 1941 je bil organizator OF ter prvih partizanskih skupin v Šentjernejski dolini in širši okolici. Marca 1942 je vstopil v NOB. Med drugim je bil komandir Gorjanske čete in komandant Gorjanskega bataljona, pomočnik komisarja Belokranjskega odreda, komisar Gubčeve brigade ter funkcionar v Glavnem štabu Slovenije.

Po osvoboditvi je bil predsednik Okrajnega ljudskega odbora ter komiteja ZK v Novem mestu, poslanec in funkcionar v Skupščini SR Slovenije, generalni konzul v Celovcu ter predsednik izseljenke matice.

Tončka Kavčič-Sašek

V Ljubljani, v občini Center, je umrla članica ZB NOV Poljane Tončka Kavčič-Sašek. Rodila se je v Planinci, nedaleč od Ljubljane, kamor je kasneje hodila na učiteljsko. Kot učiteljica se je slovenskemu narodu oddolžila tako, da je na osvobojenem ozemlju, posebno v Beli krajini, organizirala partizansko šolstvo, poučevala in se skupaj s svojimi učenci večkrat umikala pred vdori sovražnika. Po vojni je svoje delo nadaljevala v Novi Gorici in kasneje v Ljubljani.

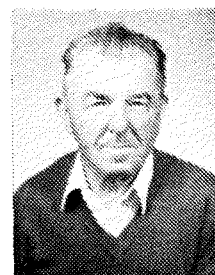
Marija Ovčak

Na ljubljanskih Žalah smo se lani poslovili od članice ZB Pirnice Marije Ovčak. Ob okupaciji domovine se je takoj vključila v NOB in organizirano delala v Medvodah. Tudi njen mož je bil borec Prešernove brigade. Po vojni se je vključila v delo pri obnovi domovine.

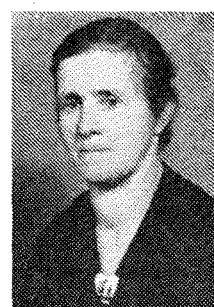
Anton Marn

Anton Marn je bil rojen leta 1911 v Gorenji vasi, kjer je tudi preživel otroštvo. Med NOB je bil borec Prešernove brigade. Gorenjskega odreda ter Jeseniško-bohinjskega odreda. Marsikdo se ga bo spominjal kot intendant z imenom Čuk. Za zasluge je bil šestkrat odlikovan. Umrl je oktobra lani.

Franc Oman

Na pokopališču v Preski pri Medvodah smo se lani poslovili od aktivista in kurirja Franca Omana, rojenega v Ratečah. Za NOB je začel aktivno delati leta 1941, leta 1943 pa je bil skupaj z bratom aretiran in zaprt v bejunjskih zaporih. Med vojno in po njej je bil zaposlen na železniški postaji Rateče-Planica.

Marija Švigelj

Na borovniškem pokopališču smo se lani poslovili od Marije Švigelj iz Dola pri Borovnici. Rojena je bila leta 1898 v Zaboševem. Skupaj z možem sta bila simpatizerja OF in pomagala partizanom. Moža so odpeljali v internacijo, ona pa je še naprej pomagala partizanom.

Jurij Levičnik

V Ljubljani je 24. decembra 1989 umrl Jurij Levičnik, nosilec partizanske spomenice 1941, medvojni oficir v prekomorskih brigadah in ugleđen gospodarstvenik številnih gospodarskih organizacij.

Jurij Levičnik je bil rojen 2. marca 1925 v Komorju v Boki Kotarski. Oče je bil aktivni mornariški oficir v bivši jugoslovanski vojski, v JLA pa generalpodpolkovnik.

Osnovno šolo in gimnazijo je Jurij Levičnik obiskoval

v raznih krajih Dalmacije. Po kapitulaciji Jugoslavije se je preselil v Drčo pri Sv. Jerneju na dom svoje matere, prav tako udeleženke NOB. Gimnazijo je nadaljeval v Novem mestu, toda zaradi odkritega nasprotovanja okupatorju so ga decembra 1941 iz nje izključili. Kmalu nato se je vključil v narodnoosvobodilno gibanje in deloval na območju Gorjancev. Aprila 1942 je bil aretiran, nato pa zaradi pomanjkanja dokazov izpuščen. Junija istega leta je postal član odbora OF.

V partizane je odšel septembra 1942, in sicer v 2. četo 1. gorjanskega bataljona Koroškega odreda. V tej enoti je bil do 18. septembra 1943. Sodeloval je v številnih borbah na Dolenjskem. Aprila 1943 je postal član SKOJ in sekretar aktiva, julija istega leta je opravil partijski tečaj SKOJ pri CK KPS, nato je bil sprejet v KPS.

Kmalu zatem je bil imenovan za sekretarja SKOJ v 15. brigadi, nato pa je sprejel enak dolžnost v 5. brigadi Ivana Cankarja. Kot delegat se je udeležil kongresa mladine (USAJOJ) in se ni več vrnil

v Slovenijo, temveč je bil poslan v mornariške enote na otok Vis.

Z Visa so ga poslali kot mladinskega funkcionarja v štab mornariške baze v Monopoliju, tam je ostal do 1. avgusta 1944, nato pa je bil imenovan za mladinskega voditelja v 4. prekomorski brigadi. Na lastno zahtevo se je vrnil v domovino, v Zadar, kjer je bil imenovan za pomočnika političnega komisarja 2. bataljona 5. prekomorske brigade. Tu je vodil partijski tečaj. Z delom moštva je bil poslan v topniško brigado 4. armade, kjer je postal politični komisar 4. divizije. So-

deloval je v borbah v Liki, Hrvaškem primorju, na Reki, v Slovenskem primorju, Istri in v bojih za osvoboditev Trsta. Določili so ga za šolanje v Sovjetsko zvezo. Proti koncu 1945. leta je bil poslan v protiletalsko oficirsko šolo, ki jo je z uspehom končal 1947. leta. Prav tako je z uspehom končal višjo vojno akademijo. Iz JLA je odšel 31. avgusta 1955 v činu topniškega polkovnika. Bil je nosilec številnih vojaških in mirnodobnih odlikovanj ter partizanske spomenice 1941.

Po vrnitvi iz JLA se je zaposlil v gospodarstvu in je z uspehom vodil številne go-

spodarske organizacije (bil je dolgoletni generalni direktor IMV Novo Mesto, Tomosa Koper itd.).

Kot odličan gospodarstvenik je dobil nagrado Borisa Kraigherja, bil je član številnih teles gospodarske zbornice Slovenije in podpredsednik gospodarske zbornice Jugoslavije.

Bil je tudi član številnih družbeno-političnih organizacij v Ljubljani, Kopru in Novem mestu ter član odbora skupnosti borcev, topniške brigade 4. armade JA v Postojni.

Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

In memoriam Ivetu Šubicu

V sodobno umetnost s pečatom vojne

»Polanc« z dušo in srcem, zaljubljen v Soro, domačije ob njej in na bližnjih, strmih, zavitih bregeh, je v svojem umetniškem veku znal združiti žlahtno slikarsko zapuščino svojih znanih prednikov z novimi likovnimi dognanji. Slednje pa je v vsem povojnem obdobju oplajal z vsebino tistega, kar ga je najgloblje zadelo, kar je najbolj čutil in nato izrazil v sliki, grafiki, risbi ter ilustraciji.

Rodil se je v Poljanah nad Škofjo Loko, v srednjo šolo je hodil v Ljubljani, na likovno akademijo pa se je vpisal v Zagrebu. Iz njegove biografije, ki zajema tudi burna štiri vojna leta, ostaja v spominu predvsem tisto obdobje, ko je sodeloval v NOB kot ilustrator in nato vodja grafičnega oddelka Centralne tehnike KPS.

Po končani vojni je Ive, tako kot še nekateri mladi partizani – umetniki, dokončal svoj slikarski študij na ljub-

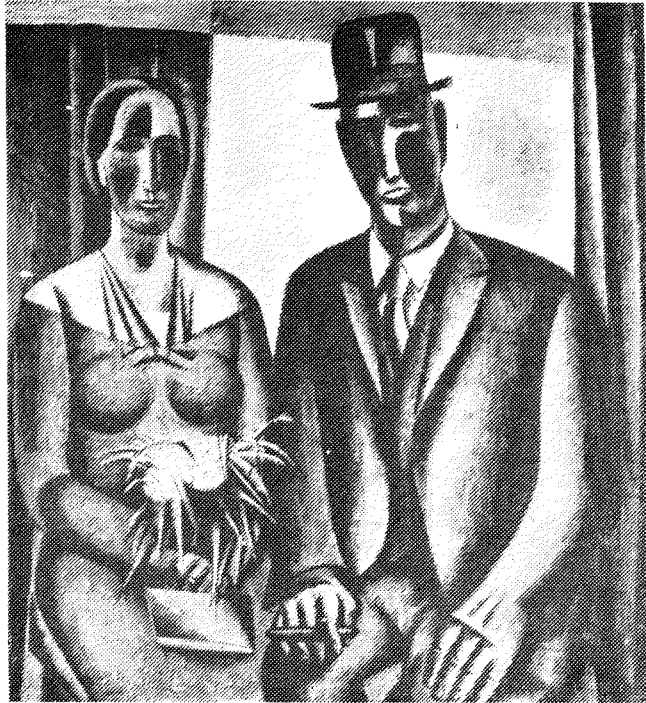
ljanski likovni akademiji, pri imenitnih učiteljih, kakršni so bili Gojmir Anton Kos, Božidar Jakac in predvsem Gabriel Stupica.

Čprav je bil Ive Šubic eden tistih slikarjev partizanske likovne generacije, ki so se do kak zgodaj slogovno osamosvojili in se otresli socrealističnega diktata, ni nikoli povsem zapustil temeljev slikarskega realizma, zlasti ko je odslaval teme iz kmečkega življenja. Svojim rodnim Poljancem je zapustil tudi značilno fresko v tem slogu in v bližnjih Dražgošah slogovno podobno mozaik na spomeniku v spomin na dražgoško bitko.

Nekateri likovni kritiki označujejo likovno govorico Iveta Šubice kot nekakšno osebno inačico semikubizma, likovnega izraza, ki se giblje na meji med odmevi kubizma in realistične tradicije, z vplivi novjših tokov, ki pa v svoji, vselej nekoliko namerni trdi

obklesanosti ohranja nekaj prvinsko kmetiškega.

»Okrog leta 1960, ko je svoj novi pogled na umetnost izbrusil in ko je že ustvaril zavidanja vreden grafični opus, je iskanja na robu kubičnih formulacij začel usmerjati v izrazitejšo ekspresivno smer. V grafičnih listih, predvse tistih lesorezih, ki ob črno-beli strukturi govorijo še z modro barvo, je ujel na paradoksen način uglasena hlad in poezijo – pa naj gre za podobo utrjene kolone, počitek ali dvoje ljubimcev...« Tako je označil črno-modri grafični ciklus Iveta Šubice likovni kritik Ivan Sedej. Večina poznavalcev njegovega dela pa opozarja na številne prvine iz ljudske umetnosti, ki jih je ta slikar na čisto svojski način vpeljal v likovno delo. Njegova iskanja v predstavitvi krajine iz zadnjih dvajsetih let gredo v smeri stilizacije realistične osnove, redukcije oblike in barve na večje ploskve z ostro zamejenimi robovi, ki opo-

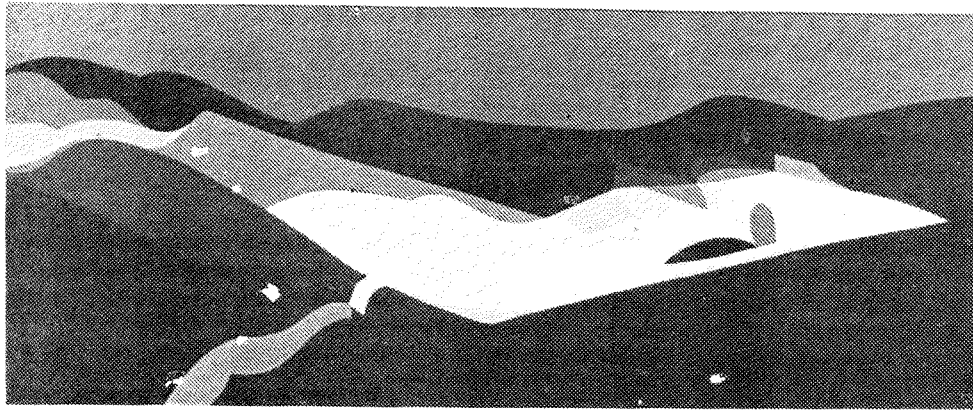
Ive Šubic: Novoporočenca, olje, 1958

zarjajo na krutost in mraz tega sveta, s posebno noto žalosti.

Odšel je še en imenitni predstavnik tako imenovane partizanske likovne generaci-

je, ki pušča za seboj izjemna dela na temo vojne, v človeškem pogledu pa spomin na dobrega sogovornika in vselej dobrohotnega sodelavca.

B. Ž. J.

Ive Šubic: Gričevje, olje, 1973

Ive Šubic: Čipkarica, tempera, 1966

Partizanski dirigenti in skladatelji

Ciril Cvetko – sedemdesetletnik

Dirigent, skladatelj, profesor glasbe in vodstveni gledališki delavec ter publicist Ciril Cvetko je bil rojen 8. januarja 1920 v Vučji vasi, v učiteljski družini, kjer se je veliko muzicalo, igralo in pelo. Po osnovni šoli v domačem kraju je končal klasično gimnazijo v Mariboru. Že takrat je kot dijak vodil šolski orkester, ki je izvajal tudi zahtevnejša glasbena dela: Dvořakove Slovanske plesne, operne predigre, kavatine in simfonična dela. Jeseni 1938. leta je odšel v Ljubljano in se vpisal na Državni konservatorij ter na pravno fakulteto. Klavir je študiral pri Marjanu Lipovšku, kompozicijo pri Slavku Ostercu in pozneje pri L. M. Škerjancu. Temu študiju je leta 1939 dodal še dirigiranje pri Danilu Švari.

Ob napadu nacistične Nemčije na Jugoslavijo je – še študent – odšel med prostovoljce. V Zagrebu so ustaši (ob razpadu jugoslovanske vojske) napadli kasarno, v kateri so bili slovenski prostovoljci. Skupaj z bratom Dragotinom in slikarjem Nikolajem Pirnatom je Ciril Cvetko odšel iz kasarne in se krajši čas skrival pri Pirnatovi teti v Zagrebu. Po vrnitvi v Ljubljano se je povezal z Osvobodilno fronto. Leta 1942 so ga Italijani odpeljali v internacijo. Okusil je bedo in

ponižanje v treh taboriščih: Gonarsu, Monigu in Trevisu. Iz italijanske internacije se je vrnil januarja 1943. Junija istega leta je diplomiral iz kompozicije na glasbeni akademiji.

Prve dni septembra 1943 je odšel v partizane. Sprva je bil propagandist v Prvi topniški brigadi, nato so ga januarja 1944 dodelili štabu Petnajste divizije, kmalu zatem pa je šel v Črnomelj na tečaj za mlade gledališke talente, kjer je predaval nauk o glasbi in vodil komorni pevski zbor. Iz tečajnikov je oblikoval komorni zbor, ki je nastopal na osvobodjenem ozemlju Bele krajine in nato pri Osvobodilni fronti. Zboru so se pridružili še igralci in pevci Slovenskega narodnega gledališča v Črnomlju. Nastal je Komorni zbor SNG, ki je z velikim uspehom nastopal po osvobodjeni Sloveniji, pa tudi v Dalmaciji.

Takoj po prihodu v Črnomelj so ga imenovali za glasbenega vodjo Slovenskega narodnega (partizanskega) gledališča. Cvetko je pripravil pevске soliste (Nado in Bogdano Stritarjevo, Vando Zihlerlovo, Zdenko Tavčarjevo, Pavlo Kovčičevo, Marcela Ostaševskega in Staneta Česnika) za koncertne nastope v Črnomlju, Gradcu, Metliki, na radiu Osvobodilne fronte in jih tudi sprem-

ljal na klavirju. Imel je vrsto samostojnih klavirskih koncertov. Bil je avtor scene glasbe za dramske uprizoritve, pomagal je pri organizaciji glasbenega življenja domačinov in njihovih pevskih zborov. Bil je poln delovne energije in zanos. Poleg vsega je našel še čas za komponiranje izvornih partizanskih samospelov in zborovskih skladb. Za Vitomila Zupana Andante patetico je napisal petdelno suito za godalni orkester, med samospeli pa sta mu zlasti uspela Starka za vasjo in Partizanova pomlad. Od zborovskih skladb za mladino in odrasle so znane: Pomladna, V nove zarje, Topničarska, Pionirsko kolo, Moči so nove, Tovariš Tito.

Ciril Cvetko je vodil orkester ob uprizoritvi Zupanovega Andante patetico po prihodu partizanov v Ljubljano, uprizoritev je doživela več uspešnih ponovitev.

Po osvoboditvi maja 1945 je bil Cvetko postavljen za načelnika oddelka Radia Ljubljana, kjer je ustanovil Komorni zbor in z njim nastopal kot umetniški vodja ter zborovodja tako po Sloveniji kot tudi zunaj nje. Od 1948. do 1951. je bil šef glasbenega oddelka Triglav filma, v letih 1951-1955 dirigent in direktor mariborske Opere in Filharmonije. Kot natančen

in studiozen dirigent je vnesel v mariborske operne predstave in v operne korpe discipline in odgovoren odnos do umetniškega dela. Dvignil je umetniško raven orkestra in pevcev-solistov. Mariborski operi je zapustil močan osebni pečat. Od leta 1956 do 1981 je bil izmenjaje dirigent in direktor Ljubljanske Opere in Filharmonije. Opernemu in instrumentalnemu ansamblu je dirigiral dela Mozarta, Beethovna, Verdija, Wagnerja, Smetane, Gerschwina, Brittna in drugih. Z ansamblom je gostoval po Jugoslaviji in v tujini – od Pariza do Moskve. Največje uspehe je dosegel s Šesto Beethovno simfonijo v Pragi in z Gotovčevim Erom z onega sveta v Moskvi.

Po osvoboditvi je napisal Tri miniaturre za komorni orkester, simfonično sliko za veliki orkester Razmišljanja, veliko samospelov, zborovskih del in skladb za mladino.

Pisal pa je tudi knjige: Pogled v glasbeno umetnost, Opera in njeni mojstri, Mono-

grafijo o Marjanu Kozini (v zbirki Znameniti Slovenci), Pesem v slovenski partizanski glasbi. Njegovi članki, eseji in glasbeni zapisi so posejani v številnih časopisih in revijah.

Vsa leta po osvoboditvi se je posvečal tudi vzgoji mladih glasbenih talentov na Akademiji za glasbo.

Prejel je več nagrad in priznanj med njimi nagrado mesta Ljubljane, nagrado Maribora, Kajuhovo nagrado za monografijo o Marjanu Kozini, Levstikovo za knjigo Opera in njeni mojstri, nagrado 4. julij in nagrado festivala Kurirček. Med vojnimi in mirnodobskimi odlikovanji ima tudi red dela z rdečo zastavo.

Bil je poslanec prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije in predsednik Odbora za kulturo mesta Ljubljane. Življenjepis našega jubilarja odkriva bogato in plodno življenje vsestranskega kulturnega ustvarjalca in organizatorja. Kdor ga bolje pozna, ve, da je sedemdesetletnica samo postaja na njegovi nadaljnji delovni poti. Še naprej ga srečujemo kot predavatelja in vzgojitelja na Glasbeni akademiji, kot pisca (trenutno pripravlja monografijo o Juliju Betetu) in še vedno nenehno snuje nove skladbe.

Življenje v partizanih mu je dalo veliko spodbud in snovi za umetniško ustvarjanje. Je eden tistih slovenskih glasbenikov, ki so v času narodnoosvobodilnega boja z glasbo pomagali dvigovati bojno moralo in duha Osvobodilne fronte.

Dušan Mevlja

Nada Vidmar

Čprav je leta 1943 debituirala v ljubljanski Operi kot Konstanza v Mozartovem Begu iz Seraja, se njena prava umetniška kariera začelja pravzaprav med partizani. Še istega leta je namreč odšla iz Ljubljane med partizanske kulturnike, kjer je nastopala kot pevka in igralka. Pogosto je tudi recitirala. V začetku leta 1944 je bila med ustanovnimi člani Slovenskega narodnega gledališča na osvobodjenem ozemlju, v okrilju katerega je delala kot glasbenica. Bila je med najaktivnejšimi v glasbeni skupini, ki je prirejala številne glasbene večere in koncerte na osvobodjenem ozemlju, pozneje pa nastopala tudi za širno občinstvo prek Radia Osvobodilna fronta.

Po osvoboditvi se je gibala njena pevsko-igralska kariera umirjeno, vendar vselej navzgor. Mnogi jo ohranjajo v spominu v prvi naslovni vlogi Sneguročke Rimskega Korzakova in nato v Verdijeve Rigolettu pa v Figarovi svadbi (kot Suzano)... Že na začetku je opozarjala kritiko na svoj izjemen občutek za slog in izraznost. Število njenih vlog je veliko – od tistih v Verdijevih operah, v Donizettijevih, Rossinijevih, Mozartovih in drugih. Pogosto omenjajo njeno Lucio Lammermoor, Norino v Don Pasquale, grofico v Figarovi svatbi pa madame Butterfly, Gilde v Rigolettu in druge – najmanj trideset velikih vlog je ustvarila v svojem tridesetletnem delovanju.

Glasbeno občinstvo ni nič manj od opernih vlog cenilo koncertno delo Nade Vidmarjeve. Kot solistka v vokalno-instrumentalnih koncertih je namreč odpela številna dela Bacha, Händla, Haydna, Mozarta, Rossinija ter tudi novejših avtorjev, od Brittna do Orffa.

Gostovala je v vseh jugoslovanskih opernih središčih, prav tako pa tudi po nekaterih evropskih središčih. Ploskali so ji v Pragi, Moskvi, Bruslju in Linzu, pri čemer so bile kritike v tujem časopisju izredno ugodne. Leta 1954 je dobila Prešernovo nagrado.

Nada Vidmarjeva je umrla 3. januarja v Ljubljani v dvainsedemdesetem letu starosti.

Intervju

Tone Pavček: »Vzgajal bi s smehom in ljubeznijo«

Tone Pavček – pesnik dolenjskega rodu. Po poklicu je diplomirani pravnik, a ljudem nikoli ni tehtal pravice. Pot ga je zanesla v popolnoma drugačen poklic. Najprej je bil novinar v kulturni redakciji Ljudske pravice, nato na Radiju in Televiziji. Zdaj je odgovorni urednik pri Cankarjevi založbi.

– Prvih sedem let svojega otroštva ste preživeli v Št. Juriju pri Mirni peči. Kakšni so vaši spomini na ta leta?

Moje otroštvo v Šentjurju je osvetljeno, tako kot vsako otroštvo, z neko čudno svetlobo. Takrat smo bili dosti kratkoročni in je mati hodila »v tabrh«. Ni bilo kruha pri hiši, marsičesa nismo imeli, pa je bilo hkrati dosti lepega: »mlatiški likof«, kopanje v vinogradih, petje fantov pod hišo...

Nostalgija, neko čudno, temno, neveselo občutenje je ta mladost.

Ta prostor je bil takrat čudno zaprt, nikjer se ni nič bliskalo, nikjer se ni nič videlo, da bom kam ušel in kam prišel iz tega Šentjurja in iz teh gričev. Potem se mi je življenje odprlo, bilo mi je omogočeno, da sem se šolal in neka drugače živel. Človek se vprašuje, ali je bolje tako ali drugače. Nekaj ti je sojeno, kot pravijo Dolenjci, in potem greš po tisti poti.

– Doma niste imeli niti kruha, kaj šele knjig. Kje ste prvič prišli v stik z njimi?

S knjigami sem se prvič srečal v Ljubljani v ljudski šoli, v Marijanišču. Že v nižji gimnaziji sem zelo zelo veliko bral. Vedno sem bil nekako pohlepen in pogolten na knjige. Zato sem morda tudi pisal o požrešnem volku, ki žre knjige... Vse življenje sem več ali manj preživel s knjigami. V študijskih letih sem prvič začel prevajati rusko poezijo – Jesenina. Ravno danes je izšla šesta knjiga ruske poezije. Tako sem celotno rusko poezijo tega stoletja prevedel v teh svojih tridesetih letih, kar se ukvarjam tudi s prevajanjem. Prihodnje leto izide antologija celotne ruske poezije.

– Kakšni nagibi vas vodijo pri pisanju pesmi za otroke?

Ne morem reči, da so kakšni posebni nagibi. To se nekaj zasuje, zasmeje, prigomazi, nekaj neulovljivega, nekaj, kar ti sproži začetno spiralo nekega verza in potem to steče do konca. To je lahko nagajivost, je lahko smešnost, je lahko čuden dogodek, je lahko spomin na otroštvo, je lahko besedna zveza, igra, je lahko osmišljanje življenja na nek drug način, odrasel svet postavljen na glavo in podobno. Ti čudni paradoksi v otroški poeziji.

Moram reči, da je točna ti-

sta trditev, da je treba tudi otroško poezijo pisati z nekim navdihom, ne na pamet in ne z nekega hotenja. Potrebno je, da se vse piše iz nekega občutenja stvari, naj bo to občutenje za smešno, občutenje za otroško, občutenje za paradoksalno, za pretiravanje, za metaforo, za besedo...

Recimo pesmica Kaj je veliko, kaj je majhno. Spominjam se, da sem neki punčki rekel: »Uuuuu, si zrasla! Hodiš že v šolo?« »Ne, v malo šolo!« No, in iz tega je potem nastalo: V mali šoli so majhne stezice, majhne klopi, majhni redi, majhne petice, majhne tovarišice ipd. In potem ta šola kar naenkrat počni in nastane velika. In je konec nekega obdobja. Ko hčerka prvič ni hotela iti več z mano držec se za roke, so nastali verzi o tem, kako greš po cesti sama in ne znaš še šteti, a našteješ 100 avtobusov, 130 vlakov, ne vem koliko tramvajev in drugih ljudi kar tisoč in tri... In iz tega nastane potem kombinacija pesmi, ki se sama zariše in konča. To je tudi način življenja in izživljanja sebe.

– Pesmi, ki ste jih napisali za otroke, so v glavnem vesele. To se ujema z vašo trditvijo, da je smeh najbolj vzgojen, vsaka druga vzgoja je zanič. Kako pa bi vi vzgajali, če bi bili npr. učitelj v osnovni šoli?

Oh, bogve. Hotel sem biti učitelj. Potem sem dostikrat premišljeval, da bi bil slab učitelj. Zdi se mi, da je to strašno naporno, da moraš vsakega otroka posebej poznati, ker je vsak otrok od drugega drugačen. Eden hoče to, drugi drugo, eden je tako občutljiv, drugi je drugače.

V zadnjih letih sem moral nekajkrat govoriti učiteljem na raznih proslavah. Polagal sem jim na srce, naj upoštevajo, da je vsak otrok neskončno veselje in posebnost in da ga strašno lahko ranijo. Naj bodo občutljivi s temi malimi sonci in malimi dušami.

Vzgajal bi verjetno s smehom in ljubeznijo. Ni druge poti!

– Hodite po šolah. Kakšni se vam zdijo šolarji?

Šolarji odlični, šolniki slabši.

Novinarji Najče, (glasila OŠ Grm, Novo mesto)

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Malo po novem, malo po starem

»Saj po novem, saj po novem, saj po novem letu boljše bo...« No, to že zdavnaj več ne pojemo. Pravzaprav se mi zdi, da sploh ne vemo več, kaj pričakovati. Malo bo po novem (na primer novi dinarji), malo po starem. Predvsem upam, da bo po starem naše dopisovanje in prijateljevanje pa da bomo med nas, stare prijatelje dobili še nove. Vsem, ki ste nam na uredništvo poslali novoletne želje, se iskreno zahvaljujem v imenu vseh nas, ki si tu prizadevamo za dober glas našega TV-15 in ki z veseljem prebiramo vse vaše prispevke.

Kljub temu, da je naštevaje želja že mimo, vas bo morda zanimalo, kakšne želje sta med sošolci zbrali Barbara Jerič in Ksenija Žigon iz 6.d razreda osnovne šole Srečko Kosovel v Sežani: »... da bi dobil motor, večjo sobo, da bi se preselili, da bi mi Tomaž dal poljubček, želim si nove orgle, da bi bil moj pes zdrav in da bi zrasel, da bi bilo na svetu dovolj denarja in enakopravnosti, da bi bila pridna v šoli in bi vsi učenci dobili veliko petic, da bi bile zimske in poletne počitnice daljše...«

Želim vam, dragi mladi prijatelji, vse tisto, kar je človeku potrebno za srečo. In ker smo že pri počitnicah – zimske so ravnokar pred vrati. Daljše verjetno ne bodo, zato pa vam želim, da bi bile čim bolj prijetne. Zadnja leta je prišlo že v navado, da niso nič bele, pa se vi, vsaj po vaših dopisih sodeč, prav dobro znajdete tudi brez snega. Morda pa bo le še padla kakšna snežinka za zimsko veselje! Kakorkoli že bo, imejte se lepo in pišite nam!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

JLA – oborožene sile SFRJ

Občinska konferenca ZRVS Celje je ob praznovanju dneva JLA v decembru razpisala natečaj za tri najboljše spise z naslovom JLA – oborožene sile SFRJ. Seveda so bili najboljši nagajeni, nam pa je komisija za informativno-propagandno dejavnost pri OK ZRVS Celje poslala dve deli v objavo.

Ded mi je pripovedoval

Po sobi se je vlekel oblak dima, ki je prihajal iz dedove pipe. Bila je že stara; tako kot je bil star ded. Mirno je sedel v kotu na stolu in se gugal.

Tiho sem ga opazovala in vedela, kje so njegove misli. Že tolikokrat mi je pripovedoval, kako so bili med okupacijo težko časi. Z babico sta bila mlada, komaj sta se spoznala.

Tedaj je skozi dim spregovoril:

»Veš, Nataša, tisto jutro je bilo izredno mrzlo. Zapadlo je več kot meter snega. Morali smo prepeljati orožje v bližino našega kraja. Noč smo prebili na prostem, tako da se je sneg pod menoj stopil od toplote mojega telesa. Celo noč sem premišljeval, kako bi se splazil pogledat, kako je z ženo, komaj rojenim otrokom in mamo. Proti jutru sem se splazil k domačiji. Bili so srečni, ko so me zagledali, vendar prestrašeni. Strah ni bil zastoj. Še čez nekaj časa so se zaslišali glasovi nemških vojakov. Kaj sedaj? Ženske so se prestrašile, jaz pa sem oblekel mamin predpasnik in ruto, vzel koš s perilom in mirno odšel za hišo, od tu pa hitro proti gozdu. Šele, ko sem bil pri svojih v gozdu, sem si oddahnil.

Moje zadovoljstvo, da sem videl svoje žive in zdrave, je pregnalo vse bolečine, ki sem jih čutil v premrlih, samo v premočne nogavice zavrtih nogah.«

Ded je obmolnil, pogled mu je zaplaval skozi okno, gost dim se je raztegnil po sobi in vedela sem, da je konec njegovega pripovedovanja. Tiho sem stopil iz sobe in ga pustila z njegovimi mislimi.

NATAŠA GAJŠEK, 8. a. r.
OŠ FRAN ROŠ, CELJE

Moj pogled na vojaški poklic

Jutro. Množica ljudi hiti na delovna mesta. Na njihovih obrazih se zrcalijo vsakdanja zaspanost, zaskrbljenost in naveličanost. Radovedno jih opazujem. Pogled se mi ustavlja na delavcih, ki hitijo v tovarne, na delavkah, ki delajo v pisarnah in ki se trudijo celo v takšnih zgodnjih urah biti elegantne, na poslovnem, ki se zdijo samim sebi strašansko pomembni, na šolarjih s torbami na ramah in naveličanostjo na obrazih, in nazadnje zagledam njega. Že na prvi pogled je nekaj posebnega. Po sivi uniformi in črni aktovki se loči od pisane množice. Njegov korak je namenjen natanko naprej

vedno zdelo nemogoče navdušiti za slovenščino. Babici je to popolnoma uspelo. Celo brata je omamila. Tudi on uživa, kadar me popravlja pri izgovorjavi. Bojim se samo še za očeta, saj je tudi on učitelj. Bilo bi strašno! Zame, seveda. Preden pridem na zdravnik, naj povem, da je celo teta učiteljica: poučuje angleščino. Strašno, kajne? Ta me pa popravlja v svojem priljubljenem jezi-

ku. Saj nimam nič proti učiteljem, a eden v sorodstvu čisto zadostuje, mar ne?

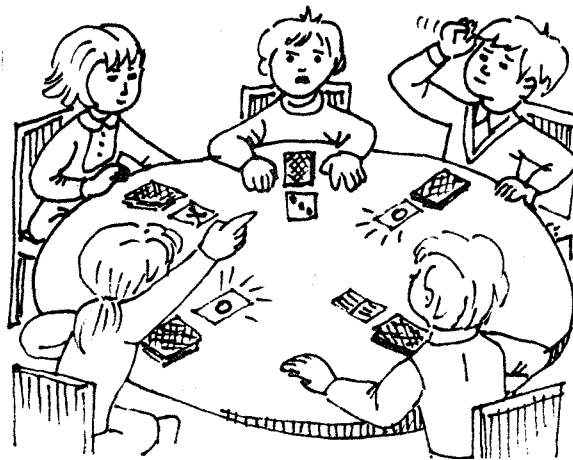
Tudi število zdravnikov počasi narašča. Doslej je bil zdravnik samo stric. Sedaj še brat študira medicino pa tudi bratranec se navdušuje zanjo. Najhuje je, kadar bi rada malo »dopusta« in si izmislim kakšno bolezen. Takrat me najprej

Počitniška igra

Naj vam pomagam z idejo, če res že ne boste vedeli med počitnicami kaj početi:

Lahko se igrate s kartami, in sicer štirje ali pet igralcev. Temu primerno razdelite 40 kart na štiri ali pet kupčkov. Vsak položi svoj kupček predse na mizo. Še pred začetkom igre si vsak igralec izbere ime (živali, stvari, rastline, mesta itd.) in ga na glas pove. Potem igralci odkrivajo karte – lepo po vrsti. V posameznih nizih igre bosta po dva igralca odkrila tudi enaki karti (dva kralja, dva fanta). Lastnika teh dveh kart morata takoj poklicati eden drugega z imenom, ki sta si ga izbrala na začetku. Kdor se prvi spomni imena drugega igralca in ga seveda tudi prvi izgovori, pobere njegovo karto. Kdor ostane brez kart, mora iz igre, zmagovalac pa je seveda igralec, ki mu uspe pobrati vse karte. Da bo bolj zanimivo, si izmislite vabljuje in seveda dostopne nagrade.

Pa veliko zabave!

– proti vojašnici, kjer opravlja svoje delo.

Spominjam se iger, ki sem se jih kot otrok najrajši igrala. Mednje sodi tudi vojskovanje. Koliko lepih ur smo preživeli v gozdu in si predstavljali nevidne sovražnike, nad katerimi smo vedno zmagali. Z leti nam je borbenost izhlapela – a mnogim, ki so se pozneje odločili za vojaški poklic, je bila ravno ta igra njihova prva izkušnja. Verjetno so si najprej vsi predstavljali vojaško življenje kot igro, a so ga kmalu spoznali tudi z druge strani.

Danes se podirajo vse vrednote – le kako se počuti moj neznanec, ko opravlja delo, ki ga vrednoti in spoštuje vedno manj ljudi?

Le kako se počuti, ko blatijo bistvo – smisel, za katerega dela in v katerega verjame že toliko let?

Na vseh obrazih je senca strahu pred prihodnostjo. V nas umira občutek za srečo, pravico in poštenost – uspešni smo le kot igralci v dramati izgubljenih iluzij, v varljivi igri medsebojnega bratstva, sožitja in miru. »Ljudje, ki sovražijo, so najprej tepci, potem strahopetci, nikdar pa junaki« – pravi srbski pisec Jovan Dučić. Ko bi se ljudje vsaj za hip ustavili in poskušali razumeti! Morda bi spoznali, da le pošteno in odgovorno delo, vztrajna prizadevanja za boljši jutri vseh in vsakega posameznika, napor za strpne medčloveške odnose, kjer eden ne gradi svobode in napredka z omejevanjem svobode drugega, vodijo v lepši jutri.

In v ta skupen lepši jutri verjame tudi on – jutranji neznanec z ulice. Prav zaradi svojega poklica je deležen mnogih temnih – morda celo sovražnih pogledov. Zaradi svojega poklica se morda počuti tujca med nami. Najlaže je pač obsoditi – in si umiti roke. A on kljub sodbi ostaja. In prav zaradi teh vztrajnežev v vojaških poklicih ostaja naša domovina res naša domovina.

MARINKA GORIČAN, 4. c. r.
SREDNJE PEDAGOŠKE ŠOLE CELJE

Vojaki

Življenje vojakov poznam iz pripovedovanja mojega očeta in strica. Večkrat se o tem pogovarjata. Njuna pripovedovanja so smešna, saj pripovedujeta samo o veselih doživetjih.

Sama pa vsak dan vidim, kako vojaki pred vojašnico strajajo. Zunaj so ob vsakem vremenu, podnevi in ponoči. Zato mislim, da so to pogumni fantje. Kadar pa gledam po televiziji poročila, pogosto vidim vojake še v drugačni luči. Takrat me je strah in zato si želim, da bi vojaki povsod po svetu stražili svojo vojašnico, ne pa uporabljali moč orožja v vojnah.

ANA LAMPE, 4. r.
OŠ JANKO PREMRL-VOJKO
ČRNI VRH NAD IDRIJO

Tudi najdražji so včasih zateženi

Rekla bi, da imaš smolo, če živiš v družini, ki premore toliko učiteljev kot naša. Za nameček so tu še sorodniki zdravniki.

Naj začnem. Moja babica je učiteljica v pokoji. Po naravi je natančna in dosledna. Posebno ji je pri sreč slovenščina, ljubi tudi glas-

bo in zemljepis. Paziti moram, kako se izražam. Nenehno me opominja na tisti zoprni – te ali ste – v glagolih. Kadar mi uide kakšen »rečeste« ali »praviste«, se takoj oglasi z »rečete« ali »pravite«. Od kar živi babica z nami, se je njene bolezni nalezla celo mama. Čeprav je tudi ona učiteljica, se mi jo je

Zahteva celo, da skačem do stropa, ker mi nič ne manjka.

Torej, taka je moja družina. Vse imam rada, a želela bi kanček več popustljivosti pri svojem šolskem delu in boleznih.

TINA POLENCIČ, 7. d
OŠ 9. Korpus NOVJ
Nova Gorica

Partizanske smučine

To zimo ogroža pomanjkanje snega

Organizatorji smučarskih tekmovanj, ki jih prirejajo v spomin na dogodke iz NOB, kljub temu, da je že tretja zima brez snega, še niso vrgli puške v koruzo. Večina jih še vedno upa, da bo vendarle pravočasno padel sneg. Borcem NOB, ki so večji smučanja (tek, veleslalom), so pri srcu zlasti tri takšne spominske prireditve, tesno povezane z NOB. Te so:

Smuk karavanških kurirjev v Javorniških Rovtih – množična prireditev mladine, graničarjev, milice, TO in borcev; tek TV-15 – Občice (smučišče Gače v Kočevskem Rogu) z udeležbo šolske mladine Dolenjske in borcev NOB; in Partizanske smučine Cerkno na smučišču Črnega vrha, ki se je udeležujejo borci, šolska mladina, pripadniki JLA, milice in drugih. Zad-

nja prireditev je za borce-smučarje najprivlačnejša, saj se zberejo in med seboj pomerijo v kraju, kjer je bila 20. in 21. januarja 1945 tako imenovana partizanska zimska olimpiada. Gre za edinstven primer v drugi svetovni vojni.

Upajoč, da bo še v januarju zapadel sneg, vabimo borce NOB, da se pripravijo na udeležbo na naslednjih spominskih tekmovanjih, na katerih bomo tekmovali v posebni – borčevski kategoriji: nedelja 11. 1.: 36. smuk karavanških kurirjev v Javorni-

ških Rovtih (borci bodo tekmovali v veleslalomu in krajšem teku)

sobota 17. ali 24. 1.: tek in VSL za pokal TV 15
sobota 3. ali 10. marca: Partizanske smučine Cerkno
Razpise smučarskih tekmovanj, na katerih bodo aktivno sodelovali borci NOV, bodo organizatorji objavljali v TV-15 in drugih sredstvih javnega obveščanja.

Franc Šmit
predsednik komisije za šport in rekreacijo pri 7. SNOUB
Franceta Prešerna

V spomin na herojski boj Pohorskega bataljona

Kot vsako leto so se v slovenjebistriški občini tudi letos spomnili obletnice junaške bitke borcev Pohorskega bataljona. Na ta dan, 8. januarja v tej občini namreč slavijo tudi svoj občinski praznik. Uvod v praznovanje je bila nedeljska slavnostna akademija, na kateri so za kulturni program poskrbeli mariborski gledališčniki in pevci s koncertno izvedbo Orffove Carmine burane, prireditev pa jim je bila tudi priložnost za podelitev letošnjih občinskih priznanj. Plaketo občine so podelili direktorju bistriškega Elektra Alojzu Mikoliču, plaketo Pohorskega bataljona je dobil eden vodilnih borcev partizanskih enot na Pohorju Franta Komel, nagrado Pohorskega bataljona pa so si tokrat prislužili učenci istoimenske osnovne šole iz Oplotnice.

V nedeljo pa je bilo slovesno tudi v vojašnici Franca Rozmana-Staneta v Mariboru, kjer so se spomnili obletnice ustanovitve 11. SNOUB Miloša Zidanška. Enoto so ustanovili na prvo obletnico padca legendarnega Pohorskega bataljona, torej 8. januarja 1944. Na letošnji slovesnosti so 15 vojakom izročili priznanja vzornega vojaka. Vojake in goste je v imenu mariborskih družbenopolitičnih organizacij pozdravil Franci Pivec in še zlasti poudaril plodno sodelovanje med JLA in družbenopolitičnimi organizacijami v Mariboru.

Na tovariškem srečanju borcev 11. SNOUB Miloša Zidanška pa je Tone Kropušek orisal njihovo delovanje v minulem letu. Povedal je tudi, da bo v kratkem izšla skrajšana monografija o Zidanškovi brigadi v slovenščini in srbohrvaščini. Prišla bo prav vsem, ki jih zanimajo njena zgodovina in njena izročila.

Podelili priznanja Gorenjskega odreda

Preteklo soboto so na razširjeni seji odbora skupnosti borcev NOV Gorenjskega odreda podelili posebna priznanja Gorenjskega odreda, ki so jih prejeli:

Doljak Veno-Desan (za uspešno in požrtvovalno delo pri postavitvi spominskih obeležij borbenih akcij Gorenjskega odreda),

Tončka Vodnik (za aktivno in požrtvovalno delo pri organiziranju in vodenju pohodnih enot Gorenjskega odreda),

Osnovna šola Ivana Groharja Škofja Loka (za aktivno in uspešno dejavnost pri prenašanju narodnoosvobodilnih izročil Gorenjskega odreda mladega rodu) ter

Smučarsko društvo Strahovica-Selo pri Vodica (za večletno uspešno organiziranje gozdnega teka Gorenjskega odreda).

Priznanja je izročil nagrajencem predsednik skupnosti borcev NOV Gorenjskega odreda Anton Kržišnik-Ljubo. V imenu Športnega društva Strahovica-Selo pri Vodica se je za priznanja zahvalil Tone Marenče in zaželel odboru tudi v prihodnje uspešno delo. Ob tem pa je omenil razgibano dejavnost društva in uspešno delo sekcij, med katerimi sta zlasti uspešni sekcija za skoke in kolesarska sekcija, imajo pa tudi alpsko in rekreativno sekcijo. Nekatere delovne organizacije iz Gorenjske pa bodo za uspešno sodelovanje z Gorenjskim odredom prejele posebna pismena priznanja.

Na koncu so si vsi navzoči z zanimanjem ogledali film o letalski razstavi v Parizu.

Janez Kuhar

Dragi naročniki!

V teh dneh boste dobili položnico za plačilo naročnine za letošnje prvo trimesečje. Prosimo vas, da jo čimprej poravnate in s tem omogočite redno izhajanje našega časopisa. Prav tako prosimo tiste naročnike, ki še niso poravnali naročnine za lansko leto, da to čimprej store.

Uredništvo

Obvestilo

Svojce, preživele borce NOV, občane in mladino Loške in Cerkniške doline ter Bloške planote vabimo na spominsko svečanost, ki bo pri Sv. Ani nad Ložem v soboto, 13. januarja 1990, ob 10. uri, v počastitev spomina na padle borce 1. in 3. čete Notranjskega odreda in krajana te vasice.

Odbor skupnosti borcev notranjskega odreda

Ob preobražanju sindikatov se poraja sindikat novinarjev

Pred dnevi je bila v Kopru seja izvršnega odbora sindikata novinarjev, ki zaenkrat še deluje pod naslovom Kraško-obalnega sveta ZSS v Kopru, ki pa ima po zadnjih Gorjupovih dnevih že jasnejšo podlago za to, da se razvije v poklicni slovenski novinarski sindikat. IOS novinarjev obalno-kraške regije namreč prevzema vlogo iniciativnega odbora za ustanovitev republiškega sindikata novinarjev, ki si prizadeva združiti vse istozvočne in podobne težnje tistih delovnih okolij, kjer obstajajo in delujejo sindikalne novinarske organizacije.

Vse gre v smeri in prizadevanjih za podpisovanje lastne novinarske kolektivne pogodbe na republiški ravni, z možnostjo podpisovanja kolektivnih pogodb še v posameznih novinarskih hišah. Novinarji terjajo, da RS ZSS s svojimi stališči opredeli možnost podpisovanja kolektivnih pogodb poklicnim sindikatom. V skladu s to zahtevo naj bi se spremenila tudi zakonodaja o delovnih razmerjih in, če je to potrebno, naj slovenski sindikati terjajo tudi spremembo zveznega zakona o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja.

Kaže, da smo na dobri poti, da smiselno in kakovostno spremenimo sindikalno dejavnost, zato je upati, da se prizadevanja novinarjev v tej smeri ne bodo razvlekla in zvedenela v širši sindikalni razpravi.

B. Ž. J.

Adolf Ankon – devetdesetletnik

Slavljenec si najbrže ni nikdar predstavljaj, da bo dočkal tako visok jubilej in da ga bo lahko praznoval med Slovenjegraščani in njenimi okoličani. Med njimi živi že skoraj pol stoletja.

Rodil se je 24. februarja v Stari Cerkvi na Dolenjskem, kot šef oddelka za finančno kontrolo pa je služboval v raznih krajih Slovenije.

Z vojno se je srečal v Slovenj Gradcu. Že julija 1941 se je povezal z Zdravkom Čebularjem, sekretarjem partijske celice iz Mislinja. 12. decembra istega leta pa so ga že sprejeli v partijske vrste.

Iz podatkov dr. Tineta Laha, takratnega sekretarja KP v kraju, vidimo, da je bil Adolf Ankon med najaktivnejšimi člani partije. Med drugim je postavljaj trojke simpatizerjev OF v Mislinjski dolini in v nekaterih drugih predelih. Prek njih je zbiral skrito orožje, živilske nakaznice in denar. Poleg tega je na relaciji Slovenj Gradec–Dravograd večkrat spremljal tov. Dušico, članico CK KP Slovenije. Stvari, ki jih je Adolf Ankon zbral, so partizanom odnašale kurirke: Berta Kokalj iz Razobrc, Milka Štalekar iz Golave buke in Marija Vaukan iz Raduš. Prek Kadunca, ki je delal na nemški orožniški postaji v Slovenj Gradcu, je ustanovil obveščevalno službo. Podatke, ki jih je dobil, je odnašala Silva Križaj iz Slovenjegrada. Prek Stanka Kocmana, ki je bil v nemškem vermanschaftu, pa je organiziral dobavo ročnih bomb. Le-te je do kopaljšča v Slovenj Gradcu odvažala v otroškem vozičku njegova žena Elica in jih izročala Stanku Gamsu.

Le srečnemu naključju se lahko zahvali, da ga niso odkrili. Potem ko je bilo vojne konec, je bil Adolf Ankon sekretar Okrajnega komiteja KPS Slovenj Gradec, tajnik okrajna Prevalje, Dravograda in predsednik občine Slovenj Gradec. Poleg tega je deloval v številnih družbenopolitičnih in drugih organizacijah, kjer je imel pomembne položaje: med drugim je bil predsednik Okrajnega odbora OF za Koroško regijo, predsednik

Adolf Ankon

Okrajne komisije za pravne predpise in organizacijska vprašanja, inštruktor za organizacijo ljudske oblasti za območje Štajerske, Prekmurja in Koroške. Kar šestnajst let je bil tudi direktor Delavske univerze v Slovenj Gradcu.

Njegovi sodelavci vedo povedati, da je bil vedno požrtvovalen in natančen ter da se dela ni nikdar branil.

Adolf Ankon je prejel dvanajst odličij, poleg zlate zvezde ima red dela z zlatim in srebrnim vencem. Kljub svojim letom še vedno odhaja v gozd nabirat gobe, saj jih pozna veliko vrst. Večkrat se s svojimi prispevki tudi oglašja v TV-15, Večeru pa še v kakšnem drugem časopisu.

Ob njegovem jubileju mu želimo vse najboljše!

Drago Milavec

Obletnica smrti Ksaverja Meška

Le redki med nami so se v prvi in drugi svetovni vojni bili za nacionalno svobodo slovenskih prebivalcev Koroške. Padlim v teh borbah smo postavili Malgajev spomenik v Blatnikovem klancu na Kisli Vodi, v Slovenj Gradcu in drugod.

Živim, tistim, ki so se vrnili, smo stiskali roke, jih slavili na mitingih in proslavah, jih opevali v knjigah, tudi obiskali smo jih. Tako je prav. Vsak kulturni narod slavi svoje junake.

Spreglasli smo enega izmed njih – Ksaverja Meška.

Ni ga opazila stara Jugoslavija, ko je ves skromen in vdan stopil na svojo gorsko pot v Selah pri Slovenj Gradcu, ko bi mu bila morala biti po križevem potu, ki ga je bil prehodil kot narodni borec vzdolž vse Koroške, bolj ugajena cesta. Tedaj je bil Meško politični begunec, ki se je vračal v naročje domovine. A ga ni vzela.

Zato pa so ga zeli s seboj gestapovci, ko so vdrl v Jugoslavijo. Naravnost na Sele so šli ponj, kar prvi dan okupacije. Ko se je onemogel in postaran leta 1945 vrnil iz internacije in se v prvih dneh svobode vračal v hrib proti Selam, ga spet nismo opazili. Človeku se zdi, kakor da nam je pred nosom ušel po bližnjici na svoj tihi dom.

Nenavaden človek torej, sem razmišljal, pa me je zdramil iz razmišljanja njegov topli, pristrčni glas: »Bog vas sprejmi – iščete mene?« In ko sem mu razodel, od kod prihajam, ter mu izpovedoval ljubezen do naše prelepe Koroške, so se mu drugače tihe in vdane oči zasvetile v živem ognju:

»Da, Koroška! Koliko trpljenja koliko solz smo pretočili na tej zemlji kako smo jo ljubili in jo varovali!« Beseda je dala besedo, nepredvideni obisk se je zvlekel. Meško je moral svojo pot, jaz svojo. Odšel sem s Sel poln nepričakovanih vtisov.

Zamišljen se vračam skozi večno šumeče gozdove proti Slovenjemu Gradcu in se vprašam, ali je to Meško župnik ali Meško pisatelj. Ne, to je Meško – človek, to je utelešena dobrota. Tak je Meško, takšnega sem spoznal in takšnega cenim.

Adolf Ankon

Razstava Boj za slovensko severno mejo 1918–1920 v Ljutomeru

Razstavo sta pripravila Muzej narodne osvoboditve Maribor in Muzej NOB Ljutomer. Odprta je v galeriji Ante Trstenjak v Ljutomeru do 20. januarja 1990. Razstava spada med prireditve, ki so bile namenjene počastitvi praznika JLA.

F. S.

Hmezzad

**KMETIJSTVO – INDUSTRIJA
– TRGOVINA – GOSTINSTVO
N. SUB. O.**

SESTAVLJENA ORGANIZACIJA ZDRUŽENEGA DELA
KMETIJSTVA, INDUSTRIJE, TRGOVINE, GOSTINSTVA

TV-15

**Časopis borcev
NOB**

Ustanovitelj: RO ZZB NOV Slovenije
Izdajateljica: Založba Borec
Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780
Delavci v uredništvu: **Roman Zupan** (glavni in odgovorni urednik), **Živa Drole**, **Bojana Žokalj-Jesih**, **Bojan Kuntarič**, **Milenko Strašek** (novinarji – uredniki rubrik), **Viktor Konjar**, **Mirjana Mencelj** (lektorica-redaktorica), **Drago Setničar** (tehnični urednik-oblikovalec), **Mara Okorn** (tajnica uredništva).
Predsednica časopisnega sveta: **Mira Svetina**.
Ziro račun: 50101-603-45772.
Tiskarna: ČGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.